

Zpřístupněné

JESKYNĚ 2017

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

ÚVOD

Úvodník (<i>J. Hromas</i>)	7
Základní údaje o organizaci SJ ČR (<i>B. Šimečková</i>)	9
Základní údaje o jeskyních a podzemních objektech SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	10

SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2017 – běžný provoz

Bozkovské dolomitové jeskyně (<i>D. Milka</i>)	12
Chýnovská jeskyně (<i>K. Drbal</i>)	13
Javoříčské jeskyně (<i>M. Koudelka</i>)	15
Jeskyně Na Pomezí (<i>M. Kubalák</i>)	17
Jeskyně Na Špičáku (<i>E. Vozábalová</i>)	18
Jeskyně Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	19
Koněpruské jeskyně (<i>A. Komaško</i>)	20
Mladečské jeskyně (<i>D. Coufalová</i>)	21
Zbrašovské aragonitové jeskyně (<i>B. Šimečková</i>)	22
Správa jeskyní Moravského krasu	
Jeskyně Balcarka (<i>E. Hebelková</i>)	23
Jeskyně Výpustek (<i>R. Dvořáček</i>)	24
Kateřinská jeskyně (<i>R. Plíšek</i>)	26
Punkevní jeskyně (<i>P. Pernica</i>)	27
Sloupsko-šošůvské jeskyně (<i>M. Hasoňová</i>)	28

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU – specifické činnosti nebo akce

Výstava „Zrcadlo jeskyně“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních (<i>B. Šimečková</i>)	29
Chýnovská jeskyně – výtopna bude! (<i>K. Drbal</i>)	31
Nový kiosek občerstvení u Punkevních jeskyní konečně slouží návštěvníkům (<i>J. Hebelka</i>)	32
Výstava „Pravěk v Mladečských jeskyních“ (<i>R. Morávek</i>)	33
Rok 2017 – kulaté výročí velkých objevů v Bozkově (<i>J. Hromas</i>)	35
Nová loď pro Punkevní jeskyně (<i>J. Hebelka</i>)	36
Cesty speleoterapie v Moravském krasu (<i>J. Überhuberová</i>)	37

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2017

Důlně měřická dokumentace (<i>V. Ouhrabka</i>)	39
Kontroly báňské správy (<i>B. Šimečková, J. Flek</i>)	41
Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR (<i>V. Ouhrabka</i>)	42
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR (<i>P. Zajíček</i>)	45
Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách (<i>P. Zajíček</i>)	46
Radiační ochrana v roce 2017 (<i>P. Zajíček</i>)	47
Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR (<i>I. Mrázková</i>)	48
Dokumentace médií a internetových odkazů (<i>J. Flek</i>)	49
JESO v roce 2017 (<i>O. Suldovská</i>)	51

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2017

Mapování trvale zatopených prostor Chýnovské jeskyně v roce 2017 (<i>F. Krejča</i>)	54
Výsledky zimního sčítání letounů 2017/2018 ve zpřístupněných jeskyních ČR (<i>M. Koudelka</i>)	59
Jeskyně Za hájovnou v Javoříčku – kilometrem to teprve začíná! Objevy v letech 2016-17 (<i>M. Vaněk, J. Kučera</i>)	60
Paleontologický výzkum sedimentů v Kateřinské jeskyni – pokračování (<i>R. Bodláková</i>)	63
Revize starých důlních děl v Horkách u Tábora (<i>F. Krejča</i>)	64
Dokončeno mapování krasových jevů na povrchu Vratkovského krasu (<i>O. Suldovská</i>)	68
Nález zubů vzácné ryby v Jeskyni Na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	70
Archeologický výzkum kláštera v Milevsku (<i>J. Šindelář</i>)	71

Foto na přední straně obálky:

Koněpruské jeskyně, Stará chodba. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Foto na zadní straně obálky:

Sloupsko-šošůvské jeskyně, sestup na dno Nagelovy propasti. Foto: Kamila a Jiří Široví

EDICE, PROPAGACE, AKCE

Ediční a propagační činnost SJ ČR v roce 2017 (<i>M. Hladký</i>)	74
Dr. Ing. Karel Kostron: Kras Severomoravský. Topografie a popis krasového území mezi Konicí a Litovlí. Acta Speleologica, vol. 8/2017 (<i>J. Hromas</i>)	77
Expozice Mladečské jeskyně – příroda a člověk (<i>K. Drbal</i>)	79
Mezinárodní benefiční festivaly v jeskyních končí (<i>Z. Vilímek</i>)	80
Časopis Ochrana přírody (<i>K. Drbal</i>)	82
Propagace SJ ČR na veletrzích cestovního ruchu (<i>E. Hebelková</i>)	83

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Majetek organizace (<i>M. Šejblová</i>)	84
Rozpočet příjmů a výdajů organizace – závazné ukazatele (<i>J. Mazalová</i>)	84
Podíl státního rozpočtu na financování činnosti (<i>J. Mazalová</i>)	85
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v letech 2006–2017 (<i>D. Bílková</i>)	86
Investiční akce realizované a zahájené SJ ČR v roce 2017 (<i>L. Příbyl</i>)	88

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance (<i>B. Šimečková, J. Flek</i>)	92
Rumunskými krásy aneb s Drákulou v patách 7.-17. září 2017 (<i>A. Komašková</i>)	93
Studijní cesta Správy Zbrašovských aragonitových jeskyní (<i>Š. Geisler</i>)	95
Studijní cesta Správy Bozkovských dolomitových jeskyní (<i>M. Šimek</i>)	96
Studijní cesta zaměstnanců Koněpruských jeskyní (<i>T. Zdílna</i>)	97
Studijní cesta Správy Jeskyně na Turoldu (<i>J. Kolařík</i>)	98
Přednášky pro veřejnost (<i>B. Šimečková</i>)	99
Seminář k výročí deseti významných badatelů Moravského krasu (<i>P. Zajíček</i>)	100
Setkání geologů AOPK ČR v Javoříčku (<i>J. Šafář</i>)	101

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Rozvojová spolupráce s Gruzii (<i>K. Drbal</i>)	102
11. vědecká konference „Výskum, využitie a ochrana jaskýň“ Liptovský Mikuláš, říjen 2017 (<i>J. Hromas</i>)	103
Brestovská jaskyňa – nový příklad netradičního zpřístupnění (<i>J. Hromas</i>)	105
Seminář osvětlovacích technik v Grottes de Han 16.-18. 11. 2017 (<i>J. Gabriš</i>)	107

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea, odchod do důchodu, miminka (<i>B. Šimečková</i>)	110
Svatby (<i>B. Šimečková</i>)	111
Setkání jeskyňářů – seniorů v Moravském krasu (<i>L. Slezák</i>)	112
Z činnosti odborové organizace (<i>V. Ouhrabka</i>)	113
Kniha Jeskyně ČR na historických mapách získala dvě ocenění (<i>P. Zajíček</i>)	114
Cena města Hranic pro potápěče z Hranické propasti (<i>B. Šimečková</i>)	115
Setkání jeskyňářů 2017 v Labských pískovcích (<i>M. Kolčava, D. Bílková</i>)	117

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2017

Petr Zajíček: Moravský kras v ponorné řece času. Nakladatelství Academia Praha, 2017 (<i>J. Hromas</i>)	119
Čertík Chýnovské jeskyně opět v akci! (<i>K. Drbal</i>)	120
Malířka na Macošě (<i>J. Gabriš</i>)	121
Jeskyně v Moravském krasu přivítaly 25.000 000. návštěvníka (<i>J. Hebelka</i>)	122

FOTO ROKU

Fotografie roku 2017 (<i>K. Drbal</i>)	123
--	-----

HISTORIE

Josef Anton Nagel známý, neznámý (<i>P. Zajíčková</i>)	124
Svaz obcí Moravského krasu (<i>I. Štelcl</i>)	126

Zajímavá pohlednice z roku 1940 (<i>P. Zajíček</i>)	128
Jak to bylo s Bozkovskými jeskyněmi v roce 1947? (<i>J. Hromas</i>)	129
Lezení ve stěnách propasti Macochy (<i>P. Weissner</i>)	131
Jeskyně Na Špičáku – její návštěvníci a průvodci (<i>I. Foitová</i>)	133

POHLEDY ZVENČÍ

Návštěvní kniha 2017 (<i>I. Mrázková</i>)	134
Pohádková prohlídka (<i>L. Závorová</i>)	136
Fotografování v jeskyních pro knížku Podzemí České republiky (<i>K. a J. Široví</i>)	137

KURIOZITY

Chýnovská jeskyně a korunovační klenoty (<i>F. Krejča</i>)	139
--	-----

POD POKLIČKOU

Zapomenutý recept ze staré jesenické kuchyně (<i>I. Foitová</i>)	140
--	-----

POHÁDKA NA KONEC

Hranická propast (<i>B. Šimečková</i>)	141
--	-----

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

143

Návštěvníci ve Fochově dómu v Jeskyni Balcarce. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Dubnová sněhová nadílka v Jeskyni Na Špičáku. Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Věštné koncertní vystoupení v Mladečských jeskyních. Foto: Drahomíra Coufalová, SJ ČR

ÚVOD

Vážení příznivci jeskyní!

Zdá se mi, že rok 2017 uplynul rychleji než všechny roky předchozí, jako bychom vůbec nestihali. Některé jazyky z toho viní všechna ta opatření, která nám mají práci „ulehčit a zjednodušit“ – elektronizaci a důslednější ochranu všeho a všech, pomoc stále většího počtu stále rozsáhlejších návrhů, výkazů, formulářů, směrnic... Jakoby nám jeskyně v té byrokracii tak trochu překážely.

Ale tento povzdech na úvod bilance výsledků jinak docela úspěšného roku nepatří! Celá naše organizace jela naplno, všechny správy a provozy jeskyní bez závažnějších výpadků. Fungovala ochrana, údržba a prezentace všech jeskyní, návazné služby návštěvníkům, doprovodné programy, monitoring, ochranný management, dokumentace, publikace, propagace, i aktivní podíl na výzkumu a průzkumu, a to nejen v krasu. Dařilo se realizovat investiční akce rozsáhlejšího charakteru i připravovat projekty pro příští roky.

Do čtrnácti našich zpřístupněných jeskyní přišlo celkem 780 195 návštěvníků, tj. o 19 334 více než v roce předchozím a navštívilo je i více cizinců. Punkevní jeskyně o sezóně praskaly ve švech, na druhém místě v návštěvnosti jsou jeskyně Koněpruské před Bozkovskými. Přestože, zejména v sezóně, se jedná o mimořádnou zátěž pro průvodce, dispečery i údržbu, nezaznamenali jsme žádnou závažnou stížnost návštěvníků, naopak ještě přibýly hlasy díky a uznání. Mám proto velký důvod osobně se k nim připojit.

Ředitel Správy jeskyní ČR

RNDr. Jaroslav Hromas u mineralogické expozice na ústředním pracovišti SJ ČR v Průhonicích. Foto: Ivana Mrázková, SJ ČR

Také v roce 2017 přibyla do našeho portfolia řada doprovodných akcí, spojených s jeskyněmi. Bozkovské dolomitové jeskyně si skromně připomenuly padesáté i sedmdesáté výročí objevů. Postupně jsou rozšiřovány naučné expozice (Výpustek a s dodavatelskými obtížemi i Mladeč). Výchovné aktivity jsou zaměřené například na netopýry, ekologické mimo jiné na úklid Moravského krasu či výraznou podporu jeho Domu přírody. Přibývají akce kulturního charakteru, koncerty a výstavy. Vysokou úroveň si stále drží Čarovné tóny Macochy, tradiční hudební festival s předními našimi interprety, pořádaný opět pod osobní záštitou pana ministra Richarda Brabce. Ale neméně významná jsou hudební či pěvecká vystoupení i v řadě jiných jeskyní, třeba při svíčkách Na Špičáku. Před avizovanou delší přestávkou se konaly poslední mezinárodní benefiční festivaly v jeskyních Moravského krasu. Velmi si vážím akcí, vycházejících z nápadů a iniciativ samotných průvodců a jejich přátel, akcí mikulášských, pohádkových, divadelních, neandertálských, jejichž prostřednictvím žijí se „svými“ jeskyněmi a návštěvníky, a vyjadřují tím svůj vztah k nim. Není to samozřejmost, není to nařízeno.

V rámci ediční činnosti spatřil po více než sedmdesáti letech světlo světa rukopis Karla

Kostroně věnovaný „Severomoravskému krasu“, a to v hezké úpravě svazku Acta speleologica. Ivan Balák, v návaznosti na expozici „Jeskyně a lidé“ odevzdal k našemu redakčnímu zpracování rukopis knihy „Moravský kras – jeskyně a lidé“. Naváže tak na Zajíčkův vysoce hodnocený „Moravský kras v ponorné řeči času“, vydaný nakladatelstvím Academia. Rutinní propagaci našich jeskyní podpořilo také značné množství rozhlasových a televizních reportáží.

Dařilo se realizovat investiční akce zaměřené nejen na pouhou „obnovu a údržbu majetku“, ale sloužící také dalšímu rozvoji organizace a jejích činností. Vedle „drobností“ je to zejména oprava silnice ze Skalného

Výprava návštěvníků v Dómě gigantů v Javoříčských jeskyních. Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

mlýna k Punkevním jeskyním, zahájení rekonstrukce mostu přes Punkvu na Skalním mlýně a stavba nového chodníku pro větší bezpečnost návštěvníků Jeskyní Na Pomezí (je skoro trapné zmiňovat také zprovoznění dočasněho stánku občerstvení u Punkevních jeskyní). A teď asi to hlavní: Punkevní jeskyně se dočkaly prvních pěti nových elektrických lodí na Punkvu, které nahradí lodě z let 1982 a 1991-2. A v přípravě jsou další velké projekty: hotova je studie a ministerstvem schválen záměr výstavby Domu přírody Českého krasu – návštěvního a provozního areálu Koněpruských jeskyní, dokončena je studie nového návštěvníckého střediska Chýnovské jeskyně, začala příprava podkladů pro opravu provozní budovy Jeskyně Na Špičáku, v plánu je oprava a zateplení provozních budov v Blansku, oprava parkoviště u Kateřinské jeskyně, i stavba kiosku občerstvení u Jeskyní Na Pomezí.

Již zavedeným způsobem pokračovaly v jeskyních i na povrchu práce ochrannářského managementu, stále zaměřené zejména na likvidaci starých deponií a lampenflory, probíhal monitoring mikroklimatu a radonu, měřičské práce a dokumentace jeskyní. Pokračovaly také aktivity výzkumné a průzkumné, zejména ve spolupráci se složkami České speleologické společnosti a odbornými ústavy. Především musím vyzdvihnout podíl na průzkumu Hranické propasti a prezentaci jeho výsledků, speleologické aktivity v Javoříčských jeskyních či v jeskyni Kateřinské (ve spojitosti s objevy v jeskyni Elfi domeček nebo výzkumem deponií ve Vstupní chodbě). Mimořádné výsledky přinesly společné akce speleologických a potápěčských organizací při dokumentaci zatopených prostor Chýnovské jeskyně k tomu účelu nově vyvinutými metodami 3D podvodního skenování.

Zkrátka, je za čím se ohlédnout a je co zmínit blíže i na následujících stránkách této ročenky. Je za co poděkovat všem pracovníkům Správy jeskyní České republiky, příznivcům a spolupracujícím organizacím, a v neposlední řadě Ministerstvu životního prostředí jako vnímavému zřizovateli.

Přesto na konec ještě malý povzdech a výzva. Ubývá nám zájemců o práci sezónních průvodců v jeskyních, tenčí se řady posledních obětavců. Dveře máme stále otevřeny pro všechny zapálené a vstřícné zájemce!

Jaroslav Hromas

Základní údaje o organizaci SJ ČR

Název:

Správa jeskyní České republiky

Adresa sídla:

státní příspěvková organizace

Identifikační číslo:

Květnové náměstí č. 3, 252 43 Průhonice

Daňové identifikační číslo:

75073331

Poštovní adresa:

CZ75073331

Telefonní spojení:

Květnové náměstí č. 3, P. O. BOX 21, 252 43 Průhonice

Adresa elektronické pošty:

+420 271 000 040

Internetové stránky:

spravajeskynicr@caves.cz

Datová schránka:

www.caves.cz, www.jeskynecr.cz

sxwrr4r

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel

RNDr. Jaroslav Hromas

Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.

Ing. Lubomír Příbyl

Odborný náměstek

Ing. Karel Drbal

Sekretariát ředitele

vedoucí Ing. Daniela Bílková

Odbor ekonomicko-provozní

vedoucí Ing. Lubomír Příbyl

Referát plánu a rozpočtu

vedoucí Ing. Jana Mazalová

Oddělení účetnictví

vedoucí Marcela Šejblová

Oddělení technické

vedoucí Ing. Eva Koktanová

Oddělení péče o jeskyně

vedoucí Ing. Karel Drbal

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu

vedoucí Jiří Hebelka

Oddělení ekonomické

vedoucí Jaromíra Kakáčová

Oddělení technické

vedoucí Ing. Zdeněk Zapletal

Informační služba

vedoucí Jana Gabrišová

Provoz Punkevní jeskyně

vedoucí Hynek Pavelka

Provoz Kateřinská jeskyně

vedoucí Ing. Roman Plíšek

Provoz jeskyně Balcarka

vedoucí Bc. Eva Hebelková

Provoz Sloupsko-šošůvské jeskyně

vedoucí Miluše Hasoňová

Provoz jeskyně Výpustek

vedoucí Robert Dvořáček

Oddělení péče o jeskyně

vedoucí Ing. Jan Flek

Pracovní skupina Blansko

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jesk., Bozkov

vedoucí Mgr. Dušan Milka

Správa Chýnovské jeskyně, Dolní Hořice

vedoucí Ing. Karel Drbal

Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko

vedoucí Ing. Martin Koudelka

Správa Jeskyně Na Turoidu, Mikulov

vedoucí Bc. Jiří Kolařík

Správa Jeskyně Na Špičáku, Supíkovice

vedoucí Evelyn Vozábalová

Správa Jeskyní Na Pomezí, Vápenná

vedoucí Bc. Martin Kubalák

Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy

vedoucí Alexandr Komaško

Správa Mladečských jeskyní, Mladeč

vedoucí Drahomíra Coufalová

Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplice n. Beč.

vedoucí Barbora Šimečková

PŘEHLED VEŘEJNOSTI ZPŘÍSTUPNĚNÝCH JESKYNŮ A DALŠÍCH PODZEMNÍCH OBJEKTŮ V PÉČI SJ ČR

(Stav k 1. 1. 2018, sestavil Vratislav Ouhrabka)

	název jeskyně	evidenční kód JESO	katastrální území	okres	kraj	chráněné území	celková délka jeskyně / m	celková hloubka denivelace jeskyně / m	nadmořská výška vchodu - východu n.n.m.	
Čechy	Bozkovské dolomitové jeskyně	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolomitové jeskyně (1999) 5,54 ha	1075	43	449/447	449/446
	Jeskyně pod Sněžníkem (fluoritový důl ŠP4 Jilové-Sněžník)	P141 26 1A J00029 až P141 26 1A J00043	Sněžník	Děčín	Ústecký	PP Jeskyně pod Sněžníkem (1999) 973 m² CHKO Labské pískovce	samostatné dutiny dlouhé až 150 m	cca 30	574	-
	Koněpruské jeskyně	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1972) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
	Chýnovská jeskyně	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949, 2010) 2,97 ha	1400	79	547/539	543
Morava	Jeskyně Na Pomezí	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezí (1965) 13,78 ha	1430 (celý systém Jeskyně Na Pomezí-Liščí díra 1870 m)	47	549	545
	Jeskyně Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supikovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439/447	437
Severní Morava	Javoříčské jeskyně	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949, 2013) 120,0 ha	5411 (celý systém cca 6000 m)	111	445	470/488
	Mladečské jeskyně	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	PP Třesín (1993) 143,08 ha CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	257 (253)
	Zbrašovské aragonitové jeskyně	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003) 7,74 ha	1435	55	265	248
Jižní Moravský kras	Jeskyně Na Tuřeldu	K322 27 10 J00001	Mikulov	Břeclav	Jihomoravský	PR Tuřold (1946) 16,84 ha CHKO Pálava	3054 (systém: Tuřold 1754, Liščí 1300)	47	285	-
	Punkevní jeskyně	K230 12 10 J03240	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punekvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	4750 (systém: Punkevní Macocha 3550 m, Skleněné domy 500 m, Malý výtok 150 m, Stovka 550 m)	190/65	355	350
	Kateřinská jeskyně	K230 12 11 J06940	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punekvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
	Jeskyně Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomoravský	PR Balcarka skála – Věntiky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
	Sloupsko-šošůvské jeskyně	K230 12 10 J00250	Sloup v Moravském Krasu	Blansko	Jihomoravský	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999) 7,80 ha CHKO Moravský kras	4890	98	462	470
	Jeskyně Výpustek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Blansko	Jihomoravský	PR U Výpustku (1977) 21,43 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou publikační a prezentační činnost.

teplota vzduchu vody °C		rok objevu zpřístupnění		zpřístupněná část jeskyně m	délka návštěvního okruhu*) m	denivelace návštěv. okruhu m	doba prohlídky min.	počet schodů	průměrná roční návštěvnost **) 1991 - 2017	průměrná roční návštěvnost **) 2006 - 2017	charakteristika/výjimečnost jeskyně
7,5 - 9	8	1947 1957	1969	350	400	17	cca 45	245	67 364	68 648	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
7 - 12	-	1983 1984	-	délka přístupných důlních chodů 870	1740	19	cca 2,5 hod	-		pouze pro odborné exkurze	Pseudokrasové dutiny s fluoritovou mineralizací částečně přístupné z důlního díla (ŠP 4 – Jilové-Sněžník)
9 - 10,5	-	1950	1959	630 (návštěvní trasa 580)	620	27	cca 50-60	450	97 196	88 125	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
5 - 9	8,7	1863	1868	280	260	36	cca 45	330	33 375	32 055	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
7 - 8	-	1936 1949	1950	450	390	12	cca 45	196	53 807	49 301	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
7 - 9	-	před 1430	1885 1955	220	220	2	cca 35	0	14 976	15 069	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší písemně doložená jeskyně s nejstaršími historickými nápisy v ČR.
7 - 8	-	1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	46	cca 60/40	255	46 884	40 347	Jeskynní systém s nejbohatší a nejpestřejší krápnikovou výzdobou.
7 - 9	-	1826 (1828)	1911	330	400	14	cca 40	92	19 014	19 481	Významná archeologická lokalita – největší a nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
14 - 16	22	přelom 1912/1913	1926	375	375	18	cca 50-60	126	49 089	49 611	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápnikovou výzdobou.
7 - 9	6 - 8	1951	1958 2004	140	280	33	cca 50	350	26 881 ***)	28 226	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
7 - 8	4 - 10	1909	1910	1290	1250 (z toho 440 m plavba)	25	cca 60	202	199 459	201 037	Nejménáměří jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
7 - 8	-	část odedávna, 1909	1910	420	580	20	cca 40	199	57 306	47 957	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorou v ČR.
7 - 8	-	1923	1926 1935 1949	650	650	18	cca 60	215	36 263	31 381	Jeskynní systém s bohatou krápnikovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
7 - 8	1 - 20	část odedávna 1879-Eliš.j. 1889-Šoš.j.	1881 1890	1930	1760 890 950 1300	24	cca 110/60	303	44 145	45 700	Nejdelší zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
7 - 8	-	před 1608	2007	615	600	3	cca 75	13	20 311 ****)	20 311	Jeskynní systém s pohnutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským velitelským stanovištěm.

*) délka návštěvního okruhu je trasa, kterou návštěvník projde ***) nejsou zahrnuty roky, po které byla jeskyně zavřena ****) jeskyně otevřena od r. 2004 *****) jeskyně otevřena od r. 2007

Bozkovské dolomitové jeskyně

Dušan Milka

Máme za sebou další rok činnosti, tentokrát bez větších investičních akcí. Přesto jsme se, především na počátku roku, potýkali s řadou komplikací spojených s přechodem na prodej suvenýrů přes počítače a čárové kódy. Tady, v lese, je problém i zřízení jednoduché počítačové sítě, pokud potřebujete propojit vzdálenější objekty. Jen se nám počátkem hlavní turistické sezony podařilo dát všechno dohromady a sladit teorii s praxí, přišla bouřka, a my přišli nejen o síť, ale i o řadu čidel na ochranu výzdoby v jeskyních. Síť byla opravena během dvou dní, ale s výměnou čidel se dodavatel potýkal přes dva měsíce. To už jsme řešili jiný problém. V pozdním jaru se opřel velmi silný východní vítr do hrany lesíka na rovince před jeskyněmi a krajní stromy se kácely jako tyčky mikáda. Bohužel některé zůstaly na sobě zavěšené a byly tak dlouhé, že by při pádu ohrožily chodce (tedy návštěvníky) na cestě k jeskyním. Než přijeli lesáři, a bylo to asi pět dní, neustále jsme trnuli strachem, jestli se něco nestane. Naštěstí všechno dopadlo dobře.

Co se týče vlastního provozu jeskyní, začínáme mít problémy s obsazením všech služeb. Průvodci vysokoškoláci odcházejí do zaměstnání a studentů středních škol se na brigádu hlásí málo. Jenom díky

V lednu 2017 vládla v Bozkově naplno zima, přesto pracovníci Zdeněk Vacátko a Josef Pánek instalují informační tabuli pod parkovištěm Bozkovských jeskyní. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

o 6 % více. Poláci si postupně zvykají jezdit do Krkonoš, odkud je to k nám už jen kousek. Za ta léta provozu už známe velkou řadu zahraničních a incomingových kanceláří, které k nám vozí návštěvníky. Jedině z Polska se však každým rokem ohlásí několik cestovních kanceláří, které u nás nikdy nebyly a mají zájem (často i pravidelně) k nám jezdit. Je to možná i tím, že na Polsko zaměřujeme největší propagaci, a i když jsme přestali jezdit na veletrh cestovního ruchu do Poznaň, stále se na několika polských veletrzích prezentujeme propagačními materiály. A stejně jako návštěvníků přibývá v jeskyních i netopýrů. Nejsem sice žádná lokalita s jejich masovým výskytem, ale každoročně se v zimě jejich počty v Bozkovských jeskyních zvyšují.

Koncem roku poměrně vydatně přišlo a byla radost se po jeskyních procházet, protože se veškerá výzdoba krásně leskla. Po dlouhé době jsme mohli slyšet i zvuk kapek dopadajících na hladinu největšího podzemního jezera v Čechách, a tak si nejen návštěvníci, ale i průvodci prohlídky užívali.

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

Začínám jako každý rok, kdy vlastní provoz jeskyně běžel v zaběhnutém režimu. Během sezóny jsme nezaznamenali žádný významný výkyv či stížnosti návštěvníků. Návštěvníci odjžděli zpravidla spokojeni. Sezóna byla zahájena 1. dubna a skončila 31. října 2017. Jeskyni navštívilo celkem 30 142 osob, z toho 2 617 bylo provedeno zdarma. Návštěvnost meziročně vzrostla o 3,95 %, což představuje 1 146 návštěvníků.

SCHJ se zúčastnila ve společné expozici mezinárodních veletrhů cestovního ruchu Regiontour '17 a Holiday World 2017 jak propagačním materiálem, tak vlastní přítomností a poskytováním informací. Od 1. ledna 2017 přešel provoz stánku se suvenýry opět pod Správu jeskyní České republiky. Prodejní materiál, který měla na skladě Základní organizace Českého svazu ochránců přírody 21/4 Chýnovská jeskyně, byl odprodán staronovému provozovateli. Týden po zahájení sezóny dlouhodobě onemocněla kolegyně Hana Baštýřová, která zajišťovala administrativní agendu hlavní činnosti a nově ji byla svěřena i jiná činnost provozu stánku se suvenýry. Její práci si mezi sebou museli rozdělit ostatní pracovníci a zajišťovali ji až do konce roku.

24. února proběhla opět po letech kontrola Obvodním báňským úřadem v Plzni, která neshledala žádné závady a tudíž nebyl vydán žádný závazný příkaz. 22. května byl na pracoviště Chýnovské jeskyně přidělen nový vůz Škoda Octavia na pohon CNG. Dekoraci letících netopýrů, nápisy a znaky jej opatřil kolega Milan Hladký. Stávající zánovní vůz Škoda Fabia byl převeden na pracoviště Jeskyně Na Turoldu.

V rámci managementů byl proveden periodický zásah proti výskytu lampenflóry a celková očista jeskyně. V rámci PPK byla provedena likvidace náletových dřevin a kosení travních porostů v areálu jeskyně a maloplošného chráněného území. Pokračovalo pravidelné sledování mikroklimatu, sledování průtoků vod a srážek v krasové oblasti. Pokračoval projekt revizního sledování netopýrů pomocí elektronických systémů v pravidelných 14denních intervalech včetně zimního období. Projekt byl i v roce 2017 realizován společně s Národním muzeem Praha a Husitským muzeem Tábor.

Večere v Chýnovské jeskyni – Meta menardi baští jakéhosi stejnoonožce. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Práce na realizaci Informačního centra Pacova Hora alias „Výtopna“ začaly dostávat konkrétní podobu. 2. března se dostavil pan Ing. Arch. Šimeček, aby se seznámil se situací a následně vytvořil studii zahrnující rozsah a umístění infocentra.

Během roku proběhlo v trvale zatopených prostorách Chýnovské jeskyně 10 potápěčských akcí, které byly zaměřeny zvláště na pořízení kvalitní dokumentace. Hlavním cílem těchto aktivit bylo ověření možnosti využití fotogrammetrie ve specifických podmínkách a zpracování obecné metodiky přesného mapování trvale zatopených prostor. Vlastní potápěčskou činnost zajišťovali členové ČSS, základní organizace 1-10 Speleoaquanaut Praha. Výsledky by měly být prezentovány v následujícím roce.

Průběžně byla pořizována fotodokumentace jeskyně, která následně slouží jako archivní a srovnávací materiál a také jako podklady pro případnou publikační činnost. Stejným způsobem byla pořizována dokumentace (pisemná, mapová, fotografická, video, hmotná) všech činností prováděných SCHJ v oblasti Chýnovského krasu a v dalších lokalitách. Veškeré materiály jsou průběžně zařazovány a tříděny do systému bibliografie Chýnovské jeskyně. V knihovně SCHJ je v současné době evidováno 652 publikací a 361 položek periodik. Rozsáhlá je také sbírková činnost SCHJ, kde jsou do sbírek zařazovány zejména mineralogické a geologické vzorky z Chýnovského krasu a dalších mineralogických lokalit regionu. Sbírká SCHJ dosud obsahuje 969 vzorků minerálů a hornin. Dlouhodobě probíhají průzkumy, dokumentace a badatelské aktivity v rudních revírech Ratibořské Hory a Stará Vožice, Horky u Tábora a dalších lokalitách s výskytem starých důlních děl. V návaznosti na tuto činnost jsou též poskytovány konzultace v případech výskytu podzemních objektů pro subjekty státní správy, archeologická pracoviště a další organizace.

Dodavatelsky byl proveden průzkum jímky a části odvodňovacího systému v klášteře Milevsko v rámci archeologického výzkumu (více na str. 71). Pro úkol MŽP „Odvodňovací štola Jana Nepomuckého a navazující SDD“ byla zpracována Báňsko-historická studie rudního revíru Horky u Tábora, proveden kamerový průzkum vrtů a některé další průzkumné práce (podrobněji na str. 64).

11. ledna proběhlo natáčení pořadu „Výpravěči“ pro Český rozhlas Dvojka. Jednalo se o 2. díl nového pořadu vysílaného v atraktivním čase v sobotu večer. V pořadu účinkoval Ing. Karel Drbal, který vzpomínal a hovořil o kapitolách svého brožovaného života. 18. května byla v Husitském muzeu v Táboře otevřena výstava „Drahokamy pro Karla IV.“, na které se významně podílela Správa Chýnovské jeskyně. 13. června se v areálu jeskyně uskutečnilo výjezdní zasedání Výboru pro životní prostředí Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR s jeho předsedou panem Robinem Böhnischem. 4. srpna proběhl tradiční meditační pořad Gongy v jeskyni v podání manželů Marešových a 25. srpna se pak jeskyně rozezněla dvěma koncerty houslového virtuosa Jaroslava Svěceného. 15. září pak areál jeskyně patřil milovníkům přírody na akci „Mezinárodní noc netopýrů“.

Prostě byl to takový normální rok.

František Krejča při stavbě opěrné zídky nad vstupem k Homolovu jezírku.

Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Javoříčské jeskyně

Martin Koudelka

Rok 2017 nijak výrazně nepřekvapil a Javoříčské jeskyně pokračovaly v úspěšném tažení posledních sezón. V tomto roce jeskyněmi prošlo 45 643 návštěvníků. Návštěvnost jeskyní byla v porovnání s předchozím rokem o 4,2 % vyšší. Javoříčské jeskyně se staly oblíbenou destinací několika polských cestovních agentur.

A po dlouhé době došlo i k mírnému navýšení počtu školních výletů, což je jistě potěšující zpráva. Snad se opět naše vzdělávací ústavy navrátí k původnímu účelu výletů – poznávání krás naší vlasti a ověřování nabytých znalostí v praxi a opustí cílené návštěvy fast-foodových a „kulturních“ megazřízení.

Rok u nás v jeskyních začal již tradičně v lednu sčítáním zimujících letounů. Ve spolupráci AOPK ČR, SJ ČR a ČESON bylo ve všech kontrolovaných úsecích jeskyní zaznamenáno celkem 5 965 jedinců v sedmi druzích. Tradičním a početně převažujícím druhem zůstává i nadále vrápenec malý (*Rhinolophus hipposideros*) v počtu více jak 5 700 kusů. Javoříčské jeskyně si stále drží primát největšího známého zimoviště letounů v České republice. Na úvod i na závěr sezóny jsme ve spolupráci se zoologem AOPK ČR dr. Jiřím Šafářem uspořádali tematické prohlídky jeskyní se zaměřením na letouny – již tradiční Probuzení a Uspávání netopýrů. Akce opět proběhla za velkého zájmu veřejnosti a účastníci si od nás odnášeli mnoho nových informací a pěkných zážitků.

Začátkem sezóny jsme museli rychle řešit technické závady na hlavním transformátoru jeskyní. Bylo potřeba vyměnit olejovou náplň, provést přizemnění nulového bodu, utěsnění rozvaděče proti zatékání vody a instalaci zkušební svorkovnice pro potřeby odečtu. Na závěr byla provedena kompletní očista zakončená revizí. Za kvalitně odvedenou odbornou práci bych chtěl poděkovat panu Šedivcovi a jeho spolupracovníkům.

Přístupová cesta k Javoříčským jeskyním po řádění vichřice.

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

V průběhu roku jsme průběžně pracovali na kompletní rekonstrukci systému ozvučení jeskyní, které bylo již technicky zastaralé. Firma AQ spol. se precizně zhostila zadaného úkolu. Kromě kompletní údržby a revize stávajících zařízení v podzemí byla provedena změna centrálního přehrávače, systém byl doplněn o mikrofony vstup (což byl požadavek báňského úřadu) pro možnost rychlé komunikace dispečera s podzemím.

V průběhu roku jsme rádi asistovali u dvou krásných svatebních obřadů v jeskyních. Dvakrát proběhla prezentace jeskyní a NPR Špraněk v prostorách Městské knihovny v Mohelnici. V podzemí pokračovaly ve spolupráci SJ ČR a jeskyňářské skupiny Estavela práce na konci Olomouckého dómu s pokusem o proniknutí za koncový zával. Zatím jsme se do volných prostor neprokopali, ale naděje je stále živá. V rámci managementových prací proběhlo odstranění lampenflory na přístupné trase, pokračovaly práce na mapování a dokumentaci obtížně přístupných prostor za Černou propastí v Březinské chodbě (tzv. Labyrint). Dvakrát v tomto roce nás nemile překvapila větrná smršť, která se prohnala nad jeskyněmi a při níž smrky v lese padaly jako sirky. Naštěstí to odneslo pouze poničené zábradlí na přístupové trase k jeskyním. V rámci výzkumů proběhlo ve spolupráci s Ústavem biologie obratlovců AV ČR měření intenzity osvětlení v místech koncentrace zimujících letounů a pro Biologické centrum AV ČR odběry vzorků recentní sedimentární výplně pro detailní analýzu jeskynního roztoče *Pantheozetes cavaticus*.

Byla vydána publikace „Jeskyňe severomoravského krasu“ jako osmé číslo edice Acta speleologica. Jedná se o doposud nevydané dílo Karla Kostroně z roku 1946 objevené v jeho rodinné pozůstalosti. Detailně popisuje krásné území mezi Konicí a Mladčí se stavem poznání ke konci druhé světové války, včetně detailního popisu objevitelských prací na různých lokalitách. Obsahuje množství dobových fotografií a zachovaných map. Velmi cenná je obsáhlá bibliografie sestavená Mořicem Remešem uvedená na konci díla. Na vydání knihy se společně se Správou jeskyní ČR podíleli také členové ZO ČSS Estavela.

V Javoříčských jeskyních proběhlo třikrát natáčení dokumentárních filmů o jeskyních. Jeden z nových dílů seriálu „Krajinou domova“, jeden z pořadů ostravské televize „Nedej se“ se zaměřením na výzkum a ochranu netopýrů a dotáčka „Krasohlednice“. Poděkováním všem zaměstnancům i brigádníkům za kvalitně odvedenou práci bylo večerní posezení s bowlingových turnajem na úplném konci sezóny.

Co říci závěrem? To pěkné si budeme dlouho pamatovat a na to nepříliš pěkné vzpomínat nebudeme. Ať se na povrchu bude dít cokoliv, dole pod zemí budou stále jedny z nejkrásnějších jeskyní České republiky, které určitě bude stát za to vidět na vlastní oči.

Štáb České televize při natáčení pořadu „Nedej se“ v Javoříčských jeskyních. Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Jeskyňe Na Pomezí

Martin Kubalák

Počátkem roku 2017 jsme byli nuceni po kalamitě ledovky provést opravu nabouraného zábradlí, laviček a košů hned na třech místech parkoviště. Během zimy jsme prováděli zájemce o exkurzi jeskyněmi. Také jsme po sezóně realizovali odkládanou údržbu, bylo zvětšeno prodejní okno suvenýrů, obnoven mobiliář a instalovány nové expoziční vitríny v návštěvní hale. Před hlavní sezónou proběhl v jeskyních nácvik vyproštění a evakuace postiženého členy HZS Jeseník. Od dubna byl instalován billboard u hlavní komunikace v Lipové a během sezóny nový reklamní panel u příjezdové komunikace před jeskyní. Na budovu správy jeskyní byly umístěny nové tabule s informacemi pro návštěvníky (otvírací doba, provozovatel, označení provozovny, zodpovědná osoba, QR kód apod.) Byly tak aktualizovány informace s jednotnou grafickou úpravou. V druhé polovině dubna nás zaskočila vydatná sněhová nádílka, která i v těchto končinách nebývá zcela běžná.

Jeskyňe Na Pomezí v roce 2017 zhlédlo 52 379 návštěvníků, to je proti předchozímu roku nárůst o 6,44 %. Jednalo se úspěšnou sezónu z hlediska návštěvnosti, protože jsme poprvé od roku 2008 překročili počet příchozích nad padesát tisíc osob. Jeskyňe Na Pomezí se opět zapojily do projektu „Olomouc Region Card“ a s úspěchem i do projektu „Jeseníky Region Card“.

Zahájení stavby výstupního chodníku od východu z Jeskyní Na Pomezí.

Foto: Martin Kubalák, SJ ČR

Každoročně převažují návštěvníci polské národnosti, těch bylo v tomto roce 7 827 osob z celkových 9 210 zahraničních turistů. Mezi jeskyněmi a Priessnitzovými láznemi Jeseník jezdil v sezóně vláček s turisty.

Počátkem roku byl vypracován projekční kanceláří Musil projekt na výstavbu chodníku od jeskyní k budově, jehož smyslem je zamezit pohybu osob vycházejících z jeskyní po přilehlé komunikaci první třídy. Práce byly zahájeny v listopadu firmou ZEPR Mining s. r. o., po jejich dokončení bude významně zvýšena bezpečnost návštěvníků jeskyní.

Dne 14. června proběhla kontrola inspektory Obvodního báňského úřadu Ostrava, kdy nebyly zjištěny žádné závady ani nedostatky. Na konci září byl RNDr. Jiřím Šafářem proveden odchyt letounů spojený s přednáškou pro děti a rodiče ze ZŠ Vápenná.

Během pravidelného ročního monitoringu zimujících letounů bylo roce 2017 zjištěno 1 038 zvířat, z toho 785 vrápenců malých.

V průběhu roku byla prováděna výzkumná činnost ve spolupráci s ÚSMH AV ČR na monitoringu tektonických poruch za pomoci automatických sběrů. V oblasti ochrannářského managementu byla realizována opatření na odstranění lampenflory, čištění chodníků a vynáška deponií z jeskyní. Vynáška sutě z předchozích rekonstrukcí byla provedena z prostor Kanálové chodby a Bahenního dómu. Jeskyňáři vynesli a na skládku odvezli 15 tun kamene. Prostor zaskládaných sutí je stále mnoho a v této činnosti budeme nadále pokračovat.

Pokud je pravdivé pořekadlo „Konec dobrý, všechno dobré“, tak to u nás tentokrát neplatí, jelikož nám předposlední den v listopadu byla doručena výpověď finanční referentky paní Švubové.

Jeskyně Na Špičáku

Evelyna Vozábalová

Nebýt dubnového sněhového „nadělení“, dalo by se konstatovat, že rok 2017 patřil k těm běžným a až na malé výjimky bezproblémovým. Poškozené a polámané stromy byly postupně ošetřeny nebo odstraněny a když zmizel poslední sníh, došlo na revizi a obírku skalních stěn nad přístupovými cestami, likvidaci náletových dřevin a křovin na skalní hraně nad východem z jeskyně a nad provozní budovou. V proluce mezi venkovními sklady vyrostla zpevňující zeď, zabraňující ujíždění svahu.

Jarní počasí na Jesenicku využil filmový štáb s režisérem Žákem a hercem Z. Junákem k dotáčkám venkovních záběrů „Krasohlednic“. Jiří a Kamila Široví pořizovali fotografie jeskyně do své knihy „Podzemí České republiky“.

V červnu nás navštívili bánští inspektoři OBÚ Ostrava R. Klika a J. Cichoň, provedli ohlášenou kontrolu zaměřenou na zabezpečení vstupních portálů zpřístupněné jeskyně, stav horninového masívu a jeho zajištění proti pádu horniny, údržbu schůdnosti cest, osvětlení, větrání a stav elektrozařízení. Výsledek kontroly: bez závad.

Dětem předškolního věku jsme ke Dni dětí připravili prohlídky s pohádkou „O skřítcích a pokladu“. Ten měl podobu „zlatého“ pamětního štítku, který nakonec děti najdou na konci prohlídky. Hledání podbarvuje sugestivní audio nahrávka pracujících a špitajících skřítků.

Každé pondělí po celé letní prázdniny měli turisté možnost navštívit jeskyni potmě, pouze s baterkou. Na konci léta se s velkým zájmem veřejnosti opět setkala oblíbená Mezinárodní noc pro netopýry, přišlo téměř 100 lidí. Stále častěji vyhledávanými se staly koncerty při svíčkách v Dómu naděje, přičemž repertoár sborů, skupin nebo sólistů byl tak odlišný, že si jistě i náročný posluchač vybral.

Potěšitelnou skutečností je mírně stoupající křivka návštěvnosti, letos téměř 16 tisíc turistů. Jednou z příčin může být znovuotevření komunikace přes Červenohorské sedlo, které bylo po několik let v hlavní turistické sezóně uzavřené kvůli rekonstrukci.

V listopadu po ukončení návštěvního provozu se uskutečnila studijní cesta pro průvodce za účelem poznávání a zvyšování jejich odborných znalostí. Cílem návštěvy byly Mladečské a Javoříčské jeskyně a jejich provozní zázemí na povrchu.

Dotáčení videozáběrů „Krasohlednic“ před provozní budovou Jeskyně Na Špičáku.

Foto: Evelyna Vozábalová, SJ ČR

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

V měsíci lednu jsme se účastnili společně se zástupci AOPK ČR pravidelného sčítání netopýrů v Jeskyni Na Turoldu, které je každoročně prováděno pod vedením RNDr. Josefa Chytila Ph.D., vedoucího oddělení Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově. Bylo napočítáno 356 kusů zimujících vrápenců malých, 76 netopýrů brvitých, 5 netopýrů řasnatých, 1 netopýr ušatý, 1 netopýr velkouchý, 1 netopýr vodní.

Od ledna do března probíhaly přípravy na zahájení provozu. Výběr a nákup suvenýrů a občerstvení, úpravy areálu a čištění svahů v PR Turoldu od náletových dřevin, úklid a likvidace lampenflory v jeskyni, malování a úklid provozní budovy.

V dubnu jsme navázali na spolupráci z předchozího roku a společně se spolkem 7DNÍ uspořádali v PR Turoldu 10. ročník oslav Dne Země. Vytvořili jsme program her a soutěží o hodnotné ceny, který byl určen jak pro nejmenší děti, děti školou povinné, teenagery, tak i pro dospělé. V průběhu celého dne probíhaly zdarma prohlídky Jeskyně Na Turoldu a i přes chladné počasí se Dne Země zúčastnilo kolem 800 návštěvníků.

Každý měsíc probíhá odečítání výsledků u dvou přístrojů k dlouhodobému měření pohybu na zlomech a puklinách nainstalovaných Ústavem mechaniky a struktury hornin AV ČR.

V prázdninových měsících červenci a srpnu se staly již tradicí úterní večerní prohlídky při svíčkách s možností návštěvy vinného sklípku Jeskyně Na Turoldu. Poslední srpnovou sobotu jsme se podíleli na pořádání „Světové noci netopýrů“, kterou organizoval opět dr. Josef Chytil.

V průběhu sezony jsme pro návštěvníky Jeskyně Na Turoldu připravili zpestření formou oživených prohlídek, kdy u jednotlivých zastavení v jeskyni byly nainstalovány postavy, které se váží ke zdejšími legendám a pověstem.

Předávání cen výhercům soutěže ke Dni Země. Foto: Jiřina Falková

Oživené prohlídky probíhaly od druhého víkendu v září u příležitosti oslav Pálavského vinobraní a trvaly až do konce měsíce.

V listopadu jsme hostili kolegy z Koněpruských jeskyní, kteří k nám zavítali na studijní cestu, a my jsme naopak uskutečnili studijní cestu do Javoříčských a Mladečských jeskyní (více na str. 98).

Z managementových prací bylo jeskyňáři ČSS, ZO 6-13 Jihomoravský kras a vybranými firmami realizováno posečení dna lomu a odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou a čištění geologických profilů.

V roce 2017 navštívilo Jeskyni Na Turoldu 35 770 návštěvníků. Je to již třetí sezona, kdy počet návštěvníků překročil hranici 35 000 turistů.

Koněpruské jeskyně

Alexandr Komaško

V zimním předsezónním období jsme se věnovali zejména výstavbě jímek na jímání oplachových vod. Jedna, která současně bude sloužit jako přečerpávací, vznikla nad Letošnickovou propastí, druhá pod plošinou zpřístupněné trasy na počátku Staré chodby, a třetí v sedimentech Medvědí jeskyně před předsíní Proškova dómu.

Každodenní turistický provoz začal již koncem března a skončil 31. října. V listopadu se provádělo jen v pracovních dnech. V roce 2017 během 246 prodejních dní prošlo jeskyněmi 89 686 návštěvníků (dospělých 43 559, seniorů a studentů 10 614, dětí 25 163, mateřské školky a ZTP 382 a zdarma 7 338 osob – z toho 6 895 dětí do 6 let, 203 ZTP a ZTP/P, 63 překladatelů, 54 průvodců skupiny, 52 speleologů, 26 zaměstnanců SJ ČR, 17 členů ČSOP do 15 let, 14 novinářů, 8 zaměstnanců CHKO a 5 učitelů). Cizinců bylo 4 464, tedy oproti roku 2016 o 2 464 méně v následující skladbě: 2 509 dospělých, 277 seniorů a studentů, 1 037 dětí, 219 zdarma, 1 ZTP. Identifikováni byli z 59 států světa. Nejvíce 1. Německo, 2. Dánsko, 3. Nizozemí, 4.-5. Litva a Rusko, 6. Slovensko, 7. Polsko, 8. Itálie, 9. Lotyšsko, 10. USA, 11. Francie, 12. Indie, 13.-14. Anglie a Izrael, 15. Španělsko... Uskutečněno bylo celkem 3 274 prohlídek, z toho 6 individuálních. Během prodejních dnů byla nejvyšší denní návštěvnost 6. července, kdy bylo provedeno 1 526 osob. Průměrná denní návštěvnost 364 osob, průměr na prohlídku 27 osob, 243 prohlídek s méně než pěti osobami. Provoz komplikovala dlouhodobá nemoc vedoucího. Další značnou komplikací byly opakované déle trvající uzávěry hlavní příjezdové komunikace od Berouna a tou poslední nedostatek brigádních pracovníků.

V průběhu roku ještě probíhala řada konzultací a jednání ohledně uvažovaného objektu Domu přírody Českého krasu na Zlatém koni a až koncem roku byla jeho realizace odsouhlasena na poradě vedení ministerstva.

V listopadu vedla studijní cesta pracovníků Koněpruských jeskyní na jižní Moravu do Jeskyně Na Turoldu (více viz příspěvek na str. 97). Koncem roku se rozeběhly práce na zprovoznění jímek pro oplachové vody.

Tradiční mikulášská akce probíhala 8 dní: 25., 26. 11. a od 1. 12. do 6. 12. V pracovní dny dopoledne chodily zejména školy a školky, po pauze v odpoledních termínech školní družiny a jednotlivci. Celkem, včetně neplaticích, přišlo 2 691 osob.

V průběhu bilancování roku jsme se také starali o lokalitu Jeskyně pod Sněžníkem. 23. září vypomohli Vratík Ouhrabka a Dana Bílková a provedli dvě skupiny speleologů ze setkání jeskyňářů v Labských pískovcích. 29. listopadu jsme po příjezdu ke štole zjistili odcizení fotovoltaických panelů. Nahlášeno Policii ČR Děčín, sepsán protokol, zahájeno trestní stíhání, pachatel zůstal neznámý.

Práce na jímcu na začátku Staré chodby. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Mladečské jeskyně

Drahomíra Coufalová

Rok nezačal vůbec klidně. Hned na počátku mi kolegyně, které pracovaly v sezóně na smlouvu na dobu určitou, oznámily, že si našly stálé zaměstnání. Začalo velké hledání náhrady. Ze zoufalství jsem oslovila i pracovní úřad. Přihlásili se dva zájemci, ale když zjistili rozvržení pracovní doby, a to i sobotách a nedělích, okamžitě odmítli.

Situace došla tak daleko, že sezonu jsem zahájila jen za podpory brigádníků – studentů. Když se v polovině dubna přihlásila mladá slečna, myslela jsem si, že mám vyhráno. Bohužel, ani jí se nechtělo pracovat o víkendech, využíla zkušební doby a pracoviště po dvou měsících opustila. Nakonec mi přálo štěstí, od května nastoupila do stálého pracovního poměru naše bývalá kolegyně studentka, která již nyní pracovala jako průvodkyně na hradě Šternberk. Provozní problémy byly zažehnány a my jsme se v klidu mohli věnovat návštěvníkům, kterých v porovnání s minulým rokem bylo o 6,5 % více.

Cromagnonská vesnice postavená pro natáčení videopořadu na louce pod Mladečskými jeskyněmi. Foto: Magda Drbalová

Běžný provoz tradičně oživovaly doplňující kulturní akce, zejména koncerty pořádané ve spolupráci s Městským klubem Litovel. V polovině května se Dómem mrtvých rozezněla vážná hudba v podání mladých umělků – houslistky Kristýny Fialové a harfistky Dominiky Ťukové. V závěru sezony se konal koncert „Pocta Haně Hegerové“, během něhož posluchači vyslechli písne nejslavnější české šansoniérky v podání zpěvačky Dany Chytilové.

Rok 2017 přinesl také jednu novinku, a sice tematickou výtvarnou výstavu „Pravěk v Mladečských jeskyních“ očima

dětí Základní umělecké školy v Olomouci. Dílka plná mamutů a pravěkých lidí umístěná v přednáškové místnosti slavila u návštěvníků velký úspěch (více se dočtete v příspěvku na str. 33).

Tyto aktivity nejsou jistě vedeny jen snahou udržet návštěvníka na lokalitě co nejdéle, ale především jde o obohacení programu a zvýraznění významu daného místa. Zároveň se touto formou snažíme zaujmout náročnější návštěvníky, kteří od prohlídek očekávají víc než pouhou návštěvu turistického cíle. Je pak také možné doufat, že si to návštěvník více užije a dané místo doporučí i svým známým.

Musím se ale ještě vrátit na počátek jara, kdy byla zahájena spolupráce s dodavateli vybranými ve výběrovém řízení na rozšíření expozice v jeskyních „Příroda a člověk“. Cílem projektu je vytvoření expozičního systému, který umožní návštěvníkům poznat přírodní a kulturní dědictví populárně naučnou formou a je koncipován ve třech základních prezentačních plánech. Prvním jsou dioráma v jeskyni, úzce provázána s přiblížením principů vědecké rekonstrukce. První dioráma – kostra medvěda – bylo nainstalováno již na počátku sezony. Pozice dalších byla upřesněna a budou realizována v roce 2018. Druhým plánem je prezentace interaktivních videopořadů pro návštěvníky, tématem jednoho z nich je období kultury aurignacienu. Krátký hraný film představuje život na loveckém sídlišti, lov zvěře, výrobu nástrojů i rituální pohřeb v Mladečských jeskyních. Tohoto nevědního úkolu se ujalo divadélko Tyátr z Pacova pod vedením našeho provozního náměstka Ing. Karla Drbala. Návštěvníci tak první květnový víkend zažili nevidanou podívanou, kdy se mohli setkat s cromagnonci přímo na místě jejich dávného působiště.

V závěru sezony jsme v rámci vzdělávání pracovníků uskutečnili studijní cestu do Jeseníků, s cíli Jeskyně Na Pomezí a Jeskyně Na Špičáku. Účelem bylo navštívit tamní krasová území, rozšířit si obzory a načerpat nové znalosti z hlediska průvodcovské činnosti, což v nadcházející sezóně jistě přispěje k dalšímu zkvalitnění služeb na našem pracovišti.

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Rok začal slavnostně. Oblekli jsme se do svátečního a spolu s potápěči oslavili udělení Ceny města Hranic za „světový rekord“ na Propasti (více na str. 115). Pár dní na to jsme ale spadli do tvrdé reality. V pořadí už druhá „náhradnice“ za mateřskou dovolenou Jana Kuřová podala ani ne po půlroce výpověď, a nám se při představě již třetího roku nepřetržitého zaučování nováčků podlomila kolena. Dobří duchové však stojí při nás. Naše bývalá průvodkyně a jeskyňářka Zuzka Pleslová vyslyšela zoufalé telefonické S.O.S., mladšího synka umístila obratem do školky a v březnu nastoupila. A jako když vležeš do starých papučí – tím okamžikem si všechno sedlo tam, kde mělo být. Nikdo nemusel vedle své práce ještě stíhat ukazovat, vysvětlovat, kontrolovat, postrkovat. Provozní zvyklosti se nezapomínají, průvodcovský výklad mají ti, kteří jeskyněmi opravdu žijí, nadosmrť pod kůži, a smelená parta dokáže zázraky.

Takže nás pak už nerozhodil ani dubnový zvýšený stav vody v Bečvě s průtokem 408 m³/s, ani květnové čištění nedaleké Netopýří jeskyně po bezdomovcích. S radostí jsme připravili do tisku čtyři nové pohlednice a tři letáky pro Město Hranice s tématy Hranická propast, Lázně Teplice nad Bečvou a Zbrašovské aragonitové jeskyně. V červnu spatřila světlo světa útlá knížečka „Příběh zázračné teplické kyselky“ navazující na stejnojmennou výstavu z roku 2016 a shrnující aktuální poznatky kolem všech tří jmenovaných „kyselkových dětí“.

V sobotu 10. června jsme také poprvé zkusili uzavřít jeskyně na část dne pro veřejnost a vyhradili jsme ji pochodu Mezinárodní policejní asociace IPA. Celé dopoledne lilo jako z konve, takže veřejnost se k nám ani nijak nehnula a promočení účastníci pochodu si naopak libovali, jaké je v našich jeskyních teplo a sucho (!).

Společně s dalšími institucemi jsme pomáhali znovuzprovoznit druhé městské parkoviště za křižovatkou u železniční stanice Teplice n. B., neboť plocha toho dosavadního přímo u nádraží už dlouho nedostačuje zájmu návštěvníků, který teď po rekordu na Propasti navíc stále roste. Byly osazeny automaty na výběr parkovného i dopravní značení směřující řidiče k oběma parkovištím.

V jeskyních jsme nainstalovali tradiční výtvarnou výstavu, o níž se více dočtete na str. 29. Pod vedením Milana Geršla dál pokračovala různá výzkumná měření a odběry vzorků, hlavně v Jeskyni smrti a dalších plynových jezerech. Namontovali jsme podružný elektroměr, abychom mohli přesně sledovat, kolik elektřiny spotřebuje budova a kolik jeskyně. V kancelářích jsme vyměnili zářivkové trubice za LED a protože v nich musíme svítit celý den, bude to jistě znamenat i citelnou finanční úsporu.

V listopadu nastoupili osvědčení všumělové pánové Bílek a Špidlík, opravili kamennou zeď podél přístupového chodníku a také další zednické drobnosti, které zub času vyhlodal do provozní budovy. Přece jen od její rekonstrukce uplynulo už 16 let a každý dům potřebuje průběžnou údržbu.

Koncem roku jsme po mnohaletém soustavném výzkumu mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby na Oponě odebrali poslední pravidelné vzorky. Po jejich vyhodnocení budou výsledky celého výzkumu, jehož počátky sahají až do roku 1991, shrnuty v závěrečné zprávě a publikovány. Hřeje nás u srdce, že se odborníkům podařilo nalézt, zdá se, trvalé řešení problému, který se zpočátku zdál naprosto beznadějný, a že jsme k tomu svojí troškou přispěli. Zase jeden úspěšný mezník v soužití lidí a Zbrašovských jeskyní.

Pánové Jiří Bílek a Jaroslav Špidlík při opravě opěrné zdi podél přístupového chodníku ke Zbrašovským aragonitovým jeskyním.

Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

JESKYNĚ MORAVSKÉHO KRASU

Jeskyně Balcarka

Eva Hebelková

Rok 2017 jsme zahájili exkurzí do brněnského Anthroposu. Archeolog Petr Neruda s manželkou Zdenkou zde vytvořili úžasnou expozici nazvanou „Vítejte u neandrtálců“. Shrnuli v ní poznatky o životě člověka neandrtálského na území České republiky a zdokumentovali jejich schopnost přežít v drsných podmínkách pleistocénu. Vystavili nástroje, které si podle nejnovějších výzkumů neandrtálci nejen vyráběli, ale ty „oblíbené“ i přemísťovali z místa jednoho osídlení na další. Zlatým hřebem výstavy je výlitek neandrtálské mozkovny z Gánovců zapůjčený Národním muzeem v Praze a otisky neandrtálských kostí z těžé lokality, které zapůjčilo Podtatranské muzeum v Popradě. Zážitek byl umocněn tím, že manželé Nerudovi, i přes pracovní vytížení, si udělali čas a výstavou nás osobně provedli.

V březnu se v obci Ostrov u Macochy slavnostně zahajovala turistická sezóna za přítomnosti starostů, zástupců cestovních kanceláří, zaměstnanců Jihomoravské centrály cestovního ruchu a samozřejmě vedoucích jeskyní Moravského krasu. Průvodci se do těchto oslav zapojili a účastníky provedli jeskyní, před kterou se navíc konalo vystoupení žáků místní základní školy. Tradice slavnostního zahajování turistické sezóny se v Ostrově zrodila před třemi lety, kdy se otevíral po rekonstrukci hostinec Staré časy. Tehdy se sešli zástupci obcí, vedoucí zpřístupněných jeskyní i majitelé restaurací a hotelů z okolí a zjistili, že je dobré se jednou za čas potkat, popovídat o novinkách v regionu a sdílet společné starosti. Tak vznikla tradice, ve které by rádi všichni pokračovali.

Jeskyně byla pro návštěvníky otevřena 1. března. Jako každoročně jsme se zúčastnili úklidu Moravského krasu ke Dni Země. V jeskyni proběhly nezbytné báňské kontroly a natáčela v ní ČT 1 pořad o zpřístupněných jeskyních.

V roce 2017 jsme se museli vypořádat s mnoha provozními problémy. Na začátku sezóny bylo nutné vyměnit staré keramické pojistky za modernější – plastové na sloupu vysokého napětí. Opravu si vyžádala i čerpadla, odvádějící odpadovou vodu z provozní budovy do kanalizace. V sezóně nás potrápily časté poruchy žárovek v projektoru a největší opravu si vyžádaly reproduktory ve Velkém dómu. Vlivem velké vlhkosti a skupu přestalo fungovat ozvučení a výměna čtyř reproduktorů si vyžádala velké finanční prostředky. V roce 2017 byla roční návštěvnost v jeskyni 37 382 osob, což představuje nárůst oproti předešlému roku asi o 2 tisíce osob.

Balcarkova skála se vstupním portálem Jeskyně Balcarky z dronu. Foto: Ondřej Halák

Jeskyně Výpustek

Robert Dvořáček

Rokem 2017 pomalu končilo první desetiletí trvalého návštěvního provozu Jeskyně Výpustek. Na zabezpečení a průběhu provozu se oproti minulým letům nic nezměnilo. Byl zajištěn třemi stálými zaměstnanci, v sezóně pak 18 průvodci z řad brigádníků. Ti odpracovali celkem 3 796 hodin (pokles oproti roku 2016 o 694 hodin) v 522 směnách

(pokles o 85 směn).

Provoz tedy téměř jako přes kopírák. Ale! Stejně jako v předcházejících letech dochází neustále k postupnému zdokonalování systému prohlídek, doplňování exponátů, instalaci venkovních poutačů apod. Nepominutelnou oblastí je průběžné vyhodnocování názorů a připomínek návštěvníků a jejich případná aplikace do praxe. Pro příklad: realizovali jsme „půjčovnu bund“ pro návštěvníky, kteří jaksí opomněli, že v jeskyních se teplota pohybuje kolem 8 °C.

Celoročně zpřístupněnou jeskyni navštívilo 21 061 osob, z toho 1 280 cizinců. Oproti roku 2016 bylo zaznamenáno o 1 574 více návštěvníků na klasických prohlídkách, tj. nárůst cca 8 %. Očekávali jsme podstatně vyšší návštěvnost vzhledem k již roční existenci expozice „Jeskyně a lidé“ v patře provozní budovy, tady musíme ještě najít účinné způsoby, jak tuto bezesporu zajímavou expozici více propagovat. Do počtu návštěvníků nejsou zahrnuty mimořádné akce: Cave Beat, Didgeridoo v jeskyni a oba koncerty Čarovných tónů Macochy – tedy celkem přes 3 000 dalších návštěvníků!

Vedle klasických prohlídek se konalo několik významných doplňkových akcí. V květnu v rámci festivalu Cave Beat vystoupila finská skupina Värtinnä s předkapelou Fčeličky, koncert shlédlo 670 posluchačů. Další ročník Pohádkové jeskyně s příběhem Žlutá Karkulka proběhl v podzemí 3. června s účastí 448 dětí s rodiči. Týden na to se konal celodenní mezinárodní benefiční festival Didgeridoo v jeskyni s více než 450 návštěvníky. V rámci festivalu Čarovné tóny Macochy, nad jehož pořádáním v roce 2017 převzal záštitu ministr životního prostředí Richard Brabec, se 14. června uskutečnil koncert Lucie Bílé s Petrem Maláskem s účastí 965 posluchačů, umělci

Novou expozici modelů letadel v krytu si v doprovodu vedoucího provozu Jeskyně Výpustek Roberta Dvořáčka prohlédl také pan Josef Matoušek, dlouholetý pořadatel festivalu Čarovné tóny Macochy. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Bezmála tisícovka posluchačů si nenechala ujít mimořádný zážitek – koncert Spirituál kvintetu s Dagmar Peckovou v podzemí Jeskyně Výpustek. Foto: Robert Dvořáček, SJ ČR

si se zájmem prohlédli také expozici v krytu. Následující den se v Jindřichově sálu konalo vystoupení vokálního souboru Spirituál kvintet s hostem Dagmar Peckovou, zúčastnilo se 983 posluchačů. Počátkem prosince byl připraven již 8. ročník Dábelského Výpustku pro děti a rodiče ke svátku Mikuláše. Účast čítala 1 753 návštěvníků, a to jsme museli několik desítek zájemců vzhledem k omezené kapacitě jednotlivých vstupů odmítnout.

Vedoucím provozu vyhlášené motto: „Každý rok realizovat nějaké větší zkvalitnění či obohacení návštěvního provozu“, se v roce 2017 naplnilo, když byla počátkem července rozšířena expozice v krytu o více než 200 modelů letadel. Tuto sbírku svého tatínka nám po jeho smrti věnoval syn pana Fidlera, který jako totálně nasazený (ročník 1923) pracoval na výrobě motorů a součástek pro letadla za druhé světové války právě na Výpustku.

18. srpna v 11:30 hodin jsme přivítali 200 000. návštěvníka jeskyně. Stal se jím pan Jaroslav Kaše, který převzal z rukou vedoucího SJMK Jiřího Hebelky drobné upomínkové předměty a pamětní list umožňující bezplatný vstup do jeskyně Moravského krasu pro čtyři osoby.

Tzv. úniková hra „Opust' Výpustek“ probíhala celkem v 6 dnech během klasických prohlídek, které nebyly hrou nijak narušeny. Během roku nebylo nutno řešit žádné nedostatky či narušení provozních podmínek, ať již ve vztahu provoz jeskyně – návštěvníci či provoz jeskyně a orgány báňské správy.

Kromě běžné údržby prováděné pracovníky jeskyně a skupinou údržbářů SJMK byly průběžně odstraňovány drobné nedodělky nově instalované expozice v patře provozní budovy. Ve spolupráci s propagačním oddělením SJ ČR byly instalovány informační tabule ve venkovním areálu.

V průběhu roku bylo zachyceno v tisku celkem 31 upoutávek vztahujících se přímo k Jeskyni Výpustek. Pracovníci provozu zabezpečili rozvoz tzv. hotelových letádků a dalších materiálů do více než 35 ubytovacích a restauračních provozů v blízkém okolí. Příkladem aktivní spolupráce je např. Zámek Křtiny, odkud v průběhu roku přišlo více než 750 návštěvníků.

Kateřinská jeskyně

Roman Plíšek

Začátkem roku o zimní přestávce byly v jeskyni odebrány vzorky pro datovou analýzu. Ta měla objasnit stáří nakreslených uhlíkových čar v Ledové chodbě a Hlavním dómu, které minulý rok zaujaly archeologa Mgr. Martina Golce, Ph.D. Podle něj se mohlo jednat o posvátná místa, která uctívali a pokreslovali pravěcí lidé. K žádné velké senzaci ale nedošlo, o pravěké kresby se nejedná. I tak jsou ale výsledky zajímavé, jelikož nejstarší vzorek je ze 13. století.

V únoru přišli zaměstnanci Správy CHKO Moravský kras spočítat zimující netopýry. Oproti loňsku došlo k nárůstu na 272 kusů. Poslední dva dubnové dny patřila jeskyně pouze pohádkovým postavám. S roční přestávkou jsme opět uspořádali oživené prohlídky, tzv. Slet čarodějnic. Do akce se zapojili téměř všichni průvodci a pomohlo i pár kamarádů. Akce sklídila velký úspěch, a tak ji napřesrok znovu uskutečníme.

V polovině června se konal 20. ročník festivalu Čarovné tóny Macochy, který už pár let nepatří pouze Punkevním jeskyním, ale koná se v několika jeskyních Moravského krasu. Tento jubilejní cyklus lákal na samá známá jména a my jsme měli tu čest hostit Jiřího Korna a jeho 4TET. O toto vystoupení byl takový zájem, že jsme ve spolupráci s pořádající agenturou museli uskutečnit dva koncerty hned po sobě, jelikož Hlavní dóm není nafukovací a přes 900 lidí by se tam naráz opravdu nevešlo.

Začátkem léta jsme navázali na loňské odstraňování deponií ze vstupní chodby. Vzhledem k možným paleontologickým a archeologickým nálezům byly práce prováděny pod odborným dohledem prof. RNDr. Rudolfa Musila, DrSc. V říjnu byly práce přerušeny a pokračovat budeme zase příští rok.

Těsně před prázdninami využili jeskyňáři ČSS, ZO 6-20 Moravský kras příznivé dynamiky k průvanové zkoušce. Bádají v jeskyni Elfi domeček a snaží se dostat z povrchu do prostoru nad Kateřinskou jeskyní. Do Elfiho domečku pustili plyn merkaptan, který se zanedlouho dostal do horního patra Kateřinské jeskyně a potvrdil tedy jejich propojení. Ovšem nemilé překvapení nás čekalo druhý den, kdy nás po příchodu k budově uvítal silný zápach. Merkaptan se přes noc dostal do celé jeskyně a pomalu vycházel vchodem do Suchého žlebu. Jít na prohlídku bylo nemyslitelné i pro silné nátlaky. Trvalo celé dopoledne, než se jeskyně vyvětrala a mohlo se začít provádět. Ještě pár dní po akci se někteří návštěvníci ptali, co nám to tady tak smrdí...

V září jsme opět ve spolupráci s Domem přírody připravili akci Evropská noc pro netopýry. V polovině listopadu byly zahájeny práce na rekonstrukci mostu přes Punkvu. Návštěvníci k nám našťěsti cestu najdou díky lávce k Domu přírody, ale naše odřiznutí parkoviště určené převážně pro autobusy bude chybět. Snad půjde vše podle plánu a nový most bude do konce dubna příštího roku hotový.

Turistický provoz začal 1. března a skončil 30. listopadu, během tohoto období zavítalo do jeskyně 54 531 návštěvníků. Celý rok se obešel bez větších problémů, proběhly kontroly OBÚ Brno, ČT natáčela do JM Večerníku a v jeskyni se konaly dva svatební obřady. Byla provedena každoroční kontrola výztuže do Horního patra, likvidace lampenflóry a nad vstupním portálem byl vyměněn ochranný plot.

Starý most přes Punkvu u Skalního mlýna vedoucí ke Kateřinské jeskyni dožil své dny. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Punkevní jeskyně

Pavel Pernica

Rok 2017, stejně jako roky předchozí, u nás bohatě zaplnilo mnoho událostí, aktivit a nekončící práce od ledna do prosince. Stěžejní nejen pro Punkevní jeskyně, ale i pro celou SJ ČR byla postupná dodávka prvních pěti z celkových deseti nových lodí. Tím se vyřešila nutná obměna stávajících plavidel, část z nich brázdila vody Punkvy od roku 1982 a druhá část byla spuštěna na vodu v letech 1991-92.

Dalším pro návštěvníky poměrně nepříjemným nedostatkem bylo chybějící občerstvení v areálu Punkevních jeskyní, o úspěšném vyřešení tohoto vleklého problému se podrobněji dočtete na str. 32.

Během roku také probíhalo více či méně úspěšné řešení stále ještě početných reklamací a vad na naší nové provozní budově. Z větších stavebních úprav ještě zmíním rekonstrukci silnice mezi Punkevními jeskyněmi a Skalním mlýnem, která proběhla v listopadu.

V roce 2017 proběhly tradiční akce jako např. koncerty, z nichž připomenu benefiční koncert 9. prosince, v mexickém rytmu zahrála skupina Mariachi Espuelas. 18. června koncertoval Jaroslav Svěčený a orchestr Virtuosi Pragenses na dně propasti Macocha v rámci jubilejního 20. ročníku Čarovných tónů Macochy. 12. prosince připravili průvodci další oživené prohlídky, tentokrát s názvem „Duch vánoc“, na které přišlo 500 návštěvníků. Tradičně se také konal memoriál K. T. Divíška, který zahájil 1. října otužileckou sezónu a tentokrát si přišlo zaplavat asi 120 odvážlivců. Zapojili jsme se také do už 25. úklidu Moravského krasu, který proběhl 8. dubna, a to jednak osobním sbíráním odpadků několika našimi zaměstnanci, a také zajištěním

prohlídky jeskyní pro dobrovolníky uklízející celý Moravský kras.

Uskutečnilo se několik natáčení, například 28. července pro americký televizní kanál Travel Channel a jeho pořad „Booze Travel“, který se týká netradičních výrobců alkoholu. Dále 19. září se konalo natáčení pro TV Nova a pořad „Kofení“, tentokrát s podtitulem Cesta kolem Česka. Rakouská televize ORF u nás 16. srpna natáčela záběry do pořadu „Chut' Evropy“ o gastronomii, tradicích, přírodním a kulturním dědictví Moravy.

2. října proběhlo zajímavé natáčení pořadu

Na nasedání otužilců do lodí na přístavišti Punkevních jeskyní pozorně dohlíží lodníci Milan Jeneš u kormidla a Josef Jarůšek (Kaca) na přídi. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

„Můj neuvěřitelný kraj“ pro speciální projekci v Hvězdárně a planetáriu v Brně ve formátu tzv. fulldome, tedy v projekci na obří polokulovitou plochu. Konalo se také několik Press tripů pro novináře z několika zemí (Francie, USA, Rakousko aj.).

Byla provedena každoroční likvidace lampenflory, sčítání netopýrů dobrovolníky z CHKO Moravský kras a odběry skapových vod, v nichž se angažuje Masarykova univerzita Brno.

Samozřejmě naši stěžejní činností je provázení návštěvníků. Jeskyněmi jich v roce 2017 prošlo 212 311, z toho téměř 84 000 cizinců, tj. téměř 40 %. S tím souvisí každoroční zaškolování a opakované proškolení pracovníků v mnoha směrech – od jeřábnicko-vazačských, řidičských, báňských až po složení „lodních“ zkoušek. Ty v roce 2017 úspěšně absolvovali tři noví kapitáni.

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

Rok 2017 je za námi, a tak přišel čas shrnout, co zásadního se v něm na provozu Sloupsko-šošůvských jeskyní odehrálo. Hned ze začátku roku jsme se pustili do zvelebování naší provozní budovy, v níž jsme provedli vnitřní výmalbu. Poté bylo nainstalováno nové dálkové ovládání světel do celé jeskyně. Jako každý rok nám Mirek Kovařík se svými

spolupracovníky posčítal v jeskyních všechny netopýry. Jejich počet se opět zvýšil na 2 544 jedinců.

V březnu byl po zimní přestávce zahájen provoz i ve sloupské části jeskyně. Pro zatraktivnění byly doplněny nové informační panely v jeskyni Kůlna a u parkoviště SŠJ. V Černé propasti proběhlo školení ve výškách pro pracovníky AOPK ČR a SJ ČR pod vedením Bohuslava Kouteckého.

O velikonoční sobotě probíhaly v celém areálu Neandrtálské prohlídky. Po 3leté odmlce byl o ně velký zájem a naše jeskyně navštívilo za jeden den 1 116 návštěvníků, což za dobu mé 17leté působnosti ve Sloupsko-šošůvských jeskyních nepamatuji. Lidé, kteří projížděli kolem, se zastavovali, aby se dozvěděli, co se u jeskyní děje. Pozitivní ohlasy zaznívaly nejen ze strany návštěvníků, ale i průvodci (neandrtálci) si výbornou atmosféru moc pochvalovali.

10. června se již tradičně v areálu konal 10. ročník bezpečnostně preventivní akce pro motorkáře „Nežij vteřinou“. Tentokrát však počasí zklamalo, celý den poprchávalo, a tak motorkářů přijelo o něco méně než v letech předešlých. Akce byla i přes nepřízeň počasí úspěšná. 14. června proběhl v rámci Čarovných tónů Macochy v Eliščině jeskyni koncert komorního souboru Quartetto Telemann. Je známo, že Eliščina jeskyně připomíná přírodní chrám a mnoho návštěvníků inspiroje k pořádání svatebních obřadů, letos v srpnu zde ale byla v rámci církevního obřadu udělena svátost křtu.

Během letních prázdnin jsme se zapojili do celorepublikové soutěže České televize nazvané „Probud' Děčko!“. Na pokladně jsme na požádání rozdávali dětem hesla, která sbíraly a zasílaly na soutěžní portál. Vzhledem k tomu, kolik dětí mělo o hesla zájem, se pro nás soutěž stala dobrou reklamou.

Z managementových prací byly očištěny vybrané skalní stěny od lampenflory a odstraněno nefunkční elektrické osvětlení a kabely ze Starých skal sloupských. Zároveň byly vyřezány dřeviny v okolí Hřebenáče. Po prázdninách se začalo s bagrováním ponorů ve Starých skalách a v šošůvské části byly vyměněny rošty jímek.

V listopadu navštívil zážitkovou trasu při mimořádné

Areál Sloupsko-šošůvských jeskyní během akce „Nežij vteřinou“. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

prohlídky bývalý ministr životního prostředí RNDr. Miloš Kužvart. V roce 2017 navštívilo SŠJ 45 922 návštěvníků. Vzhledem k tomu, že máme několik prohlídkových okruhů, dovolím si toto číslo upřesnit. Zážitkovou trasu navštívilo 817 osob nalaďených na adrenalinovou prohlídku, o kterou je stále velký zájem. Zimní prohlídky při baterkách absolvovalo 979 návštěvníků a bezbariérovou trasu si na vozičku projelo 274 návštěvníků. Ostatní návštěvníci zvolili klasickou prohlídkovou trasu.

Co se týče vodního stavu Sloupského potoka, sezónu hodnotíme jako poklidnou. Po každoročních povodních jsme si ji plně vychutnali.

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce

Výstava „Zrcadlová jeskyně“ ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

Také v roce 2017 se chopil organizace tradiční zbrašovské výstavy sklářský výtvarník a výtvarný pedagog Střední uměleckopřmyslové školy sklářské ve Valašském Meziříčí MgA. Josef Divín. Stejně jako naši předkové už 2 500 let př. n. l. se nechal okouzlit podivuhodným zrcadlením, které vzniká netradiční technikou – stříbřením skleněné hmoty. Jednotlivým prvkem výstavy se stalo zrcadlo a stříbrný povrch plastik odrážející obraz okolních skalních stěn, výstižně shrnutý v názvu „Zrcadlová jeskyně“.

Kurátor vybral celkem 12 prací studentů a absolventů školy z let 2008-17. Jako první uvítal návštěvníky ve Veselé jeskyni soubor **foukaných hub** Martina Staňka doplněný dvěma **skleněnými obrazy s motivem budovy školních dílen** Emy Choré. V ohybu chodby k Mramorové síni zaujaly dva vystříbřené tvary foukané do kovové konstrukce představující **modely současné architektury** autora Tomáše Krejčího.

Na vrchol suťové terasy v Mramorové síni tiše dopadla **Andělská křídla**, kompozice z pískovaného rytého a lepeného skla Natálie Lehnertové. Pod nimi se rozprostřela podivná **zahrada plná deště** v podobě úzkých pruhů zrcadel. Instalaci vycházející z dopadu kapek a růstu krápníkové výzdoby vytvořili přímo pro toto zákoutí Ondřej Galia a Josef Divín. Okolo návštěvní trasy pak bylo rozmístěno několik menších plastik – dvě opaxitové desky Greta Ammasari nazvané **Odras**, skupina barevných nemocničních lahví (bažantů) Nikolý Lipusové s názvem **Invaze**, bříška prstů s papilárními liniemi Karly Leskovjanové nazvané **Otisk** či dílo **Ruce** – lidské dlaně nabírající kyselku Kateřiny Švehlové. Vystříbřené **Svícný** Antonína Pavlíka tvarově vycházející z kostelních svícňů z konce 19. století zaujaly svoji velikostí. Naproti tomu maličké stříbrné **Tváře**

V jeskynní zahradě se právě dalo do deště... Foto: Hana Dostálová

před ústím Bezejmenné jeskyně (kolektivní práce) upřeně sledovaly kolemjdoucí a podle výrazu zneklidňovaly, soucítily i bavily. S návštěvníky se symbolicky loučilo **Věčné světlo** Josefa Divína inspirované kůly v benátské laguně, k nimž se přivazují gondoly. Záře z blízkého reflektoru na jeho vrcholu nečekaně vytvořila zdání mihotavého plamínku svíčky. Náhoda??

Vernisáž výstavy se konala v úterý 4. července. V zahajovacím projevu kurátor mj. krátce objasnil historii a technologii výroby stříbrného skla. Dozvěděli jsme se například, že nejstarší zrcadla na našem území se objevují na stropě Kaple sv. Kříže na Karlštejně, jde o středověká zrcadla podkládaná kovovými fóliemi. A také, že největšího rozmachu dosáhlo stříbrné sklo ve druhé polovině 19. století, kdy bylo nazýváno „kočičí stříbro“ či „stříbro chudých.“ Hudební doprovod obstaraly půvabné instrumentalistky ze Základní umělecké školy v Hranicích a zástupci médií vyzpovídali kurátora, přítomné autory i pořadatele.

Diskuse pak pokračovala i na terase provozní budovy při tradiční společenské části. Vzpomínali jsme, kdo má doma jaké stříbrné vánoční ozdoby po babičce – ony známé jedlové šišky, domečky, kostelíky, muchomůrky, konvičky či pitoreskní ptáčky. Pan kurátor nás totiž poučil, že jejich autorem je Václav Berger, stále nedoceněná výtvarná osobnost, jehož vánoční ozdoby z let 1927-37 získaly tehdejšímu Československu pověst světové velmoci v dekorování skla stříbřením. Ročně se jich jenom do zahraničí vyvezlo 157 tun, což je při tak drobném a lehoučkém sortimentu i z dnešního pohledu fascinující objem, jen potvrzující jeho kvalitu a originalitu. Takže před vánoci je už budeme tahat z krabic s patřičnou úctou a jak budeme mít cestu přes Dvůr Králové nad Labem, zastavíme se na exkurzi v rodinné firmě Ozdoba.cz, která po roce 1989 znovu zahájila výrobu figurek do původních forem zachráněných po panu Bergerovi, jemuž byla továrna na vrcholu rozkvětu znárodněna a on do ní musel nastoupit jako skladník...

A proto se na zbrašovské vernisáži každoročně tak těšíme. Setkají se lidé úplně odlišných oborů, nikdo nikam nespěchá a v teplém letním podvečeru si vyprávějí – o jeskyních, lidech, muzice, obrazech a vázách, o dobrém víně a všech krásách, díky nimž je náš život bohatší.

Kurátor Josef Divín v doprovodu dvou autorek (vlevo) zahajuje výstavu Zrcadlová jeskyň.
Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Chýnovská jeskyň – výtopna bude!

Karel Drbal

Záměr vybudovat informační centrum u Chýnovské jeskyně a „zabít několik much jednou ranou“ sahá do doby likvidace přilehlého kamenolomu v Pacově hoře. Tehdy došlo k likvidaci lomového zařízení a některých budov. Dvě budovy – kanceláře se sociálním zázemím a výtopna lokomotiv – byly nabídnuty k odprodeji. Správa jeskyní České republiky se tak stala majitelem těchto budov se záměrem na vytvoření informačního centra v prostorách bývalého lomu. Ekonomika budoucího provozu a potíže s inženýrskými sítěmi byly hlavními důvody, proč se s realizací otálelo. Pak vznikl nápad na přemístění výtopny lokomotiv do areálu jeskyně a její využití jako informačního centra.

Po konečném rozhodnutí o umístění výtopny v areálu jeskyně se otevřely nové možnosti využití. Výtopna bude lokalizována přibližně v místech stávajícího prodejního stánku suvenýrů a přesáhne do prostoru bývalého selského lomu. Prohlubeň zaniklého lomu dává možnost výstavby suterénu informačního centra o podstatně větší ploše, než je půdorys výtopny. Ve vlastní výtopně bude shromažďovací prostor pro návštěvníky v době nepříznivého počasí, prodejna suvenýrů a občerstvení, stolky a židličky. Vlastní interiér bude evokovat industriální dobu počátku 20. století. Stěny budou využity pro 2D expoziční materiály. Z této prostoty se bude po schodišti vcházet do suterénu s vlastní expozicí členěnou do čtyř sekcí. První bude obsahovat vitríny s exponáty představujícími Chýnovskou jeskyni a slavnou éru lomařství na Pacově hoře. Druhou bude tvořit dioráma jeskynní dutiny s dochovanou krápníkovou výzdobou, třetí se pak bude věnovat speleotémám z jeskyní České republiky s těžištěm v kolekci od RNDr. R. Morávka z lokality Vitošov. Čtvrtá představí návštěvníkům trvale zatopené prostory Chýnovské jeskyně pomocí filmové projekce pořízené potápěči ČSS, ZO 1-10 Speleoaquanaut. Podzemní expozici doplní model jeskyně a model první silniční parní lokomotivy Eveling-Porter jezdící v Rakousku-Uhersku právě v Chýnově. Na povrchu umožní výstavba suterénu vybudovat venkovní posezení a instalaci části kolejiště.

V srpnu 2017 byla zpracována Ateliérem architektury Šimeček Tábor studie stavby, zároveň byla zahájena změna územního plánu umožňující výstavbu. Kolegy Krejčou a Vandělkem byl připraven podklad pro expoziční členění interiéru. Záměr byl schválen MŽP k realizaci.

Penetrační sonda v místě stavby Výtopny. Foto: František Krejča, SJ ČR

Nový kiosek občerstvení u Punkevních jeskyní konečně slouží návštěvníkům

Jiří Hebelka

V letech 2014-15 vybuďovala SJ ČR nový provozní areál Punkevních jeskyní. Stavba byla financována z Operačního programu MŽP Obnova návštěvnické infrastruktury. Podle původního projektu Architektonické kanceláře Burian - Křivinka z Brna mělo být občerstvení umístěno v nové provozní budově tak, aby veškerý provoz, tedy i služby rychlého občerstvení, byl začleněn do jednoho provozního objektu. Bohužel, nastavené dotační podmínky způsobily, že v průběhu schvalovacího procesu muselo být občerstvení z komplexu služeb poskytovaných v novém objektu na dobu 10 let vyňato. Prostory určené pro provoz rychlého občerstvení byly změněny na prostory expozice. Správa jeskyní tak byla nucena na dobu následujících 10 let hledat dočasné náhradní řešení. V úvahu přicházela dočasná úprava objektu veřejných WC, ale nakonec se nejhodnější řešením ukázalo dodržet původní záměr, zbourat objekt WC a na jeho místo na přechodnou dobu umístit lehký kiosek.

K zajištění včasné realizace výstavby kiosku podala SJ ČR dne 10. 7. 2015 na AOPK ČR – Správu CHKO Moravský kras (dále jen SCHKO MK) žádost o udělení výjimky ze zákazů v Národní přírodní rezervaci Vývěry Punkvy pro časově omezené umístění kiosku rychlého občerstvení v provozním areálu Punkevních jeskyní na místě po demolovaných veřejných WC. SCHKO MK reagovala na naši žádost až rozhodnutím ze dne 2. 12. 2015, kterým výjimku nepovolila. Proto SJ ČR podala proti rozhodnutí SCHKO MK dne 17. 12. 2015 odvolání k Ministerstvu životního prostředí. MŽP rozhodnutím ze dne 31. 5. 2016 našemu odvolání vyhovělo s tímto odůvodněním (cituji): „Z hlediska věcného odvolací orgán přistoupil ke změně napadeného rozhodnutí, jelikož předmětný záměr (na rozdíl od AOPK)

neshledal v rozporu v pořadí s poslední podmínkou variantně znějícího ust. § 43 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., tj. povolená činnost významně neovlivní zachování stavu předmětu ochrany zvláště chráněného území NPR Vývěry Punkvy“. Výjimka MŽP platí 10 let od doby nabytí její účinnosti, tj. do roku 2026.

Na základě kladného rozhodnutí byla oslovena Architektonická kancelář Burian - Křivinka s žádostí o zpracování projektové dokumentace. V zadání bylo mj. uvedeno, že „...kiosek bude jednoduchá dřevěná stavba rozměrů 7,4 x 3 m, výšky necelých 3 m s rovnou střechou a se 1,5 m předsaženou dřevěnou konzolou k ochraně prostoru prodeje. Okolo kiosku bude vytvořena nekrytá terasa z modřínového roštu, která bude oddělena dřevěnou stěnou od prostoru kontejnerů. Stavba je určena jako dočasná“. Zpracovanou projektovou dokumentaci jsme obdrželi v květnu 2017. Poté následovalo stavební řízení a výběrové řízení na dodavatele. Vítězná firma DA power, s. r. o. započala se stavbou v září, kdy byly provedeny zemní práce. Současně proběhlo interní výběrové řízení na nájemce kiosku. Od října do listopadu byla postupně zbudována přípojka splaškové kanalizace do stávající jímky na vyvážení, přípojka rozvodu vody, přípojka areálového rozvodu silnoproudu a provedena vlastní stavba kiosku s terasou. Koncem listopadu proběhlo kolaudační řízení. V prosinci byl kiosek předán nájemci, který jej, po doplnění nezbytného zařízení, v posledním prosincovém týdnu roku 2017 otevřel pro veřejnost.

Tím skončila více než dvouletá anabáze s chybějícím občerstvením u nejvíce navštěvovaných jeskyní v České republice, kam přijíždí ročně mimo domácích turistů i více než 70 tisíc návštěvníků z celého světa a kteří nechápali, že v tak významné lokalitě občerstvení není. Častou kritiku této situace zaznamenávali pracovníci SJMK i ze strany cestovních kancelářů, sdělovacích prostředků, cyklistů a dalších. Občerstvení i v daleko méně navštěvovaných lokalitách je jako služba návštěvníkům evropským i celosvětovým standardem a proto jsem velmi rád, že i přes určitou provizorní formu můžeme návštěvníkům Moravského krasu toto občerstvení konečně znovu poskytnout.

Kiosek s občerstvením vyrostl v těsné blízkosti nové provozní budovy Punkevních jeskyní.

Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Výstava „Pravěk v Mladečských jeskyních“

Rostislav Morávek

Při zajišťování provozu a poskytování služeb návštěvníkům v současnosti již nestačí naplnit pouhé přijít – zhlédnout – odejít. Zcela běžným a žádaným trendem je na většině kulturních památek a také při návštěvě přírodních objektů nejen nabídka základní prohlídky návštěvní trasy, ale také její obohacení dalšími doprovodnými programy. Právě jeskyně mají v tomto směru značné možnosti a tento trend se zde již plně osvědčil.

Na tomto principu vznikl i společný nápad, iniciovaný Základní uměleckou školou M. Stibora v Olomouci a podpořený Správou Mladečských jeskyní, uspořádat v zasedací místnosti Mladečských jeskyní výstavu kreseb o období pravěku. Vlastní inspiraci ke kresbám, jak dávný svět v jeho různých podobách vidí žáci výtvarných oborů ZUŠ, byla výuka jejich učitelů. Ti do hodin výuky kresby zařadili zároveň i téma

pravěku. Pestrou formou literárních a obrazových předloh seznamovali žáky s tímto obdobím vývoje naší krajiny a prvních pravěkých lidí. Velkou inspirací jim pak byla i společná návštěva a prohlídka Mladečských jeskyní a v nich instalovaných archeologických a paleontologických expozic. Potom se už jenom malovalo, kreslilo a také trochu modelovalo a přitom hodně a krásně fantaziovalo. Z hotových kreseb bylo na první pohled vidět, jak se žáci ve svých kresbách do pravěku dokázali vžít a zároveň i vyjádřit určitou sounáležitost, že jsme se svou dávnou pravěkou minulostí spojení víc, než jsme ochotni si přiznat.

Zahájení vernisáže výstavy „Pravěk v Mladečských jeskyních“ na terase před provozní budovou. Foto: Rostislav Morávek

Vlastní výstava byla uspořádána ve spolupráci obou institucí a s podporou sponzora Vápenka Vitoul s.r.o. Slavnostní vernisáž proběhla 23. května a programově byla rozdělena do celého dne. V dopoledních hodinách se na jižním úpatí masívu Třesína u Jeskyně Podkova konala terénní výtvarná dílna a děti si při tom prošly i trasu obou paleoovůvů uměle propojených do tvaru podkovy. Po vyhodnocení prací se celá skupina žáků a pedagogů přesunula do areálu Vápenky Vitoul, kde bylo zajištěno pohoštění, a po něm následovala společná prohlídka Mladečských jeskyní. V 15 hodin byla slavnostně zahájena výstava, za místní samosprávu pozdravil přítomné starosta obce Mladeč Jiří Pekař. Vlastní výstavu uvedla ředitelka ZUŠ Olomouc PaedDr. Zuzana Hrbošová a garanti výstavy Mgr. Jiří Sosna PhD. a RNDr. Rostislav Morávek. Značné zpestření způsobil zástupce Správy jeskyní ČR Ing. Karel Drbal, který se dostavil v kostýmu mladečského cromagnonce a celým svým vystoupením sklídl velký ohlas u přítomných dětí.

V průběhu celého léta pak měli návštěvníci Mladečských jeskyní možnost si prohlédnout tuto zajímavou výstavu s tematikou blízkou archeologické a antropologické proslulosti zdejších jeskyní. O jejím příznivém ohlasu svědčí i velmi pozitivní zápisy v návštěvní knize.

RNDr. Rostislav Morávek je emeritním geologem Vlastivědného muzea v Olomouci, pod jehož správou spadalo do roku 1990 všech pět zpřístupněných jeskyní na území dnešního Olomouckého kraje.

Rok 2017 – kulaté výročí velkých objevů v Bozkově

Jaroslav Hromas

Roky 1947 a 1957 jsou pro podkrkonošský Bozkov mimořádně významné. První rok byl počátkem, kdy několik bozkovských občanů začalo přemýšlet, co dál s tou malou jeskyní, která se objevila po odstřelu v lomu Na Vápenci. Ten druhý rok přinesl první výsledek jejich snažení. Po rozebírání balvanitých závalů a obtížném pronikání dál a dál do podzemí se 21. září 1957 dočkali překvapení. Proto také svůj první objev nazvali Jeskyně Překvapení. Má krápníkovou výzdobu, jakou nikdo v dolomitu nečekal!

Na přímou výzvu bozkovských objevitelů se do organizace dalších prací zapojili na slovo vzati odborníci z Krasové sekce Společnosti Národního muzea v Praze pod vedením Františka Skřivánka. Tak se záhy vytvořilo neuvěřitelné společenství ze zapálených bozkováků, geologických odborníků a amatérských jeskyňářů (převážně studentů Průmyslové školy geologické v Praze). Společně se pustili do odkrývání dalších prostor, jejich výzkumu, dokumentace a také už i do prvních zpřístupňovacích úprav. Mnohé pracovní metody, které z tohoto společného mozkového trastu vzešly, byly v průzkumu jeskyní převratnými novinkami. Geofyzik Valášek poprvé při hledání jeskyní použil elektroodporovou geofyzikální metodu, kterou proměřil celou plochu dolomitového masivu. Geolog Skřivánek v podzemí zaměřil průběhy tektonických struktur a chodeb. Po syntéze geofyzikálních anomálií a kolize tektonických struktur došlo na kopání sond. Úspěšné! Objevena byla Třistovka, Čtyřstovka (= názvy jeskyní), hasiči se propadli do stropu největšího prostoru – Jezerního domu, objeven byl Mládežnický dóm, a vzájemné propojování těchto prostor v podzemí dalo dohromady celou Novou jeskyni. Objevy přinesly další krápníky, neobyčejné křemenné struktury ve stěnách, jezera, dokonce největší podzemní jezero v Čechách! K jeho potápěčskému průzkumu přinesl doktor Kukla brýle a zahnutou trubičku – šnorchl, které před časem přivezl ze svého pobytu v Indonésii. Namazan silnou vrstvou vazelíny, v plavkách a vlněném svetru, s baterkou v igelitovém pytlíku podplaval v 7 °C „teplé“ vodě sifon Jezerního domu a objevil další prostory. Následovaly další pokusy, tentokrát o snížení hladiny jezer. Několik měsíců

Dr. František Skřivánek při průzkumu Jezerního domu. Archiv SJ ČR.

z nich odtékala voda gigantickou „násoskou zahnutou“, snad největší na světě, daleko do údolí. Tím se otevřely další, původně zatopené prostory. Trvalé snížení hladiny jezer o cca 6 m na současnou úroveň později zajistil umělý průkop a technická úprava přepadové krasové vyvěračky.

Ještě dlouho po prvních objevech přetrvávalo období obrovského zápalu a společné práce s úžasnými výsledky. My študáci jsme v sobotu v poledne předčasně opouštěli vyučování, abychom stihli rychlík do Semil a noc i neděli strávili pod zemí. V kapse svačinu, nějaký ten levný nápoj, jízdenky už nám proplatili bozkováci, neboť něco státních peněz na průzkum a přípravu zpřístupnění na úřadech vyzískali. Zázemí jeskyňářské generality bylo v seknici u Kurfiřtů (předsedy MNV a hlavního „tahouna“), ostatní jeskyňáři měli podkrovi na výboře (MNV). U jeskyně byla jen bouda na nářadí. Po čase a požehnání úřadů začaly přípravy

Jedna ze sond, které pronikly do Nové Bozkovské jeskyně. Zleva M. Kurfiřt, F. Skřivánek, ?. Archiv SJ ČR.

zpřístupňování. Bohumil Kučera vedl podrobné mapování a s Dr. Skřivánkem připravovali projekt (oficiálně Rudný projekt n.p.). Investorem realizace se stalo Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích, zpřístupnění prováděla Výstavba kamenouhelných dolů Kladno, závod Svatoňovice, pod vedením stavbyvedoucího p. Trusiny. Odborný dozor za Krasovou sekci přímo na místě vykonávali Josef Kurfiřt a budoucí ředitel správy jeskyní jeskyňář Josef Řehák. Autor tohoto článku dojížděl zajišťovat spolupráci a odborný dozor za Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze, pracoviště Ministerstva kultury ČR.

Tak se zrodily dnešní veřejnosti zpřístupněné Bozkovské dolomitové jeskyně.

Jedni z objevitelů Bozkovských jeskyní, zleva V. Koňák, R. Havel, J. Kurfiřt, J. Zeman. Archiv SJ ČR.

Nová loď pro Punkevní jeskyně

Jiří Hebelka

Punkevní jeskyně jsou nejvíce navštěvovanými jeskyněmi v České republice s roční návštěvností přes 200 000 návštěvníků. Podíl zahraničních návštěvníků tvoří 40 % z celkové návštěvnosti.

Největším lákadlem mimo prohlídku dna propasti Macochy je bezesporu 450 metrů dlouhá plavba po podzemní říčce Punkvě. Ta je provozována již od roku 1921 a v dnešním rozsahu od roku 1933. Za tu dobu se zde vystřídala celá řada lodí – od dřevěných člunů až po současná kovová plavidla. Ta byla v počtu deseti kusů vyrobena zčásti v roce 1981 a zčásti v letech 1991-92 v loděnicích v Komárně. Jejich koncepce se osvědčila, ale za 36 let provozu v náročných podmínkách již na nich zapracoval zub času. Proto se Správa jeskyní ČR rozhodla pro výrobu nových lodí.

Zakázka byla svěřena firmě Jesko CZ s.r.o z Pardubic, která 30. srpna dodala první z deseti kusů lodí. Ta nese název Wankel po významném krasovém badateli dr. Jindřichu Wankelovi, který provedl výpravu na podzemní Punkvu již v roce 1857. Do konce roku 2017 byly dodány další čtyři lodě, zbývajících pět bylo dodáno v únoru 2018.

Nové lodě vycházejí koncepčně z lodí původních, ale jsou upraveny podle současných požadavků se zaměřením zejména na větší bezpečnost. Jejich konstrukce je pevnější, jsou nepotopitelné, původní akumulátory byly nahrazeny lithiovými články, používány i v elektromobilech. Jsou vybaveny dvěma elektromotory, z nichž jeden slouží k vlastnímu pohonu lodě a druhý jako dokormidlovací zařízení, které je nezbytné v úzkých a klikatých chodbách. Cena nové lodě je 960 000,- Kč vč. DPH.

Bývá zvykem, že jméno pro lodě vybírá jejich majitel. Z účty k dosloužilým lodím byla jejich jména přenesena na nové nositelky, tedy Absolon, Balcarka, Blansko, Kateřina, Macocha, Morava, Punkva a Svitava. Dvě výjimky tvoří již výše zmiňovaná nová loď Wankel, neboť její předchůdkyně nesla jméno loděnice Komárno, kde se dnes již tyto lodě nevyrábějí, a dále loď Kojál, pojmenovaná podle místního návrší se stejnojmenným vysílačem, jejíž nástupkyně nese jméno Lazara Schoppera, který v roce 1723 jako první sestoupil na dno Macochy.

Jako při každé větší investici je potřeba ještě doladit některé technické drobnosti k úplné spokojenosti. A pak už se všichni můžeme radovat z toho, že lithiové články nových lodí jsou schopny po nočních dobítí déle dodávat kapacitu potřebnou pro jejich plný výkon než staré akumulátory.

Spouštění nové lodi Blansko na hladinu Punkvy v lednu 2018. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Cesty speleoterapie v Moravském krasu

Jarmila Überhuberová

Na konci sedmdesátých let minulého století byla speleoterapie výsledkem zásadního úsilí MUDr. Drahoslava Říčeného CSc., nezdolné ikony tehdejšího dospívajícího alergo-imunologického světa. S diagnózou asthma bronchiale se dítě potýkalo tzv. od zdi ke zdi. Období klidu střídaly epizody dušnosti končící odvozem na teprve se rozvíjející jednotky intenzivní péče nemocnic. Neexistovala stabilizující terapie, která by trvale udržela zánětlivý proces v průduškové stěně na uzdě.

Klíčící speleoterapie byla poskytována ve výzkumy prověřeném prostředí Starých skal ve Sloupské části Sloupsko-šošůvských jeskyní, přechodně i v Amatérské jeskyni. Zde pacienti utužovali kondici a alespoň na čas mohli navýšit tělesnou aktivitu v bezalergenním prostředí. V letech 1981-85 (MUDr. Říčný, MUDr. Slavík) byl řešen Státní výzkumný úkol P-17-330-459-06 „Studium využití speleoterapie v komplexní péči o astmatiky“ a v letech 1986-90 Státní výzkumný úkol P-12-303-808 „Význam speleoterapie v komplexní péči o asthma bronchiale“. Výsledky se staly hlavním důvodem pro uznání speleoterapie Ministerstvem zdravotnictví ČR jako oficiální léčebné metody.

Zrekonstruované lávky nad Hlubokým jezerem v Císařské jeskyni.
Foto: Kamila Motýčková a Jiří Šír

Jako trvalá lokalita k aplikaci speleoterapie byla vytipována po řadě měření Ostrovská vodní jeskyně (dříve zvaná Císařská jeskyně), v osmdesátých letech probídaná RNDr. D. Hyprem. Základní kapitál pro nutné úpravy do té doby zatopené jeskyně přinesl Adventní koncert České televize pořádaný pro účely dětské léčebny v Ostrově u Macochy (RNDr. I. Balák, Ing. K. Klobása) a zmapování (Ing. J. Timar, Ing. K. Klobása, RNDr. I. Balák) došlo na zpracování projektové dokumentace (Ing. K. Klobása) a zahájení prací. Ke stálému celoročnímu provozu byla Císařská jeskyně otevřena na podzim 1997. Sterilní, prakticky bezprašné a bezalergenní prostory s velmi

podrobně zmapovaným staticko-

dynamickým větráním, soustavou krasových jezer s vysokou pufovací aktivitou, nízkou radioaktivitou, vysokým obsahem negativních lehkých iontů i vlhkostí (96-99 %) se brzy staly i pro další nově vznikající speleoterapie referenčním místem. A to nejen v podmínkách české speleoterapie, ale i v zahraničí.

Studiemi byla ověřena doba nejefektivnějšího „dávkování“ jeskynního pobytu pro děti ve věku 4-18 let na denní docházení v pracovní dny v délce 3,5 hod po dobu tří týdnů. Takto podávaná léčba prokazatelně vyhovovala dostatečné regeneraci mikroklimatu jeskyně a měla i maximální efekt na zdraví jedince. Ještě kvalitnější výsledky zdravotních změn byly prokázány, jestliže byl pobyt rozdělen na dva týdny speleoterapie v Císařské j. a jeden týden ve Sloupsko-šošůvských jeskyních. Po sloučení samostatného dětského centra pod vedením MUDr. Slavíka pod Jihomoravské dětské léčebny bylo od roku 2010 z ekonomických důvodů upuštěno od kombinace pobytů s dojížděním do Sloupa a prostory ve Sloupsko-šošůvských j. byly brány jako rezervní.

Velmi úspěšné období české speleoterapie, jejímž nestorem se po MUDr. Říčném stal MUDr. Slavík – v prvních letech 21. století prezident Stálé komise pro speleoterapii při UIS – se v Císařské jeskyni zkomplikovalo záplavami při jarních táních a nutným zajištěním Hlubokého jezera čerpadly. Bohužel, po rozhodnutí obce a se souhlasem vedení léčebny došlo v letech 2011-13 ke snížení vodního stavu na místním rybníku a přilehlém mokřadu, čímž se definitivně změnil do té doby funkční přirozený princip estavely, vyrovnávající a stabilizující vodní zásobení jeskyně.

Od roku 2014 se speleoterapie stále silněji opírá o zázemí ve Starých skalách sloupských a o spolupráci s provozem Sloupsko-šošůvských jeskyní pod vedením M. Hasoňové – kolektivem nadšenců pro dětskou speleoterapii. Garantem aktivní speleoterapie se rád stal desetibojař Tomáš Dvořák. Kromě třítydenních léčebných turnusů jsme nabídli i čtyřtydenní pobyty, a dále ambulantní speleoterapii vhodnou pro samostatné děti nad šest let, které mají již pobyt v daném roce za sebou nebo jsou úplní začátečníci.

Po kontrole OBÚ Brno jsme byli v dubnu 2017 nuceni vyměnit ocelové nosníky lávky nad Hlubokým jezerem v Císařské j. Po celou dobu nebyl přerušen provoz, neboť byl plynule přeměňován k terapii do letitého zázemí Sloupských jeskyní i pronajatých prostor převlékáren ve Sloupu. Ročně se ze 650 malých alergiků čtvrtina léčí v klimatickém kombinovaném režimu obou jeskyní s velmi dobrou odezvou, a to již v průběhu pobytu.

Po 4letém úsilí na poli lékařském i politickém byl hejtnanem JM kraje schválen projekt nové, energeticky i provozně vyhovující budovy dětské léčebny, a to v těsné blízkosti Císařské j. K ní musejí dosud pacienti docházet po rušné silnici z dosavadní budovy v Ostrově. Kapacita nové budovy bude navýšena především pro doprovod nejmladších pacientů a pro obrovský zájem byl zaveden program ambulantní speleoterapie pro samoplátce. Nová léčebna bude moci terapii poskytnout až 78 pacientům.

Naměřené výsledky antropogenní zátěže v Císařské j. potvrzují, že její kapacita s ohledem na regeneraci mikroklimatu je jasně vymezena a již nyní je jasné, že část pacientů bude pravidelně využívat Sloupské jeskyně. V současnosti podáváme společný projekt na tříletý výzkum speleoaerosolu včetně mikrobiologických experimentů v obou jeskyních. Podílí se na něm nejpovolnější kapacity AV ČR – Ústavu analytické chemie, Ústavu geologických věd MU Brno a Centra dopravního výzkumu v.v.i. Výsledky by měly přinést hlubší poznání možností aplikace speleoterapie, např. co do délky pobytu při aktivní změně ionizace podzemních prostor v důsledku střídání dvou módů větrání Císařské j. Cílem našeho snažení je v co nejpřirozenějším stavu zachovat a také výzkumem kontinuálně sledovat kvalitu speleoaerosolu v obou využívaných jeskyních, aby efektivita pobytu byla co nejvyšší. Nyní je nemocnost dětí po pobytu snížena pětinašobně. Minimální nutnost nasazování antibiotik a snížení dlouhodobého podávání antiastmatik na minimum je možné u 75 % našich alergiků a astmatiků. 25 % pacientů vyžaduje opakovaný pobyt, u 5 % zaznamenáváme minimální zdravotní změnu.

Jsmo vděční za skvělou spolupráci s vedením Správy jeskyní ČR, vedením provozu Sloupsko-šošůvských jeskyní i s nezдолnými jeskyňáři, bez jejichž snažení a pomoci by se žádná další terapeuticky vhodná jeskyně nenašla. A to víme každý, kdo bezmezně fandíme speleoterapii – těchto prostor není objeveno nikdy dost.

MUDr. Jarmila Überhuberová pracuje od roku 2014 v Dětské léčebně se speleoterapií v Ostrově u Macochy, po odchodu MUDr. Slavíka se od ledna 2015 ujala primariátu. Dětská léčebna se speleoterapií je jednou ze tří složek příspěvkové organizace Jihomoravské dětské léčebny, jejímž zřizovatelem je Jihomoravský kraj.

Děti při dechové rehabilitaci cvičí pod vedením fyzioterapeuta 90 minut v Nagelově domě Císařské jeskyně. Foto: archiv dětské léčebny.

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2017

Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

Požadavky na zajištění a vedení důlně měřické dokumentace zpřístupněných jeskyní jsou dány předpisy státní báňské zprávy, zejména zákonem č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, a vyhláškou ČBÚ č. 435/1992 Sb., o důlně měřické dokumentaci při hornické činnosti a některých činnostech prováděných hornickým způsobem ve znění vyhlášky ČBÚ č. 158/1997 Sb. Vedení důlně měřické dokumentace je v rámci Správy jeskyní České republiky zajišťováno jedním pracovníkem oddělení péče o jeskyně, který je zároveň pověřen funkcí hlavního důlního měřiče. V roce 2017 byla ověřena odborná způsobilost hlavního důlního měřiče dle vyhlášky ČBÚ č. 298/2005 Sb. a vydáno osvědčení s platností do roku 2022.

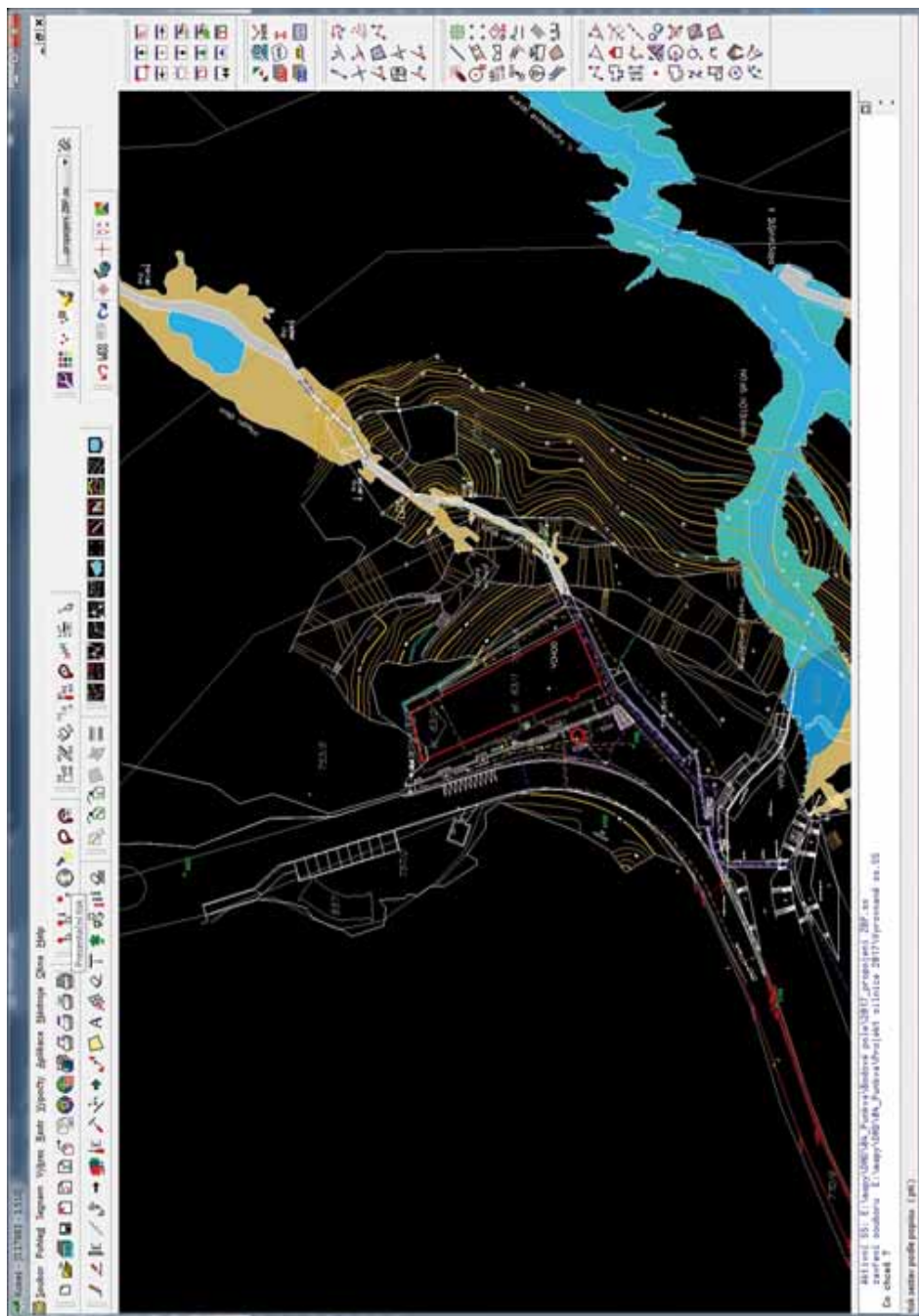
Činnosti spojené s vedením dokumentace zahrnují měřické práce v terénu (v jeskyních), výpočetní práce včetně zpracování dat do formy digitálního modelu, kresličské práce, údržbu a aktualizaci dokumentace prostřednictvím měřických prací a propojením s digitálními dokumenty vedenými katastrem nemovitostí, Geofondem a AOPK ČR. Děje se tak prostřednictvím WMS a WFS služeb, které zprostředkovávají dálkový přístup ke katastrálním mapám, bodovým polím, ortofotomapám, ZABAGEDu, mapám dobývacích prostorů, chráněných území apod. Činnost dále zahrnuje péči o bodová pole jeskyní (jejich údržbu a obnovu).

Pracoviště je vybaveno měřickou technikou – totální stanicí SOKKIA SET 330R3 a nivelačním přístrojem SOKKIA. Pro potřeby měření v nepřístupných částech jeskyní je k dispozici speciálně upravený laserový dálkoměr DISTO X2, který umožňuje zaměřit a zapsat do paměti přístroje údaje o délce, azimutu a sklonu záměry na jedno stisknutí tlačítka. Výpočetní a základní kreslicí práce jsou zajišťovány pomocí geodetického software KOKEŠ, který je pravidelně v 2letých intervalech upgradován. Na pracovišti OPJ je využíván i speciální program Therion sloužící pro tvorbu speleologických map a 3D modelů.

Výsledky měření a uchovávaná dokumentace slouží často jako podklad pro projekční práce. V roce 2017 byly například zpracovávány podklady vyhotovení stavebních projektů v areálech Punkevních jeskyní, Jeskyní Na Pomezí a Chýnovské jeskyně.

Hlavní důlní měřič Vratík Ouhrabka měřící na laně v bahně zbrašovských komínů. Foto: Miroslav Vaněk

Aktualizace situace povrchového areálu u Punkevní jeskyně, 2017. Vypracoval: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Kontroly státní báňské správy

Barbora Šimečková, Jan Flek

V roce 2017 bylo na pracovištích Správy jeskyní ČR provedeno celkem 12 kontrol příslušných obvodních báňských úřadů. Některé jeskyně byly kontrolovány hned dvakrát, pokaždé však s jiným zaměřením či jinými inspektory.

V květnu uskutečnil OBÚ Brno kontrolu v Kateřinské jeskyni, Jeskyni Balcarce a Sloupsko-šošůvských jeskyních. V červnu se konala kontrola OBÚ Ostrava v Jeskyních Na Pomezí. V srpnu proběhlo celkem 5 kontrol, a sice Obvodním báňským úřadem Brno v jeskyních Punkevních (2x), Kateřinské, Balcarce a Sloupsko-šošůvských. V září vykonal OBÚ Brno kontrolu v Jeskyni Na Turoldu a v prosinci proběhly dvě kontroly OBÚ Ostrava v jeskyních Mladečských a Javoříčských.

Kontroly byly zaměřeny především na vedení provozní dokumentace, zajištění stability horninového masivu a stability ocelových konstrukcí, zajištění vstupů do jeskyní, stav dorozumívacích zařízení, vedení elektrotechnické dokumentace a provoz elektrotechnických zařízení.

Vzhledem k tomu, že ve všech provedených kontrolách Správa jeskyní ČR se ctí obstála, je patrné, že báňskobezpečnostní problematika je v organizaci věnována náležitá pozornost. Všem jejím zodpovědným pracovníkům proto patří upřímné

„Zdař Bůh!“

Inspektor OBÚ Brno Karel Klobása při prověřování telefonního spojení ze dna propasti Macochy.

Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Hlavní důlní měřič zodpovídá při kontrolách báňské správy za veškerou mapovou dokumentaci zpřístupněných jeskyní. Vratík Ouhrabka zaměřuje aktuální situaci na povrchu po vybudování nového chodníku od východu z Jeskyní Na Pomezí.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR

Vratislav Ouhrabka

V roce 2017 nám poskytlo MŽP na realizaci tzv. managementových opatření prostředky v celkové výši 2.020 036,- Kč. Z toho 1.020 923,- Kč bylo čerpáno na 15 dílčích akcích v jeskyních z podprogramu 115V022 Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ (MaS). V rámci programu Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny (POPFK) zajišťovala SJ ČR jednu akci v hodnotě 299 112,- Kč. Dalších 29 opatření bylo financováno z prostředků programu péče o krajinu (PPK) ve výši 700 tis. korun. Díky této podpoře může SJ ČR zajišťovat v potřebném rozsahu nezbytnou péči o chráněný fenomén jeskyní i péči o majetek státu v ZCHÚ.

Přehled managementových opatření provedených v roce 2017

ZCHÚ/jeskyně	Charakter opatření	Náklady v Kč
NPP Chýnovská jeskyně	Likvidace lampenflory a očista jeskyně. Likvidace náletových dřevin v povrchovém areálu.	33 000,-
NPR Vývěry Punkvy CHKO Moravský kras	Ošetření a očištění skalních stěn, chodníků a vybraných sintrových útvarů v Punkevních jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní. Revize skalních stěn v propasti Macocha. Vyčištění ochranných sítí nad přístavištěm a opravy poškozených míst sítí. Výměna nefunkčních kotevních prvků horní ochranné sítě nad přístavištěm Punkevních jeskyní a výměna zkorodovaných napívacích lan plotu na dně propasti Macocha. Vyčištění a odstranění nánosů z ochranné sítě u Dolního jezírka.	137 000,-
	Ošetření a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba skalní stěny v okolí vchodu do Kateřinské jeskyně. Kosení a údržba travního porostu v areálu Kateřinské jeskyně a Skalního mlýna. Odstranění uvolněného skalního bloku ve stěně nad vstupním areálem. Zabezpečení hrany police stávajícího záchytného plotového systému nad vchodem do Kateřinské jeskyně ochranným pletivem kotveným do stěny. Částečné odstranění deponií ze vstupní chodby, II. etapa.	163 100,-
PR Sloupско-šošůvské jeskyně CHKO Moravský kras	Ošetření a očištění skalních stěn a vybrané sintrové výzdoby v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní Kůlna, Sloupské j. a Staré skály. Likvidace náletových dřevin v okolí Hřebenáče. Kosení travního porostu v areálu Sloupско-šošůvských jeskyní. Vyčištění ponorů Sloupského potoka, II. etapa. Likvidace staré nefunkční elektrické instalace a osvětlení v prostorách Starých skal.	402 412,-
PR Balcarova skála – Vintoky CHKO Moravský kras	Očista stěn, chodníků a vybraných útvarů na zpřístupněné trase jeskyně Balcarka. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyně. Likvidace náletových dřevin nad vstupním portálem a na temeni Balcarovy skály.	41 000,-
PR U Výpustku CHKO Moravský kras	Pokrytí sesouvajícího se svahu nad vchodem do jeskyně Výpustek pletivem. Vyčištění části jeskynního prostoru Hlavní chodby od deponií. Odstranění nebezpečných stromů.	62 500,-
NPR Špraněk	Ošetření vybraných sintrových útvarů v Javoříčských jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody a přístupovou cestou u propasti Zátvořice. Zhotovení dokumentace špatně přístupných částí Javoříčských jeskyní, III. etapa.	50 000,-

NPP Bozkovské dolomitové jeskyně	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků v jeskyních.	8 000,-
NPP Zlatý kůň CHKO Český kras	Likvidace lampenflory a prachoplísňových povlaků v Koněpruských jeskyních. Likvidace náletových dřevin v areálu Zlatého koně.	50 000,-
NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně	Celoplošná desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby. Údržba skalních výchozů na svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou v areálu NPP.	37 650,-
NPP Jeskyně Na Pomezí	Likvidace lampenflory kolem reflektorů po celé délce prohlídkové trasy v jeskyních. Odstranění deponií z částí nepřístupných prostor Jeskyní Na Pomezí. Rekonstrukce cesty pro pěší (od vchodu ke vstupnímu areálu).	839 673,-
NPP Na Špičáku	Likvidace lampenflory a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba lomových stěn nad vchody do jeskyně, nad turistickou stezkou a nad vstupním areálem. Likvidace dřevin náletových křovin, ozdravný prořez bukového porostu. Zpracování epigrafické dokumentace skalních útvarů v blízkosti vchodu jeskyně, IV. část.	60 100,-
NPP a PP Třesín CHKO Litovelské Pomoraví	Údržba skalních stěn v areálu Mladečských jeskyní. Likvidace náletových dřevin a následné pokosení křovinořezem ve svazitém terénu za provozní budovou správy Mladečských jeskyní.	55 600,-
PP Turolď CHKO Pavlovské vrchy	Odstranění náletových dřevin na svazích nad návštěvnickým areálem. Kosení travních porostů lehkou mechanizací v areálu lomu.	80 000,-

Čištění a oprava ochranné sítě nad Dolním jezírkem na dně Macochy. Foto: Jan Flek, SJ ČR

Obírka stěn nad vchodem do Jeskyně Na Špičáku. Foto: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Čištění ponorů Sloupského potoka v Přírodní rezervaci Sloupsko-šošůvské jeskyně. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

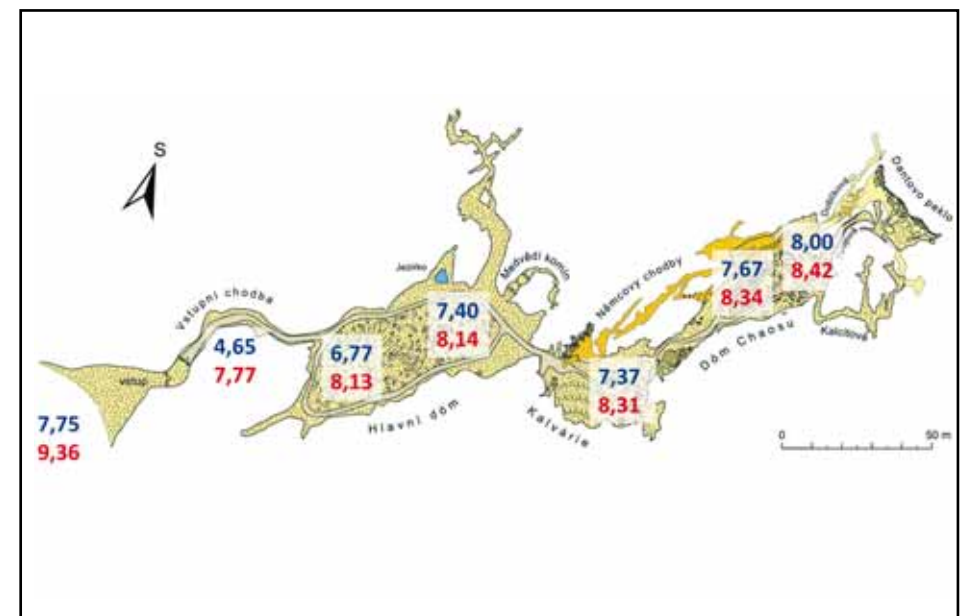
Petr Zajíček

V roce 2017 proběhlo dvakrát kontrolní měření stavu ovzduší ve 14 zpřístupněných jeskyních a v Jeskyni Pod Sněžníkem v souladu s vyhláškou ČBÚ č. 55/96 Sb. První série měření se uskutečnila v jarních měsících na přelomu března a dubna, druhá pak na konci září a začátkem října. Výsledky všech naměřených hodnot teploty, relativní vlhkosti, koncentrace kyslíku, oxidu uhličitého a oxidu uhelnatého v ovzduší byly v obou termínech měření v souladu s bezpečným provozem v jeskyních.

Údaje zaznamenané kvalitními měřidly byly též zapracovány do statistických tabulek pro dlouhodobé sledování těchto veličin. Zajímavé je například srovnání teplot v jeskyni na jednotlivých měřicích stanovištích v jarním a v podzimním období. Z údajů naměřených v Kateřinské jeskyni je patrné, že vstupní chodba zadržuje po celý rok chladnější vzduch a směrem do jeskyně se teplota zvyšuje. Tyto údaje jsou zajímavé i v souvislosti s nově objevenou jeskyní „Elfí domeček“, která se nachází na povrchu nedaleko koncového bodu Kateřinské jeskyně – suťového závalu „Dantovo peklo“. Speleology nedávno otevřená lokalita byla známa již z dob Absolonových. V mrazivých měsících se zde tvoří mastný flek a stoupá hustý sloup páry. To, že Elfí domeček komunikuje s Kateřinskou jeskyní, speleologové ověřili v loňském roce zkouškou s použitím plynu merkaptanu.

V roce 2017 probíhal nadále kontinuální monitoring některých veličin ve vybraných lokalitách – Punkevní jeskyně, Amatérská jeskyně a Zbrašovské aragonitové jeskyně.

ROZLOŽENÍ TEPLOT (°C) V KATEŘINSKÉ JESKYNI NA ZAČÁTKU DUBNA (MODŘE) A NA ZAČÁTKU ŘÍJNA (ČERVENĚ) V ROCE 2017

Graf rozložení teplot ovzduší v Kateřinské jeskyni. Vypracoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách

Petr Zajíček

Fotodokumentace krasových oblastí, povrchových a podzemních krasových jevů probíhala v roce 2017 podobně jako v minulých letech. Přednostně byly pořizovány snímky dle aktuálních potřeb organizace, dále pak výtvarné snímky pro prezentace a publikování. V roce 2017 tak bylo vytvořeno celkem 150 nových fotografií prezentačního i dokumentačního charakteru.

Jedním z hlavních úkolů je průběžné pořizování snímků skupin návštěvníků v jednotlivých jeskyních, protože fotografie tohoto typu jsou potřebné pro prezentaci SJ ČR a také jsou nejčastěji požadovány redakcemi a agenturami, které publikují články či inzeráty o zpřístupněných jeskyních. Do archivu přibýly reprezentativní fotografie návštěvníků v jeskyních Javoříčských, Kateřinské, Balcarce a Na Pomezí.

Za zmínku také stojí fotografická dokumentace veřejnosti nepřístupných částí Jeskyně Na Turoldu. Jednak části zvané Zlaté síně, jejíž prostory se po dlouhé době otevřely snížením hladiny vody v Jezerním dómu vlivem sucha, a jednak velice těžko přístupné části s nejkrásnější výzdobou – Dóm fantazie.

Již několik let jsou kolekce historických i současných fotografií tříděny do elektronických „knihoven“ a setříděné snímky fotoarchivu postupně naplňují dobře fungující centrální databázi odborné dokumentace. V roce 2017 bylo řešitelem úkolu takto kompletně zpracováno 869 fotografií. K 31. 12. 2017 je tedy v databázi zařazeno 1 565 snímků.

Detail koblihové výzdoby
ve Zbrašovských aragonitových jeskyních.
Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Dóm fantazie v Jeskyni Na Turoldu. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

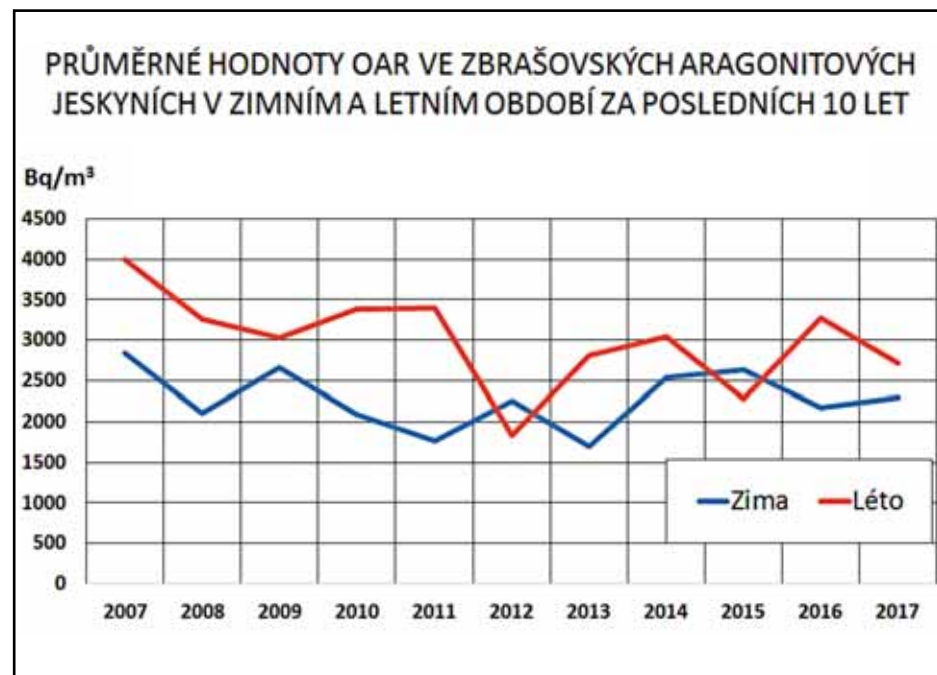
Radiační ochrana v roce 2017

Petr Zajíček

K 1. 1. 2017 vešel v platnost nový Atomový zákon. Pro Správu jeskyní ČR z nových předpisů nevyplývají výrazné změny. Pouze bylo nutno přepracovat dokumentaci pro pravidla radiační ochrany ve zpřístupněných jeskyních. V průběhu roku byla dokumentace zpracována a schválena Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. Zásadní změnou je, že na pracovištích stejného režimu jako je tzv. kontrolované pásmo (v případě zpřístupněných jeskyní se jedná pouze o Zbrašovské aragonitové jeskyně), již není povinností provádět každoroční pracovně lékařské prohlídky u stálých pracovníků vstupujících do podzemí.

Radiační ochrana v roce 2017 probíhala ve zpřístupněných jeskyních České republiky a v Jeskyni Pod Sněžníkem v souladu s pravidly stanovenými Státním úřadem pro jadernou bezpečnost. V roce 2017 byly vypočítány roční osobní efektivní dávky pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní za kalendářní rok 2016. Nikdo ze stálých ani sezónních pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní nepřekročil v roce 2016 roční osobní efektivní dávku 6 mSv. Hodnota nejvyšší dosažené dávky činila 2,94 mSv.

Ve 14 zpřístupněných jeskyních ČR a v Jeskyni Pod Sněžníkem byla v roce 2017 průběžně monitorována objemová aktivita radonu. Ve všech sledovaných jeskyních kolísá hodnota OAR v mezích dlouhodobého průměru, a to jak v sezónním, tak i mimo sezónním období. Oproti roku 2016 poklesla v roce 2017 průměrná hodnota OAR asi o 20 %. Průběh průměrných hodnot OAR za posledních deset let ve Zbrašovských aragonitových jeskyních ukazuje graf. Vzhledem ke stávajícímu provoznímu režimu nelze předpokládat, že by u některého pracovníka v následujícím období hrozilo riziko překročení dávky 6 mSv/rok.

Vypracoval: Petr Zajíček, SJ ČR

Knihovna, webové stránky a intranet SJ ČR

Ivana Mrázková

V roce 2017 bylo do knihovny SJ ČR zapsáno celkem 78 knih. Přírůstky se do knihovního fondu dostávají nejen z České republiky, ale také ze zahraničí. Například slovenská Slovenská Akademiya Znanosti in Umetnosti (SAZU) do naší knihovny posílá publikaci Acta karsologica v anglickém jazyce. Do jejich celosvětově proslulé knihovny posíláme na oplátku publikace, které SJ ČR vydává. Publikace spolu s informacemi o novinkách dostáváme ze Správy slovenských jaskýň díky vzájemným dobrým stykům obou organizací. Jedním ze zajímavých přírůstků ze Slovenska je bakalářská práce, která se zabývá analýzou návštěvnosti zpřístupněných jeskyní v obou republikách. Poslední knihou zapsanou koncem prosince je kniha plná krásných fotografií kolegy P. Zajíčka: Moravský kras v ponorné řece času, vydaná nakladatelstvím Academia.

Složku s audiovizuálními záznamy obohatil kolega J. Flek filmy a televizními pořady nahranými na DVD. Záznamy jsou z důvodu záruky uchování převáděny z DVD nosičů do paměti externího disku.

Knihovna má také na starost prodej publikací a dárkových poukazů. Bylo prodáno 22 publikací. Nejžádanější knihou zůstávají Naši netopýři Miloše Anděry. Dárkové poukazy nakoupilo 162 zájemců, z toho dvě třetiny na zážitkovou trasu Po stopách Nagela do Sloupsko-šošůvských jeskyní.

Webové stránky se po dvou letech příprav dočkaly inovace. Původní návrh změnit grafický vzhled a ponechat aktualizaci uspořádání na původním programátorovi nebyl přijat. Celý projekt inovace webu připadl na firmu Jopixel s.r.o. Nová verze sice vycházela ze stávající, ale bylo třeba, aby kromě jiného odpovídala novějším požadavkům na zobrazení nejen na PC, ale také na tabletu a v mobilním telefonu. Poměrně náročné bylo domlouvání s informatiky na Ministerstvu životního prostředí o propojení nové verze stránek na ministerský server a získání dostatečného prostoru pro provoz.

Krátké instruktážní video s ukázkou vzhledu a fungování stránek jsme sice dostali již na jaře, ale teprve po spuštění stránek a umožnění editace se začalo ukazovat, že ne všechno se na webu zobrazuje tak, jak jsme si představovali. Na webu musí být například přehledně zobrazeno, kdy má která jeskyně otevřeno a kolik stojí vstupenka. Po vzájemných, většinou e-mailových výměnách názorů, se postupně k požadovanému vzhledu dostáváme. Faktor oživující každý týden náš web, Speleostřípky, jsou už plně funkční. Po počátečních problémech, kdy se nedařilo vložit text i s hypertextovými odkazy, se už mohou čtenáři proklikat k veškerému zajímavému čtení. Vzhled i funkčnost intranetu naopak příjemně překvapila větší přehledností a logičtějším uspořádáním, což umožnilo sjednotit názvy jednotlivých souborů, rozřadit aktuální a archivní dokumenty, doplnit přírůstková čísla knih do intranetové knihovny apod.

Webové stránky i intranet jsou stále ještě ve fázi vychytávání nepřesností, doplňování a kontrole českých i anglických textů a bude třeba hodně práce a domlouvání, než budou sloužit k naprosté spokojenosti.

*Instruktáž účastníků
exkurze Po stopách
Nagela před
provozní budovou
Sloupsko-šošůvských
jeskyní. Foto: Ivana
Mrázková, SJ ČR*

Dokumentace médií a internetových odkazů

Jan Flek

Podkladem pro archivaci **tiskových článků** jsou odkazy, které na základě klíčových slov dodává firma Newton Media přes portál MŽP. V roce 2017 jich bylo dodáno celkem 3 322. Vzhledem k tomu, že některé články se opakují nebo se v nich nenacházejí kromě názvu žádné informace (např. ... a navštívili jsme také Koněpruské jeskyně...), je třeba je vytřídit a vybrat ty, které budou archivovány. V roce 2017 tak bylo z uvedeného počtu odkazů vybráno k archivaci 1 244 článků, které by v tištěné podobě vydaly na 975 stran textu. Tyto vybrané články jsou pak jedenkrát týdně rozesílány pracovníkům SJ ČR prostřednictvím e-mailu pod názvem **Speleotýdeník**.

Ze srovnání četnosti vydání článků v jednotlivých měsících roku 2017 vidíme, že novinářská aktivita prakticky kopíruje návštěvníkou sezónu.

Pro představu ukázka archivovaného tištěného článku:

1244 Jeskyně jsou otevřeny i v zimě.

Blanenský deník | 29. 12. 2017 | Autor: (jch) | Téma: Moravský kras

Blanensko – Turisté, kteří nestihli výlet do Moravského krasu v hlavní sezóně, nemusí vůbec zoufat. Mohou to napravit právě v těchto dnech. Od prvního prosince jsou sice zavěněny vstupy do Kateřinské jeskyně a do jeskyně Balcarka. Návštěvníci toužící po podzemním dobrodružství se ale podívají do Punkevních jeskyní v srdci krasu a Výpustku u Křtin. Na zimní prohlídku Sloupsko-šošůvských jeskyní se můžou vydat i ti, kdo je viděli v létě. Zájemci si vstupy musí ovšem předem zarezervovat.

Zajímavé porovnání poskytuje také výskyt jednotlivých speleologických objektů v tisku v roce 2017:

2017	Počet článků	Četnost slov
Jeskyně ČR	1	39
Český kras	5	159
Moravský kras	91	1 575
Jeskyně Balcarka	0	91
Kateřinská jeskyně	5	188
Punkevní jeskyně	31	644
Sloupsko-šošůvské jeskyně	6	163
Jeskyně Kůlna	0	20
Jeskyně Výpustek	17	282
Macocha	18	311
Jeskyně Na Tuřoldu	2	45
Chýnovská jeskyně	1	12
Koněpruská jeskyně	5	117

2017	Počet článků	Četnost slov
Bozkovské dolomitové jeskyně	3	44
Jeskyně Na Pomezí	2	12
Jeskyně Na Špičáku	0	19
Mladečské jeskyně	0	23
Javoříčské jeskyně	3	75
Zbrašovské aragonitové jeskyně	4	106
Hranická propast	47	481
Jeskyně Býčí skála	24	345
Rudické propadání	0	28
Amatérská jeskyně	0	48
Cisařská jeskyně	0	29
Elfi domeček	4	59

Naproti tomu databáze **Speleostřípky** sleduje zájmová témata v kybernetickém prostoru, tzn. veškeré zmínky na internetu. Tato databáze není pochopitelně tištěná, ale ukládá se pouze v digitální podobě.

Speleostřípky	Počet témat
Aktuálně	76
Správa jeskyní ČR	4
Jeskyně	393
Ostatní a nejen podzemí	344
Zahraníční	417
Fotogalerie	185
Video	1016
Audio	117
Publikace	52
Návštěvní kniha SJ ČR	3
Facebook	58
Speleologie	279
Akce, přednášky, konference	168

Tabulka ukazuje přírůstky zaznamenané za rok 2017 v jednotlivých kapitolách a archivovaná informace z internetu vypadá například takto:

Jeskyňáři v krasu našli nové prostory, patrně vstup do větších

30. 12. 2017

<http://www.enviweb.cz/110308>

Speleologové našli v Moravském krasu na Blanensku novou jeskyni, dostala jméno Elfi domeček. Patrně jde o vstup do mnohem větších prostor. Jejich případné objevení ale může trvat až několik let, řekl dnes ČTK jeskyňář Michal Šenkýř.

Filmová databáze obsahuje k 31. 12. 2017 celkem 1 282 položek. Nejčastěji zfilmovávaným námětem je Moravský kras, ale databáze obsahuje i filmy zahraniční, naučné seriály o podzemí, geologii atd.

Ukázka z databáze filmů:

01. JESKYNĚ ČR (ČSR, ČSSR)

I. Návraty k divočině

01.	1.	1. Muráňská planina	Česky	2011	26 min.	TV
02.	2.	2. Národní park Podyjí	Česky	2011	26 min.	TV

V katalogu **Pohlednice** nalezneme k 31. 12. 2017 celkem 409 položek. Původně byly ukládány pouze scany pohlednic. V roce 2017 bylo zahájeno doplňování podrobnějších údajů, jak vidíme v ukázce z katalogu:

02. MORAVSKÝ KRAS

01 Skalní mlýn

1. Krajinářské velkonakl. Uměl. pohl. F. Kocman, Jedovnice, Mor. Kras. Údolí řeky Punkvy kolem Skal. Mlýna v Mor. Krasu. Dle orig. E. Kosy. Přírodní a krajové krásy, hrady a města českoslov. republiky. Serie 37. Mor. Kras. Řada III. Č. 427

2. Uměl. naklad. Pohled Mor. Švýcarska. Krasu atd. F.K.J. Zasněžené hřbety tří pohoří Mor. Krasu, a restaurací Skalním mlýnem, jenž jest ma rozcestí tří údolí. Bohatých tolika krásami. Krásy Moravy Serie 2. Mor. Kras v zimě č. 108

3. Krajinářské velkonakl. Uměl. pohl. F. Kocman, Jedovnice, Mor. Kras. Údolí řeky Punkvy u Skalského mlýna z cesty od Kateřinské jeskyně k Macošce.. Dle orig. E. Kosy. Přírodní a krajové krásy, hrady a města českoslov. republiky. Serie 37. Mor. Kras. Řada III. Č. 428 1921 v textu 2x

Uvedené databáze jsou v podstatě „jen“ vyhledávacími seznamy. Vyhledanou položku (film, pohlednici) pak můžeme ve fyzické i digitální podobě nalézt v zásobníku zvaném **Digispeleodata**. Pro jeho účely bylo upraveno všech 1 282 filmů (upraven začátek a konec, odstraněny reklamy apod.), digitalizováno a uloženo na externích pevných discích. Stejně tak bylo oboustranně naskenováno, popsáno a uloženo na pevných discích všech 409 pohlednic. Časem budou do tohoto zásobníku uloženy i tištěné články, na čemž se v současnosti pracuje.

JESO v roce 2017

Olga Suldovská

Seriál doplňování údajů do databáze JESO (Jednotné evidence speleologických objektů na <http://jeso.nature.cz>) pokračuje i v roce 2017. Stále vycházejí nové publikace informující o aktuálních objevech či výzkumech, průhonický archiv s knihovnou jsou nevysychající zdrojníci dalších údajů a v neposlední řadě přináší své ovoce i dohledávání a mapování objektů v terénu za pomoci přístroje GPS. Následující řádky si nekladou za cíl striktně vyjmenovat vše, co v roce 2017 bylo doplněno či aktualizováno, spíše se zaměří na výběr konkrétních informací.

Z tiskovin patří mezi aktuální zdroje již tradičně články z časopisů Ochrana přírody, Speleo a Speleofórum. Nová otvírka Šachty za Evropou a Indií motivovala pamětníky k sepsání dvou článků o historii výzkumů této jeskyně. A skutečnost, že kras i JESO nejsou pouze o jeskyních, potvrdil i článek o stopovací zkoušce na Hostěnickém potoce v povodí Říčky v Moravském krasu. Tak k hydrologickým objektům Hostěnické propadání I a Hádecká estavela přibýly v oddílu Události informace o tomto experimentu.

Z publikací uložených v knihovně byla komplexně zpracována edice brožurek o zpřístupněných jeskyních vydaných SJ ČR. Kromě příslušných citací přibýly jeskyním záznamy do dosud nepříliš vyplněné rubriky Události. Bulletin Acta speleohistorica M. Šenkyříka č. 4 z roku 2005 byl věnován plošině Skalka v Moravském krasu a z něj byly doplněny popisné údaje k 12 jeskyním tohoto území.

Archivní materiály, to je směs zpráv, mapek, novinových výstřížků, letáčků, poznámek... Co zajímavého bylo zpracováno v roce 2017? Z papírových materiálů soubor mapek Kozákovského hřbetu, vyhotovený kolegou Vratislavem Ouhřabkou kolem roku 1988. Všechny 28 mapek bylo naskenováno a do JESa pak

uloženo v digitální podobě. Z dalších mapových podkladů přibýly scany 6 jeskyní Prachovských skal a k nim i popisné údaje. Podle dostupných map Broumovska v měřítku 1:50 000 byla (po jejich digitalizaci a georeferencování) zpřesněna poloha 28 jeskyní Broumovských stěn a 54 jeskyní Teplických stěn. Přesnější údaje o poloze jeskyní v těchto pseudokrasových oblastech k dispozici nemáme, přesto i mapy v takovém měřítku byly přínosem. Z digitálních nosičů byly převzaty mapy a další údaje jeskyní Pod Děčinským Sněžníkem 1-12. U jeskyní Českého krasu započalo doplňování chybějících map a zpřesňování popisných údajů jeskyní i jejich vchodů. Dokončeny jsou skupiny 24 – Údolí Bubovického potoka, Čeřinka, Amerika (u 127 jeskyní z celkového počtu 128 ve skupině byla rozšířena popisná data či přibýly mapové podklady) a skupiny 22 – Travertíny ve Sv. Janu pod Skalou (doplnění u všech 3 jeskyní). Rozpracována je skupina 21 – Údolí Kačáku (Loděnice), kde je evidováno 77 objektů.

V návaznosti na zpřesňování stávající či doplňování chybějící polohy objektů a zápisu objektů dosud neevidovaných probíhá i aktualizace doplňujících lokalizačních údajů, kterými jsou zařazeny podle územního členění (kraj, okres, obec, katastrální území), a dále údaje o překryvech s chráněnými územími. Tyto aktualizace technicky zajišťuje AOPK ČR cca 1x ročně. Vzhledem k probíhajícímu

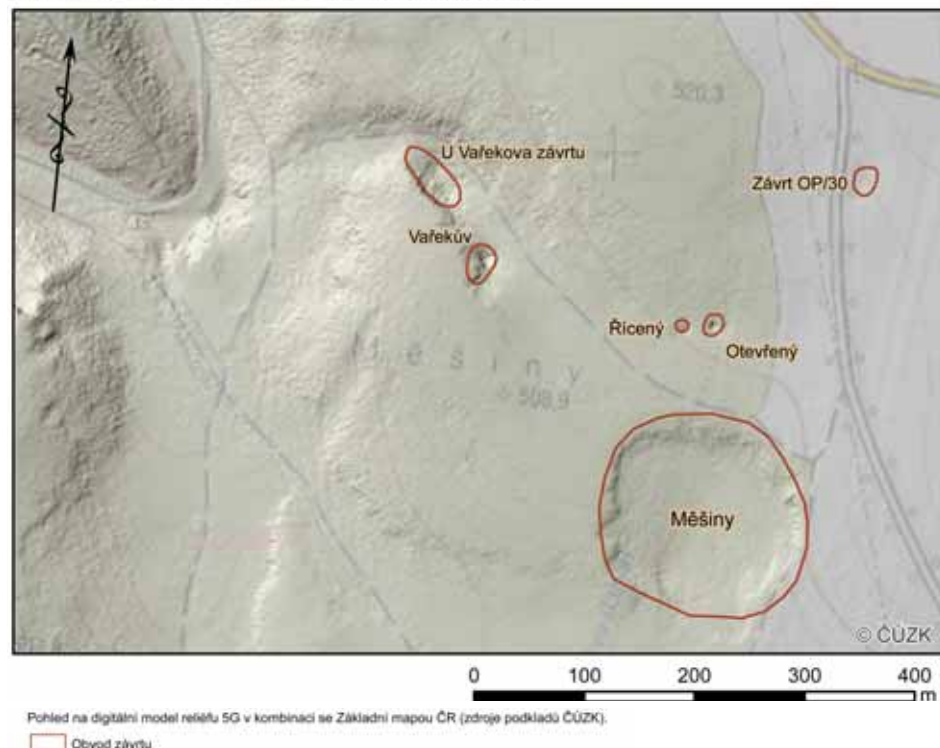
Vařekův závrť na Ostrovské plošině v Moravském krasu.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

upřesňování dat JESO i k vývoji vyhlášení nových a přehlašení stávajících chráněných území proběhla vlastní aktualizace s AOPK ČR až v srpnu 2017.

Přírůstky fotodokumentace SJ ČR v JESO mohou shrnout pouze za sebe, neboť jsou provázány na fotoarchiv AOPK ČR, kde mohou statisticky vyhodnotit jen obrázky vložené mojí osobou. Ostatní foto si mohou v JESO zobrazovat jako jiní jeho uživatelé, ale z pozice uživatele fotoarchivu k nim nemám přístup. V roce 2017 jsem do JESa vložila fotografie k celkem 64 objektům. Snímků bylo 113 (z toho 111 autorských a 2 obdržené, historické), při rozdělení podle typu objektů je možno vyčíslit nová foto u 46 jeskyní (84 snímků povětšinou vchodů a okolí jeskyní, 2 historické záběry byly z interiéru), 14 závrtů (na 19 fotografiích) a 4 hydrologické objekty (na osmi snímcích).

V terénu pokračují práce na zaměřování povrchových krasových jevů. Dokončena byla oblast Vratíkovského krasu (viz samostatný článek na str. 68), z Moravského krasu Mokerská plošina (nově bylo zaevidováno 147 závrtů), Ostrovská plošina (nově zaevidováno 263 závrtů a 8 hydrologických objektů). Práce pokračují i v Javoříčském krasu. Dobrým pomocníkem při dohledávání a následném zakreslování závrtů je kromě GPS přístroje i digitální model reliéfu ČR 5. generace (DMR 5G), který představuje zobrazení přirozeného nebo lidskou činností upraveného zemského povrchu v digitálním tvaru a je základním zdrojem počítačové vizualizace výškopisu. Za celé území ČR je publikován od druhé poloviny roku 2016 prostřednictvím Geoportálu ČÚZK. Výrazné závrtové formy jsou na něm dobře patrné, území je však přesto nutné v terénu vizuálně zkontrolovat celé, neboť ne každá viditelná prohlubeň je závrt a naopak závrtů menších rozměrů a závrtové deprese v něm nejsou patrné vůbec. Jako malou ukázkou přikládám náhled na několik závrtů části Ostrovské plošiny v Moravském krasu.

Závrt v severozápadní části Ostrovské plošiny

Zaměření závrtů a vyhotovení mapy: Olga Suldovská, SJ ČR

Závrt s jícnem na Ostrovské plošině v Moravském krasu s označením Závrt OP_164.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Černý závrt na Ostrovské plošině v Moravském krasu. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Mapování trvale zatopených prostor Chýnovské jeskyně v roce 2017

František Krejča

Jelikož se v tomto příspěvku vzájemně prolínají dvě témata, nemohu si v úvodu odpustit alespoň stručné shrnutí historie zmíněných aktivit v Chýnovské jeskyni.

K prvnímu tématu, potápěčskému průzkumu, je nutno uvést, že podzemní tok v jeskyni vytváří několik volných hladin, z nichž největší je tzv. Homolovo jezírko s plochou cca 60 m². Je vlastně jakýmsi „koncovým bodem“ přítokové části jeskyně a logicky tak již od svého objevení v roce 1944 budilo zvýšený zájem speleologů. Zřejmě vůbec první pokus o potápěčský průzkum se zde odehrál v roce 1965, kdy se do jezírka ponořili J. Čunát a J. Slabý. Jak se můžeme dočíst i v tehdejších regionálním tisku, došlo již při vstupu k zakalení vody a množství sedimentů prakticky znemožnilo jakýkoliv další postup. V následujícím roce se potápěči Jaroslav Vlček a Ladislav Tužil pokusili o průzkum v oblasti odtokového sifonu a některých dalších jezírek v západní části jeskyně. I tentokrát byla hlavním omezujícím faktorem přítomnost usazenin a výsledkem těchto ponorů bylo víceméně konstatování existence navazujících zatopených prostor.

Pozitivní vývoj přineslo až zahájení činnosti ČSS, základní organizace 1-10 Speleoanaut v lokalitě. V letech 1982-89 bylo pod vedením Jiřího Hovorky zorganizováno celkem 9 akcí, během kterých se podařilo objevit prakticky všechny dnes známé chodby tzv. Spodního patra. Z tohoto období je třeba vyzdvihnout zejména ponor uskutečněný 3. 8. 1985, při kterém Petr Sochor dosáhl hloubky 45 m pod hladinou Homolova jezírka a objevil tak zatím nejvýhodnější prostory jeskyně. Na akce z 80. let pak navázalo několik dalších ponorů v období 2003-13, které měly vesměs dokumentační charakter. Bezesporně nejvýznamnějším počinem z této doby je první videozáznam z trvale zatopených prostor pořízený Milou Dvořáčkem a Martinem Honešem.

Druhé téma, mapování lokality, snad nelze začít jinak, než v literatuře již mnohokrát zmíněnou první mapou Chýnovské jeskyně, která vznikla poměrně záhy po objevu, tedy ještě v roce 1863. Členové komise

Transport materiálu korytem podzemního toku pod Blátivou chodbou. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Musea království Českého zaměřili všechny tehdy přístupné chodby jeskyně a výsledky svého mapování rozkreslili do pěti kolorovaných listů. Další mapa byla pořízena v 80. letech 19. století a její různě upravené varianty byly používány prakticky až do počátku 40. let 20. století. Tehdy v rámci svých výzkumů provedl podrobné mapovací práce v Chýnovské jeskyni Vladimír Homola. Na dlouhou dobu se pak základním kartografickým dílem stala práce měřičů Bryndy a Vodičky z let 1943-44. Jedná se o mapu všech tehdy známých prostor v měřítku 1:200 již vyhotovenou do podkladu čtvercové sítě v místním souřadnicovém systému. Všechny další mapy z 50. a 60. let byly v podstatě pouze doplněním nově objevených prostor do této mapy. Zatím nejrozsáhlejší a nejpodrobnější mapování v Chýnovské jeskyni provedla

Krasová sekce při TISu v období 1970-78. Výsledkem je velice precizní topograficko-morfologická mapa v měřítku 1:50, jejíž digitalizovaná verze je dodnes základem všech našich provozních i speleologických map. Později objevené prostory, např. Spodní patro nebo Kaskády, byly mapovány jako samostatné úseky a následně „připojovány“ do různých variant výše uvedených mapových podkladů. Výstupy z těchto měření samozřejmě odpovídaly době, možnostem a v neposlední řadě i pracovním podmínkám, ve kterých vznikaly.

V roce 1993 se nám podařilo odčerpat vodu z tzv. Kaskád, což je vlastně sifon mezi Vodními sínkami a Čertovým jezírkem. Při mapování jsme použili tehdy zaběhlých a vyzkoušených metod, konkrétně

Příprava k ponoru na břehu Homolova jezírka, potápěč Petr Chmel. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

kombinaci magnetického polygonového tahu, a ortogonálně na takto vzniklý polygon jsme doměřovali tvary jeskynních chodeb. O 10 let později jsme při revizním výzkumu provedli i nové zaměření těchto prostor, tentokrát s využitím moderní geodetické techniky i softwaru. Za tímto účelem tehdy kolega Vandělík sestavil prototyp měřického zařízení, které má minimální rozměry a jeho konstrukce umožňuje relativně snadné mapování ve stísněných podmínkách, a to i v extrémně vlhkém prostředí. Délky jsou měřeny laserovým dálkoměrem, úhly odečítány digitálně pomocí inkrementálních snímačů. Přístroj tak v základním principu v podstatě nahradil totální stanici a je logické, že úroveň výstupu z nového mapování se projevila nejen v přesnosti, ale především v kvalitě zachycených detailů základního půdorysu i profilů chodeb. To vše v podstatě ve stejném čase a se stejným úsilím jako při původním měření.

Podobně „zaběhlá a vyzkoušená“ metoda byla v 80. letech použita potápěči při mapování trvale zatopených prostor Chýnovské jeskyně. Zprvu byly operativně pořizovány orientační náčrty a teprve po zaměření hlavního polygonu byl postupně vytvořen základní půdorys a profily chodeb. Průběh a rozsah nejhlubších, těžko dostupných partií a méně významných odboček byl navíc většinou pouze odhadován. Zde je třeba připomenout i určité specifikum potápění v Chýnovské jeskyni. Voda, zpočátku absolutně čistá, se velmi rychle kalí, a to nejen vířením jemných sedimentů ze dna chodeb, ale i rozptylem „gelových“ materiálů na stěnách a stropech jeskyně. Možnost zastavit a provádět jakoukoliv činnost na místě je tak velmi omezená. Obnova původního stavu vzhledem k relativně nízkému průtoku a značným profilům chodeb je pak otázkou několika dnů až týdnů. V takto složitých podmínkách vznikla na konci 80. let mapa Spodního patra, která byla následně spíše „připojována“ do různých účelových map a plánů.

Chýnovská jeskyně představuje morfologicky značně komplikovaný systém, který však přesně kopíruje geologickou situaci v lokalitě. Model „vzestupných sifonů“, který se zde uplatňuje v několika odvodňovacích úrovních, společně s ukloněnými vertikálami vytváří až překvapivě pravidelnou síť chodeb. Automaticky se tak nabízí jakási „ideální matrice“ chýnovského systému, která nás v posledních desetiletích několikrát dovedla až k objevům některých nových prostor. Při pohledu na stávající mapu jeskyně je však již na první pohled patrný mnohdy až extrémní rozdíl ve tvaru, průběhu a členitosti chodeb v „suchých“ a zatopených částech systému. Přitom z dnes již existujících videozáznamů je zcela zřejmé, že charakter těchto prostor se od sebe prakticky nijak neliší. Tyto uvedené skutečnosti nás postupně dovedly až k myšlence revize mapování trvale zatopených prostor.

Již od počátku bylo jasné, že použití klasických metod mapování by si vyžádalo naprosto neúměrné množství práce a výsledek by v konečném důsledku nemusel zdaleka odpovídat našim představám. Bylo potřeba vytvořit úplně novou metodiku, která umožní jednoduchý a hlavně rychlý sběr dat v terénu, a to bez vysokých nároků na odborné geodetické znalosti osoby, která mapovací práce provádí. Naše pozornost se tak obrátila k moderním metodám fotogrammetrie, to jest oboru, který umožňuje obrazovou informaci transformovat na metrická data. Jednoduše řečeno – matematický program dokáže automaticky orientovat jednotlivé fotografie a následně z nich odečíst mračno bodů, které se množstvím a přesností přinejmenším vyrovná výstupu z laserových 3D skenerů. Ve spolupráci s firmou GEO-cz jsme v posledních dvou letech touto metodou velmi efektivně mapovali vybrané části Chýnovské jeskyně a dokumentovali některé těžko přístupné podzemní objekty. Pro trvale zatopené části se však ani metoda fotogrammetrie neukázala jako optimální. Snímkování větších a členitějších prostor se jevílo jako značně nepohodlné a zdoluhavé. Fotografie navíc

Instalace kontrolního polygonu v Hlavní chodbě. V nutných případech byly body stabilizovány na keramických dlaždicích s nerezovými oky.

Foto: Miloslav Dvořáček

často nepokrývaly všechny části dokumentovaných prostor, nepodařilo se udržet shodnou osu záběrů na stereopárech atd. Zcela logickým krokem tak bylo nahrazení fotografie videozáznamem. Vůbec poprvé jsme tak pro mapování a tvorbu virtuální reality jeskyně použili metodu videogrammetrie. V lednu 2017 byla zahájena nová etapa potápěčských aktivit v Chýnovské jeskyni, z hlediska četnosti akcí i pracovního nasazení s předchozími prakticky nesrovnatelná. Během roku bylo zrealizováno celkem 10 ponorů, jejichž náplní bylo především ověření možnosti využití zmíněné

metody pro mapování trvale zatopených prostor. Hlavní tíha při sběru dat ležela přirozeně na potápěčích pražského Speleo-aquanautu. Nezbytné pomocné práce, zejména při náročných transportech výstroje a technického vybavení, zajišťovali další členové ZO 1-10, ZO 2-01 a zaměstnanci Správy Chýnovské jeskyně. Zpracování výsledků bylo již tradičně doménou Jiřího Šindeláře z firmy GEO-cz, dlouholetého člena ZO 2-01 Chýnovská jeskyně. Přípravné práce zahrnovaly především zvýraznění lomových bodů signalizačními znaky (oranžové florbalové míčky) a následně i stabilizace a zaměření nového základního polygonu metodou magnetického tahu. Pečlivé přeměření polygonu mělo svůj význam zejména pro jednoznačnou kontrolu výstupů nově testované metody v členitých prostorách většího rozsahu. Jasně signalizované body slouží ve výpočetní fázi projektu pro případné spojování dílčích „skenů“ jednotlivých chodeb. Vlastní „skenování“ trvale zatopených částí Chýnovské jeskyně provedla dvojice potápěčů, vybavených vždy dvěma kamerami ve stereopáru. Použití dvojice kamer se shodnou osou záběru umožňuje kombinaci různých matematických postupů při finální tvorbě digitálního modelu. Rozdílné metody mapování navíc umožnily spolehlivé kontrolní výpočty a tedy i exaktně doložitelnou chybu měření. Půdorysné plány a řezy, vygenerované z výsledného modelu, vykazují se základním polygonem úplnou shodu. Drobné odchylky na dvou lomových bodech připisujeme spíše nedostatečně přesnému měření výšek hloubkoměrem. Kontrolní výpočty potvrzují maximální chybu vzniklého modelu do 20 cm.

Pokud bychom se měli zabývat otázkou, co všechno pro takové mapování potřebujeme, jde vlastně jen o kvalitní videozáznam zájmového objektu, jasně definovaný horizont a minimálně jeden rozměr. Přesně definovaná horizontála a délka nám umožňuje výsledný digitální model přesně natočit v prostoru a určit

jeho měřítko v metrické soustavě. Pokud máme místo definované délky k dispozici alespoň 3 body dobře rozpoznatelné na videozáznamu, můžeme finální model georeferencovat do příslušného souřadnicového a výškového systému. Již první pracovní výsledky potvrdily předpoklad vysoké kvality takové dokumentace a hlavně její nenáročnost a rychlost v terénní fázi. Během dvou ponorů se podařilo dvojici potápěčů „zmapovat“ více jak 220 m členitých chodeb s převýšením 43 m.

Potápěčské akce v uplynulém roce přinesly kromě uvedených výsledků i řadu dalších pozitiv. Velmi kvalitní videozáznamy pořízené M. Dvořáčkem a P. Chmelem (v rozlišení 4K) nelze ani zdaleka považovat

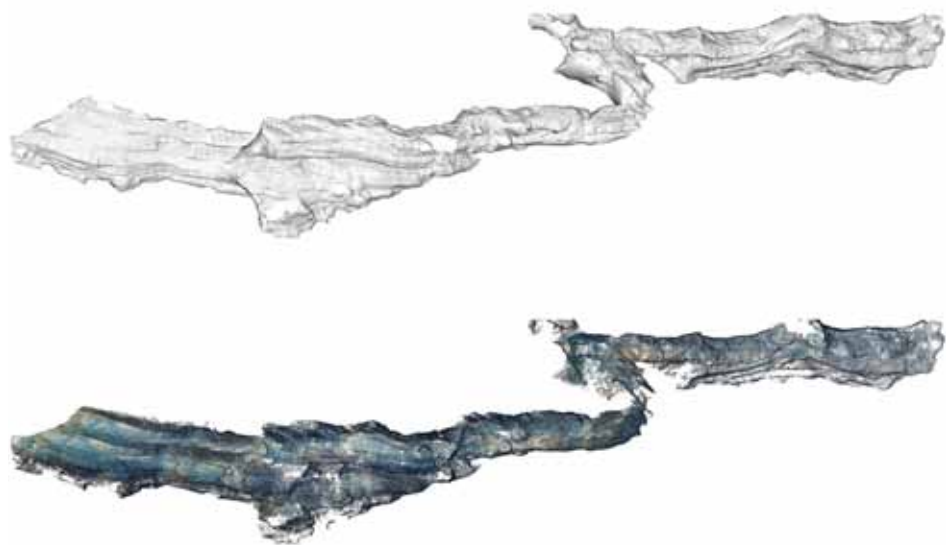

Jemné sedimenty na dně Hlavní chodby zvržené pohybem potápěče, v horní části snímku je dobře vidět „gel“ pokrývající stěny zatopených prostor. Foto: Miloslav Dvořáček

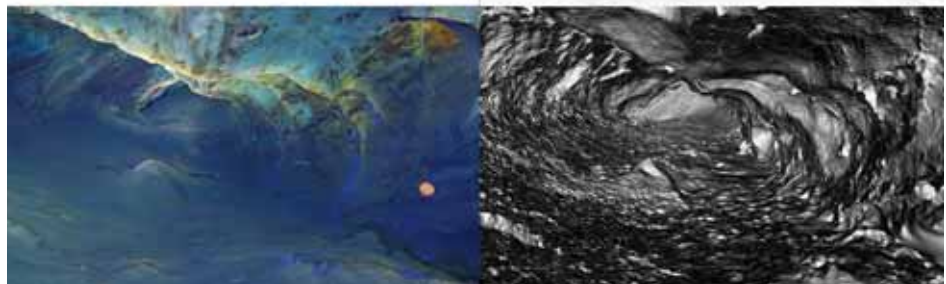

Způsob mapování zatopených prostor Chýnovské jeskyně se uvedenou metodou příliš neliší od běžného pohybu potápěče. Foto: Miloslav Dvořáček

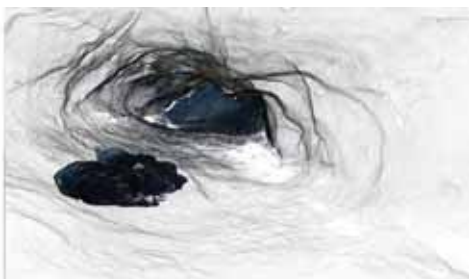
za pouhé vedlejší produkty mapování a předpokládáme jejich využití zejména v expozici budoucího návštěvního centra Chýnovské jeskyně. V rámci přípravných prací se nám po několika letech konečně podařilo navrátit úsek podzemního toku před Čertovým jezírkem do původního koryta. Zvýšená frekvence činnosti v oblasti Homolova jezírka si navíc vyžádala i komplexní zajištění „vstupní propásky“ v Blátivé chodbě. Osobně za významný pokrok při průzkumu zatopených částí považuji i přesné pojmenování jednotlivých chodeb Spodního patra, takže lokalizace typu: „....ta druhá spodní, co jde doleva dolů, za prvním zalomením...“ je snad už konečně minulostí.

Pohled na část mapovaných prostor v pracovní verzi (leden 2018). Nahoře stínovaný model, dole obarvené mračno bodů. Vypracoval: Geo-cz.

Digitální model zatopených částí Chýnovské jeskyně. Vlevo nahoře – pracovní snímek z výpočtu. Řady bílých značek jsou aktuální pozice kamer při pořízení snímku, který byl automaticky vybrán do výpočtu. Vpravo nahoře – ukázka finálního modelu v podobě tzv. mračno bodů. Tmavý prostor na počvě je průhled do chodby v nižší úrovni. Vpravo dole – stínovaný model konkrétní chodby. Vlevo dole – stejný pohled, finální model opatřený barevnou texturou. Vypracoval: Geo-cz.

Výsledky zimního sčítání letounů 2016/2017 ve zpřístupněných jeskyních ČR

Sestavil Martin Koudelka na základě dat koordinátorů monitoringu na zimovištích: Daniel Horáček, Ivan Horáček, Josef Chytil, Miroslav Kovařík, František Krejča, Martin Koudelka, Jiří Šafář.

název jeskyně	Počet druhů	Počet jedinců	RHIP	MMYO	MBEC	MNAT	MEMA	MMYS	MBRA	MMMB	MDAS	ENIL	BBAR	PAUR	MSP
Koněpruské	5	209	78	124				1			5			1	
Chýnovská	5	99		55		32					3		6	3	
Bozkovské dolomitové	2	39	23	16											
Na Špičáku	3	76	67				7				2				
Na Pomezí	8	886	649	109		19	95	1	5		5			2	1
Javoříčské	5	5459	5225	72			160		1	1					
Mladečské	3	51	38				11							2	
Na Turöldu	4	450	401			7	41			1					
Punkevní *)	6	114	8	77		2	1			1	5		19		1
Sloupsko-šošůvské	10	2276	1429	754		2	50		1	1	8	1	1	27	1
Kateřinská	6	227	124	66		2	31			1	1	1			1
Balcarka	5	337	303	20		1	10				1				2
Výpustek	7	171	137	16	1	6	7				2			1	1

VYSVĚTLIVKY:

*) obsahuje Erichovu jeskyni a Tunel

VYSVĚTLIVKY:

RHIP Rhinolophus hipposideros
 MMYO Myotis myotis
 MBEC Myotis bechsteinii
 MNAT Myotis nattereri
 MEMA Myotis emarginatus
 MMYS Myotis mystacinus
 MBRA Myotis brandtii
 MMMB Myotis mystacinus/brandtii
 MDAU Myotis daubentonii
 MDAS Myotis dasycneme
 ENIL Epistiscus nilssonii
 BBAR Barbastella barbastellus
 PAUR Plecotus auritus
 MSP Myotis species

vrápence malý
 netopýr velký
 netopýr fasný
 netopýr brvitý
 netopýr vousatý
 netopýr Brandtův
 netopýr vousatý nebo Brandtův
 netopýr vodní
 netopýr pobřežní
 netopýr severní
 netopýr černý
 netopýr usatý
 blíže neurčený malý druh Myotis

Za poskytnuté údaje děkuji všem výše jmenovaným. Zároveň bych chtěl poděkovat i spouště zde blíž neuvedených pomocníků z řad speleologů, zoologů i amatérských nadšenců, bez nichž by každoroční namáhavé kontroly podzemí nemohly v tomto rozsahu vůbec proběhnout.

Jeskyňě Za hájovnou v Javoříčku – kilometrem to teprve začíná! Objevy v letech 2016-17

Miroslav Vaněk, Jaroslav Kučera

Jeskyňě Za hájovnou se nachází v Javoříčském krasu, v severní části Konicko-mladečského pruhu devonského stáří. Na úpatí kopce Paní Hora (485,3 m n. m.) se nachází několik starých ponorů. Jedním z nich je právě jeskyňě Za hájovnou. První speleologický průzkum proběhl v roce 1983, intenzivní výzkum začal koncem roku 1996 a první úspěch se dostavil na Velikonoce 1997.

Po roce 2011, kdy se podařilo objevit velké prostory a dosáhnout délky polygonu 835 m, jsme vytypovali několik dalších lokalit s možností proniknout do pokračování systému, avšak bez valných úspěchů. Bádalo se převážně v Narozeninové chodbě, u Parničku, v Koridoru, v Katedrále, v Suťovém dómu a ve Velikonoční propasti.

V roce 2013 jsme se vrátili do již rozdělané práce v Narozeninové chodbě. V této lokalitě byla vykopána zhruba 9 m hluboká propast, bohatá na osteologické nálezy. Zhruba ve 2/3 byla patrná horizontální chodba plná sedimentů asi 1 m široká a 1,3 m vysoká. Po zhruba 3 m se chodba začala zvedat pod úhlem 30°. V tomto profilu i úhlu jsme kopali dalších 26 m, pak chodba mění směr a zanořuje se kolmo dolů. Budujeme další vrátek a lanovku, neboť sedimenty stále vyvážíme až ven před jeskyní a těžba je náročná i na počet účastníků. Chodba se mění v propast a stále si zachovává stejné rozměry. Její hloubka dosahuje 9 m a začínají se objevovat první volnější prostůvky i drobná

Miroslav Vaněk slaňuje do nově objeveného Svatováclavského dómu.
Foto: Jaroslav Kučera

sintrová výzdoba. Dne 20. 3. 2016 se nám podařilo prolézt do volné prostory o rozměrech: šířka 6 m, délka 5 m, výška 1 m s překrásnou krápníkovou výzdobou. Plazíme se těsně kolem krápníků a brček a užíváme si objevitelskou euforii. Prostoru, kterou jsme pojmenovali u Andílka (podle jednoho z krápníků, který ho připomíná), má zřejmě pokračování, ale musíme rozšířit úžinu. Balíme a celý týden se těšíme, až se sem vrátíme.

Další víkend rozšiřujeme úžinu a pokračujeme dál. Procházíme 1 m širokou chodbou s drobnější výzdobou a prozkoumáváme její odbočky. Výška se mění a v některých místech dosahuje 9 m. Narážíme na další úžinu, se kterou si lehece poradíme a valíme dál. Po 3 m chodba končí zhruba 7 m vysokým komínem a v dolní části se nachází malá puklina. Po vhození kamene je slyšet, jak padá dalších několik metrů. Opět začínáme rozšiřovat profil. Čas je neúprosný, balíme a odcházíme, za týden se vracíme a pokračujeme. Po hodině je puklina průlezná, vrtáme kotvení a oblékáme lezecký materiál. Slaníme 13 m puklinou, která k našemu zklamání končí sedimentem. Současně probíhá mapování a fotodokumentace. Po debatě padá rozhodnutí, že vzhledem k překrásné výzdobě nebudeme na této lokalitě dále pokračovat. Tímto jsme prodloužili délku jeskyňě na 930 m a toto předsevzetí nám vydrželo přes rok.

9. září 2017 se vracíme na místo činu a detailněji prozkoumáváme odbočky. V jedné odbočce se zdá, že jsme něco přehlédli. Opět bereme do rukou krumpáček, lopatku a na řadu přichází i sbíječka. Dva víkendy bojujeme s prisintrovanými kameny, hlinitými sedimenty a naše úsilí se vyplácí. Objevuje se volná prostora,

do které dáváme kameru a zjišťujeme další volné prostory. Zvyšujeme výkon a posledních pár metrů mizí před očima. Poslední boj se sintrovou deskou a prolézáme do volné prostory 13 m dlouhé, 9 m vysoké a 1-6 m široké. Prostoře dáváme jméno Rolling Stones podle dvou bloků, zaklíněných do sebe. Opět máme krápníkovou výzdobu a hlavně cítíme průvan. Dalším postupem je 9 m vysoký komín, na který je zapotřebí použít jednolanovou techniku. Zase nás čeká týden v napětí. Naštěstí máme ve čtvrtek svátek Sv. Václava a většina z nás má volno. Ráno balíme vaky, vrtačku, kotvení a vyrážíme. Dole se rozdělujeme do dvou skupin, jedna lezecká a druhá kopací, která bude pokračovat v bádání v Rolling Stones.

Prvních pár metrů v komíně si pomáháme výsuvným žebříkem. V horních partiích je zapotřebí oblézt sněhobílou sintrovou náteku, přes které později využijeme žebřík. Na konci komína je překrásná výzdoba v podobě brček, z nichž některá jsou spojená ve stalagnáty a některá jsou dlouhá až 1,5 m. Pokračování na první pohled žádné, ale po důkladné prohlídce objevujeme malou puklinu pod stropem. Bereme kámen a házíme. 1. pokus – a kámen letí asi 5 m, 2. pokus – a kámen letí a letí. Začínáme odebírat sediment rukama a po pár minutách se otevírá chodba padající šikmo dolů. Prolézáme a už víme, že nás čeká něco velkého.

Cestu zpět ze Svatováclavského dómu
lemuje bohatá výzdoba, na snímku
Miroslav Vaněk. Foto: Jaroslav Kučera

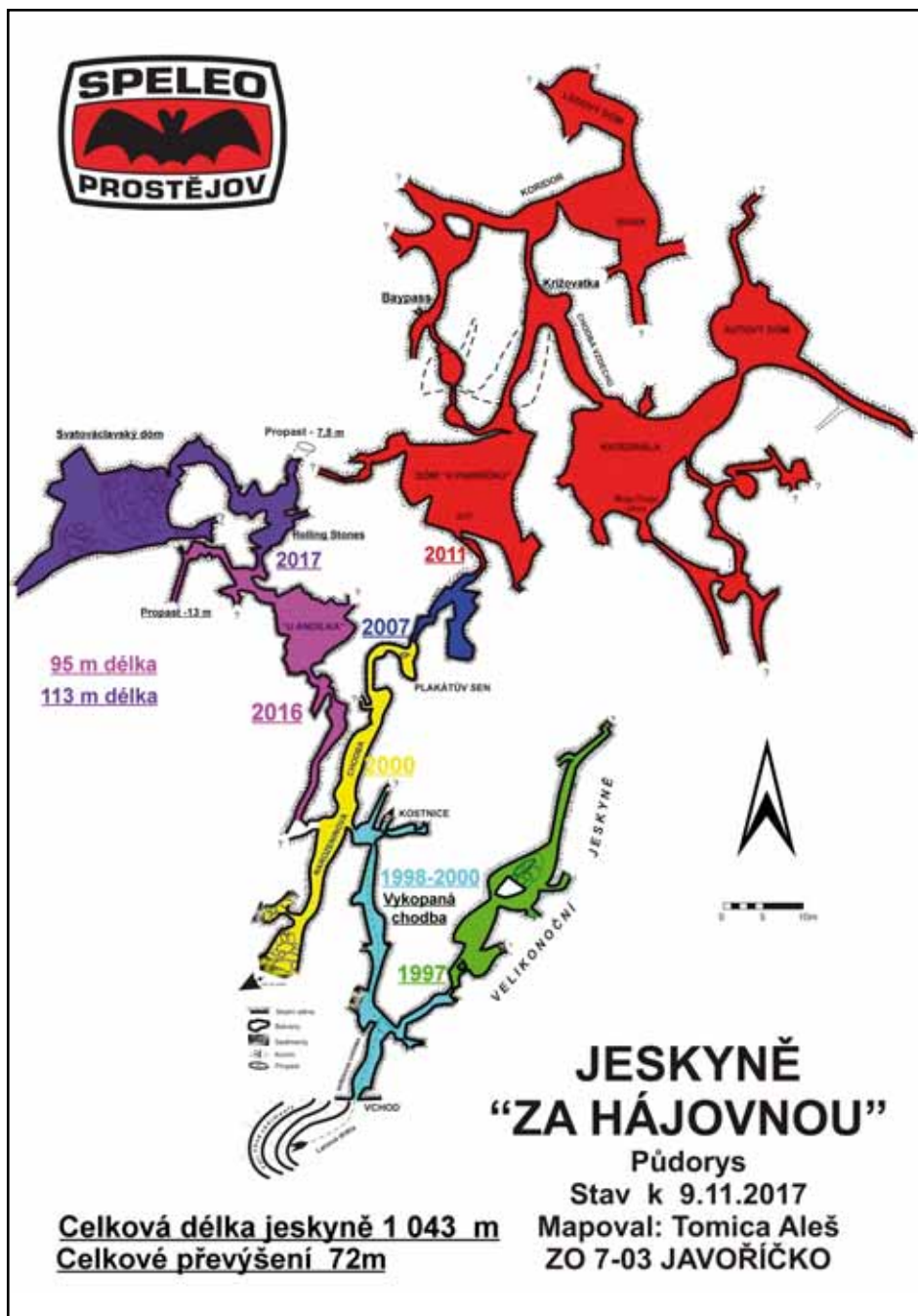

Výzdoba v prostoru U Andílka.
Foto: Jaroslav Kučera

Chodba se láme a otevírá se pohled do dómu pod námi. Vrtáme první a druhé kotvení pod stropem velkého dómu a slaňujeme na jeho dno. Světla prořezávají tmu a ukazuje se, že jsme v dómu, jehož dno je pokryto kamennými bloky, stěny mají sintrové náteky a strop je zdoben sněhobílými stalaktity a brčky. Dóm má rozměry 20 × 15 m a výšku 15 m. Po podrobném prozkoumání zjišťujeme, že další volná cesta ze dna není. Ve stropě jsou patrná dvě okna, komín č. 1 a č. 2.

Bereme vrtačku a vyrážíme vzhůru do komínu č. 1. Po 9 m slabné baterie, vrtáme poslední kotvení a slaňujeme dolů. Komín pokračuje dalších 7-9 m, ale bez viditelné šance na další postup. Nutno prozkoumat lezecky. Další akci jsme zaměřili na komín č. 2. Po zdolání 5 metrové převísle stěny se dostáváme do ukloněné chodby o šířce 1 m, která pokračuje dalších 12 m. Na jejím konci máme nad hlavou ve výšce 3 m zaklíněné větší skalní bloky. Puklinou mezi nimi je patrná volná prostora s výzdobou. Momentálně není v našich silách pokračovat dále. Vracíme se do komínu č. 1 a pokračujeme v lezení. Po dalších 6 m opět slábnou baterie ve vrtačce, pokračování zase přistě. Současně probíhá mapování a fotodokumentace. Objevená prostora dostává název Svatováclavský dóm a celková délka jeskyňě Za hájovnou tím dosáhla 1 043 m.

Miroslav Vaněk (Plakát) a Jaroslav Kučera (Járýnek) jsou dlouholetými zkušenými jeskyňáři České speleologické společnosti, základní organizace 7-03 Javoříčko.

Aktuální půdorys Jeskyňe Za hájovnou. Archiv ČSS, ZO 7-03 Javoříčko.

Paleontologický výzkum sedimentů v Kateřinské jeskyni – pokračování

Radoslava Bodláková

V roce 2017 pokračoval výzkum sedimentů ve vstupní chodbě Kateřinské jeskyně pod odborným vedením pana prof. Rudolfa Musila z MU Brno. Práce byly zahájeny 10. června a probíhaly do 11. října 2017.

Úroveň sedimentů v celém výklenku byla snížena nejprve o cca 10 cm, ale hranice původních sedimentů nebyla zastížena a proto bylo dohodnuto snížení o dalších 20 cm. Ani po odklizení této vrstvy však původní sedimenty stále nebyly nalezeny. Veškerý sediment vyvážený z jeskyně byl tmavý, velmi sypký s vysokým obsahem různě velké ostrohranné vápencové suti. Z důvodu hojného paleontologického obsahu byl veškerý materiál stejně jako v předešlém roce vyvážen ven před jeskyni, kde byl podrobován bližšímu studiu.

Všechny kosti (většinou drobné), úlomky kostí a zuby byly dávány stranou a poté odborně posuzovány prof. Musilem při jeho návštěvách na provozu KJ. Proběhly dvě osobní konzultace, na začátku prací v červnu a poté při prozatímním ukončení prací v říjnu 2017. Mezi tím probíhaly konzultace prostřednictvím e-mailů. Během roku navštívil KJ také Mgr. Vlastislav Káňa z blanenského muzea. I on podrobil námi nalezené kosti odbornému studiu. Konstatoval stejný fakt jako prof. Musil, tedy, že naprostá většina nalezených kostí patří jeskynním medvědům. Ale velmi potěšující pro něj (i pro nás) byl fakt, že našel též jeden článek prstu jeskynního lva. V říjnu při ukončování prací bylo s prof. Musilem a Mgr. Káňou dohodnuto, že vznikne článek o našich pracích ve vstupní chodbě a bude také zahájena spolupráce s blanenským muzeem.

Při podzimní návštěvě prof. Musila jsme jeho přítomnosti využili ještě k jednomu účelu. Vzhledem k tomu, že je uznávaným odborníkem na jeskynní medvědy a naši průvodci (včetně nás stálých) nemají tak hluboké znalosti, požádali jsme pana profesora o přednášku na toto téma. Proběhla dne 28. 10. dopoledne v horní místnosti provozní budovy KJ. Zúčastnili se jí všichni stálí zaměstnanci KJ a také 13 sezónních brigádníků. Prezentace s vyprávěním a následnou diskusí trvala 2,5 hod. Přednáška byla velmi zajímavá a všichni jsme se o jeskynních medvědech dozvěděli spoustu nového. Návštěvníci se často ptají na nejrůznější detaily, takže čím více o tématu víme, tím lépe pro profesionalitu naší práce.

Velmi si spolupráce s panem prof. Musilem vážíme, je přínosem jak pro naše osobní odborné znalosti, tak i pro celý náš provoz a také studium sedimentů vstupní chodby. Proto i máme v plánu i nadále ve spolupráci s ním pokračovat a zastihnout ve vstupní chodbě KONEČNĚ původní neporušené sedimenty. Někde tam být přece musí!

Přednáška prof. Rudolfa Musila o jeskynních medvědech pro průvodce z Kateřinské jeskyně. Foto: archiv KJ

Revize starých důlních děl v Horkách u Tábora

František Krejča

Rudní revír Horky u Tábora patří k polymetalickým ložiskům Ag-rud systému Blanické brázdy. V minulosti zde byl v několika historických obdobích těžen především galenit s vysokým obsahem stříbra, často jsou zmiňovány též ušlechtilé rudy i ryzí stříbro. V oblasti byly podle dochovaných zpráv těženy tři hlavní žíly, jejich mocnost se pohybovala od 5 do 35 cm, směrná délka se udává přes 200 m. Území s historickou těžbou je situováno na levém břehu Lužnice, přičemž doložená důlní díla se nacházejí na katastrálních územích obcí Horky, Větrovy a Čelkovice. I když v některých obdobích byly zmíněné obce správně samostatné, jsou i historicky vnímány spíše jako předměstí Tábora, a proto i zdejší těžba stříbrných rud byla často, ať již pozitivně či negativně, tímto faktorem ovlivňována. Zcela vyloučit nelze ani verzi, podle níž bylo osídlení „starého“ Tábora primárně podmíněno potřebou opěrného bodu pro místní doly.

Počátky zdejšího dolování se předpokládají již ve 13. století, přičemž největší rozmach zaznamenalo ve století šestnáctém. Všechny pozdější aktivity jsou spíše přehledem více či méně zdařilých pokusů o obnovení „bývalé slávy“. Přestože již na konci 19. století žádná skutečná těžba na Horkách neprobíhala, lze za definitivní konec horeckého dolování považovat až exekuci dražbu důlního majetku v roce 1935. Památek, které by připomínaly důlní činnost v lokalitě, se do dnešní doby dochovalo skutečně pouze nepatrné množství. O to větším paradoxem je skutečnost, že ještě nedávno se zde nacházela otevřená jáma tzv. Nové šachty, původně hluboké 160 m. Tato jáma byla před několika lety pouze účelově zasypaná, bohužel tak vzalo za své i unikátní torzo provozní budovy dolu. Zbývají tedy pouze haldy dvou opuštěných šachet, které byly navíc v minulosti z velké části rozvezeny při úpravách místních komunikací.

Tak jako na většině území s historickým dolováním, dochází i zde nárazově k projevům starých důlních děl. Zmínky o nich lze v písemných pramenech sledovat již od druhé poloviny 19. století. Častěji měly charakter pouze lokálních poklesů terénu, v některých případech se však jednalo o propady řádově až desítky metrů hluboké. Extrémní záležitostí byl pak 46 m hluboký propad jedné ze starých šachet v r. 2013, který byl pro účely zajištění zdokumentován pracovníky SCHJ (Ročenka SJ ČR 2013). V posledních letech byla řada původních usedlostí v Horkách rekonstruována a probíhá zde i poměrně intenzivní výstavba nových objektů. Ať již z nezájmu stavebníků či absence relevantních podkladů nebývá při realizaci těchto projektů existence starých důlních děl většinou vůbec zohledněna. Z výše uvedených důvodů byl MŽP ČR iniciován podrobný průzkum oblasti, jehož hlavním cílem byla lokalizace starých důlních děl zejména v intravilánu obce Horky. Za účelem zpracování

Horky u Tábora – část území s historickým dolováním. V popředí částečně rozvezená halda šachty Vinný sklep. Foto: Jiří Šindelář

základní báňsko-historické studie byla oslovena SJ ČR (Správa Chýnovské jeskyně). Součástí subdodávky byly též základní dokumentace a případný kamerový průzkum některých vybraných objektů.

Prvním a v podstatě také nejvýznamnějším krokem pro zpracování historicko-montanistických témat je vždy studium archivních materiálů. Práce věru nelehká a kdo se podobnou činností někdy zabýval, dá mi jistě za pravdu, že zejména časově velmi náročná. Primárně sice byly vyhledávány především doklady o charakteru, lokalizaci a pokud možno i způsobu zajištění starých důlních děl, přesto objem prostudovaných archiválií postupně dosáhl několika běžných metrů. Zde bych měl objektivně vyzdvihnout vstřícnost vedení Státního oblastního archivu v Třeboni a zejména nezměrnou trpělivost pracovníků badatelný táboorského archivu.

Vždy, když se pokouším takto „zrekonstruovat“ nějaký ten drobný úsek regionální historie, říkám si, jak třeba takový August Sedláček dokázal tímto způsobem zpracovat takové neskutečné množství materiálů. Nevím přesně, jaké metody používali historikové v 19. století, ale digitalizované kopie archiválií rozhodně k dispozici neměli a na internetu toho asi taky moc nenašli. Prostě pořád mi z toho vychází závěr, že byli „jen“ hodně pracovití a možná, že tenkrát byl ještě výsledek jejich práce důležitější než průvodní spisová agenda.

Naštěstí Tábořsko se v minulosti ukázalo jako slušná liheň historiků a tak kromě Sedláčka zrodilo i Hrdličku. A právě Richard Hrdlička, významný regionální badatel, sepsal v 50. letech 20. století tématickou monografii „Dolování na horách Táborských“, kde sleduje vývoj montánních aktivit v předmětném území nejen s využitím výše uvedených archivních materiálů, ale i pozůstalostí členů těžářstva a ústních sdělení tehdy ještě žijících pamětníků. Přestože hlavní náplní Hrdličkova spisu jsou především historické souvislosti, mohl být využit jako základní vodítko i pro námi zpracovávané téma. Z hlediska projevu SDD jsou až překvapivě přínosné i články otištěné v místním tisku, ať již v době doznívajících hornických prací nebo následně po ukončení těžby. Tato metoda „výzkumu“ má bohužel i jednu negativní stránku. Při četbě sto let starých novin člověk naráží na takové množství zajímavých informací, že původně hledané téma se často dostává do pozadí a z celého procesu se tak stává dokonalý „časozrout“.

Zdaleka nejvýznamnějším podkladem pro identifikaci starých hornických prací jsou samozřejmě historické důlní mapy. K dispozici jsme měli celkem 27 plánů, část pochází z mapové aplikace ČGÚ, část je uložena ve Státním okresním archivu v Táboře. Bohužel i využití těchto mapových podkladů má svoje úskalí a jejich použitelnost je v mnoha případech značně omezená. Jen při porovnání dvou dochovaných map, které byly vytvořeny různými autory ve stejném roce, například zjistíme, že se liší nejen v množství zakreslených důlních děl, ale polohová diference jednotlivých objektů může dosáhnout až 50 metrů. Nakonec se nám podařilo vybrat 11 použitelných kartografických děl, které byly následně transformovány a georeferencovány. Pro dopřesnění lokalizace některých významných objektů jsme mohli využít též mapové podklady stabilního katastru, starší pozemkové mapy, historické letecké snímky nebo digitální model terénu LiDAR 5G. Na základě takto

Orientační kamerový průzkum vrtů v oblasti šachty Františka provádějí Josef Vandělik (vlevo) a František Krejča. Foto: Luboš Hájek

získaných informací pak byla existence jednotlivých důlních děl postupně ověřována přímo v terénu.

Jak již bylo výše naznačeno, drtivá většina obvalů starých šachet byla v minulosti aplánována, takže se v mnoha případech jednalo o téměř „detektivní“ práci. Nepostradatelným zdrojem informací při vyšetřování jsou logicky též svědectví občanů, zejména majitelů nemovitostí. Většina „místních“ je samozřejmě s potenciálním rizikem poddolování obeznámena, avšak najdou se i tací, které věta: „Dobrý den, na zahradě máte šachtu“, může do jisté míry překvapit. Na druhou stranu ne všechny projevy SDD, které se v minulosti na Horkách odehrály, musí automaticky představovat místa starých šachet a nelze vyloučit, že některé z nich se vážou pouze na sekundární projevy těžby (dobývky, staré kutací práce ap.). Většina byla v minulosti jednoduše zavezena, řada z nich nebyla ani ohlášena a místní občané často řešili takto vzniklé situace ve vlastní režii. Podle archivních materiálů se problémy se zajišťováním starých děl objevovaly již v době těžby. V roce 1876 se například představenstvo obce dožadovalo na správní radě těžářstva zajištění dvou velkých otevřených jam v Horkách. V odpovědi se píše, že nejsou povinni tyto jámy zabezpečovat, protože se jedná o stará díla, která současné těžářstvo již nepoužívá. K zajištění nakonec zřejmě došlo, protože ze stejné doby je k dispozici stížnost na občany Horek, kteří dřevo z poválů a ohrazení těchto jam odnášejí a používají pro vlastní potřebu.

Během průzkumu bylo přímo v obci Horky odvrtno též několik ověřovacích vrtů, jejichž účelem byla přesná lokalizace jedné z hlavních šachet. Díky dalšímu „vynálezu“ kolegy Vandělíka se kamerovým průzkumem podařilo zdokumentovat nejen objekty zastížené přímo ve vrtech, ale i navazující část systému dobývek ze 16. století. Pro bližší představu je třeba zmínit, že zařízení bylo spouštěno do hloubky až 25 m a kameru se podařilo vysunout několik metrů mimo osu vrtu.

Obdobnou metodu (kamerový průzkum) jsme chtěli využít i pro zjištění stavu ústí dědičné štoly Jana Nepomuckého. Již v době provozu byly důlní vody využívány pro potřeby místních lázní a při ústí štoly byl vybudován jímací objekt. Stejně jako dolování jsou i tábořské lázně již pouhou historií a voda z přepadu jímky je dnes využívána jen jako neoficiální zdroj („studánka“). Přestože štola stále odvodňuje velkou část horeckého revíru a teoreticky se stala „cílovou stanicí“ mnoha potencionálních zdrojů znečištění, je voda svými uživateli považována za vysoce kvalitní. Vlastní jímka je v podstatě podzemní železobetonovou stavbou rozdělenou do několika komor. Podle plánu průzkumu byla vyčerpána voda z hlavní komory a do její zadní zdi vyvrtáno několik otvorů. Již během vrtání se ukázalo, že za stěnou se skutečně nachází volný prostor, avšak v celém profilu je vyplněn zvodnělým materiálem, což použití kamer zcela vyloučilo. Stav zjištěný po odčerpání vody navíc naznačil možnost, že voda je do jímky přiváděna dalším potrubím a vlastní ústí štoly bylo v minulosti buď přirozenou cestou nebo i cíleně zavaleno.

Jedním ze zájmových objektů průzkumu byla i stará obecní studna v Horkách. Důvodem byla především skutečnost, že po nasazení historických důlních map do současné situace terénu se lokalizace jedné z kutacích šachet (Schurfschacht) prakticky shodovala s umístěním dnešní studny. V lokalitách s historickým dolováním existuje řada případů, kdy byla i vertikální díla po ukončení těžby upravena jako vodní zdroje. Většinou se jedná o přebudování šachet do podoby studní nebo byly v bezprostřední blízkosti starých jam zřizovány studny nové. V případě té „horecké“ již na první pohled zaujme její neobvyklé zpracování. Má přesný kruhový profil o průměru 2 metry a její velmi precizní roubení je složeno z „nasucho“ kladených pálených cihel. Po vyčištění studny, které na podzim roku 2017 provedli členové ČSS, ZO 2-01 Chýnovská jeskyně, byla zjištěna její hloubka 17 m. Nálezový materiál odpovídal době předpokládaného využívání, tedy 2. polovině 19. století. Bohužel ani tyto práce nedokázaly jednoznačně potvrdit nebo vyvrátit přímou souvislost objektu se starým důlním dílem.

Během průzkumu provedeného v prvních měsících roku 2017 bylo celkem lokalizováno 34 objektů starých důlních děl, přičemž většina z nich dosud nebyla vůbec evidována. Otázkou zůstává, zda takto získané informace budou i náležitě využívány především orgány státní správy, což bohužel nebývá vždy pravidlem.

Staré dobývky na Božídulské žíle. Na snímku pořízeném kamerou v hloubce 17 m je dobře vidět ústí slepé jámy a typický lichoběžníkový profil navazující chodby. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Jímací objekt lázni vybudovaný před ústím dědičné štoly Jan Nepomucký. František Krejča připravuje vrtání otvorů pro kamerový průzkum. Foto: Luboš Hájek

Čištění obecní studny v Horkách u Tábora, na snímku jeskyňář Zbyněk Roubal. Na povrchu zásypu jsou patrné trámy dřevěné konstrukce původního rumpálu. Foto: František Krejča, SJ ČR

Dokončeno mapování krasových jevů na povrchu Vratíkovského krasu

Olga Suldovská

Vratíkovský kras je nevelké krasové území protáhlého tvaru severojižního směru, o délce cca 1 km a šířce 250 m, tvořené devonskými vápenci. Nachází se v Jihomoravském kraji 3 km východně od Boskovic, jižně od obce Vratíkov. Jedním z jeho typických rysů je řada pěti vápencových trosek paleokrasových kuželů.

Podle karsologického členění náleží do karsologického celku 230 Krasová a pseudokrasová území jižního bloku Brněnské vrchoviny a okolí, krasové oblasti K230 10 Vratíkovský kras a krasové skupiny K230 10 10 Vratíkovský kras. Ze základních organizací České speleologické společnosti v území působí ZO 6-02 Vratíkovský kras (Speleoklub Vratíkov).

V evidenci JESO (Jednotná evidence speleologických objektů) bylo ve Vratíkovském krasu evidováno šestnáct jeskyní bez bližší lokalizace jednotlivých

Jeskyně Pod skalní stěnou
ve Vratíkovském krasu.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Mapa krasových jevů Vratíkovského krasu.
Podklad ČÚZK, zakreslila: Olga Suldovská, SJ ČR

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2017

objektů. V literatuře ještě existovaly zmínky o třech vývěrech, ponoru a několika závrtch. Tyto další krasové jevy nebyly v databázi evidovány vůbec. Jako výchozí materiál pro informaci o objektech byl použit Inventarizační průzkum neživé přírody chráněného přírodního útvaru Vratíkov Ivana Baláka z roku 1990, kde byla většina z těchto krasových jevů popsána a přibližně lokalizována.

V letech 2015-17 byla oblast čtyřikrát navštívena za účelem bližší lokalizace jednotlivých krasových jevů a jejich fotodokumentace. K zaměření polohy byl použit přístroj GPS Trimble Juno 3B a data byla následně zpracována prostřednictvím programu ArcMap firmy Esri. V terénu bylo dohledáno všech 16 evidovaných jeskyní a dále dvě jeskyně dříve v databázi neevidované (nikoli však neznámé). Zaměřena byla pozice tří vývěrů a ponoru Brudna (ponor je znám hlavně historicky, neboť hydrologická situace území byla vlivem stavby silnice změněna; ponor se dnes jeví jako neaktivní s vyschlým přítokem). Závrtky byly v oblasti zaznamenány tři. Prostřednictvím GPS byla zakreslena hranice jejich obvodu a při následném vyhodnocení dopočítány souřadnice jejich geometrického středu, plocha, délka obvodu, hlavní a vedlejší osy.

Údaje získané během terénních prací byly zpracovány a následně uloženy do databáze JESO. V papírové podobě pak byly uloženy do archivu SJ ČR v Průhoncích ve formě zprávy, obsahující tabulkové přílohy s parametry a popisem jeskynních vchodů, hydrologických objektů a závrtů, mapové přílohy s jejich lokalizací a fotografickou přílohou.

Propadený závrt ve Vratíkovském krasu.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Ústí Jeskyně č. 12 ve Vratíkovském krasu. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2017

Nález zubů vzácné ryby v Jeskyni Na Turoldu

Jiří Kolařík

V roce 2017 klesla hladina vody v Jezerním dómu Jeskyně Na Turoldu natolik, že se nám naskytla možnost opět po deseti letech navštívit trvale zaplavené části Jezerního dómu – Zlaté síně. Při pořizování fotodokumentace jsme si pod jedním převisem všimli útvaru, který jsem podle již dřívějších nálezů menších zubů v Jeskyni Na Turoldu determinoval jako zub ryby rodu *Lepidotes*. Nově objevený zub byl však mnohem větší než dříve nalezené zuby, a proto jsem pořízenou fotografii poslal vedoucí paleontologického oddělení Moravského zemského muzea v Brně RNDr. Růženě Gregorové Ph.D.

Odpověď na sebe nenechala dlouho čekat. Paní doktorka Gregorová nám pogratovala k významnému objevu zubu ryby *Lepidotus maximus* a poprosila o jeho maximální zdokumentování.

Popis ryby: *Lepidotus maximus* Wagner, 1863 †

Lepidotus (dříve známý jako *Lepidotus*) je vyhynulý rod paprskoploutvých ryb ze spodní jury až spodní křídly (175,6-99,6 Ma). Tato ryba obývala sladkovodní jezera a mělká moře na celém světě. *Lepidotus* byl v průměru 30-40 cm dlouhý, avšak byly nalezeny i fosilie *Lepidotů* o délce 180 cm. Tělo bylo pokryto tlustými a tvrdými kosmoidními šupinami. Množství tupých peckovitých zubů umožňovalo *Lepidotům* drtit robustní skořápky měkkýšů. Byly to jedny z prvních ryb, u kterých nebyly horní čelisti již připojeny k jugální (jařmové) kosti. To umožnilo protahování čelistí do „trubky“, takže ryba mohla nasávat kořist z větší vzdálenosti. Tento systém lze stále vidět u některých moderních ryb, např. kapra. *Lepidotus* je popisován jako typická potrava dinosaura *Baryonyxe*, který se živil rybami a mršinami. Při zkoumání fosilních ostatků tohoto dinosaura se v jeho žaludku nacházejí nejčastěji nestrávené zbytky šupin *Lepidotů*.

Zub ryby *Lepidotus maximus* v Jeskyni Na Turoldu. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Zkamenělina celé ryby *Lepidotus maximus* je vystavena ve frankfurtském muzeu.

Zdroj: <http://www.wikiwand.com/it/Lepidotus>

Archeologický výzkum kláštera v Milevsku

Jiří Šindelář

V letních měsících 2017 provedli členové ČSS, základní organizace 2-01 Chýnovská jeskyně spolu s odborníky z oprávněné organizace Naše historie z. s. záchranný archeologický výzkum v areálu nejstaršího kláštera na území jižních Čech, Milevského kláštera bratří premonstrátů. Byl založen mezi lety 1184 a 1187 Jiřím z Milevska a opatem Jarlochem v malebném údolí Milevského potoka, přibližně 20 km východně od Vltavy a 25 km západně od města Tábor. Archeologický výzkum byl vyvolán rekonstrukcí dešťové kanalizace a soustředil se do prostoru rajského dvora.

V severozápadním koutu rajského dvora, v nároží západní konventní budovy a baziliky, byla provedena sonda, která měla zjistit stav stávající šachty dešťové kanalizace. Během výkopových prací bylo zjištěno, že je šachta zanesená sedimentem, betonové kanalizační roury jsou popraskané a celá síť dešťové kanalizace je nefunkční. Šachta i roury byly vyjmuty a prostor byl archeologicky zkoumán až na úroveň geologického podloží. V severní části sondy se podařilo odhalit rozšířený kamenný základ kostela, jediné románské baziliky v jižních Čechách. Vzhledem k mohutnosti baziliky je velkým překvapením, že základ tvoří pouze jediná vrstva lomových kamenů, kladená na zvětřalé hominové podloží. Jižně od rozšířeného základu kostela byl odkryt hrob dospělého muže v natažené poloze na zádech s rukama podél těla. Ve výplni hrobu se podařilo najít jeden zlomek keramiky, který lze podle technologie výroby datovat do 13. století. Jižně od tohoto hrobu ležely zbytky dalšího pohřbu, který byl složen na hromádku (lebka, dlouhé kosti). Protože je tento situován níže než rigol kanálu, předpokládáme, že jde o pohřeb, který byl nalezen při hloubení hrobové jámy pro hrob první a kosti pietně uloženy při pohřbu právě ukládaném. V jižním řezu sondy je pod kanálem situován hrob další, s rukama složenými v klíně a s lebkou narušenou výkopem pro rigol kanálu.

Další zkoumané místo leží v jihozápadním nároží rajského dvora, v místě zrušeného tzv. záchodového domku s velkou jámkou. Záchodovým domkem byl nazýván přístavek neorganicky vestavěný do vnitřního jihozápadního rohu zbořeného středověkého ambitu, který byl pro svůj havarijní stav v minulosti stržen a terén kolem vyrovnán stavební sutí. Po sejmutí drnů a povrchu destrukce byl objeven základ záchodového domku a roubený obvod velké jímky, téměř kruhového půdorysu o průměru 2,9-3 m, vyplňující přízemí stavebního objektu. Roubení jímky je provedeno na sucho z místního lomového kamene (včetně kvádrů), kombinovaného s keramickými dlaždicemi a cihlami (z nichž některé byly středověkého původu). Ve svrchním prvním metru výplně jímky bylo původní roubení na několika místech přezděno, především na severní straně, kde do jímky ústí pahýl betonové trubky (stavba dešťové kanalizace v letech 1897-98). Níže pod betonovou trubkou je v roubení patrný čtvercový

Klášter v Milevsku od západu. Foto: Geo-cz

Historická jímka v jihozápadním nároží rajského dvora, vyčištěno na úroveň „dřevěné podlahy“.

Foto: Geo-cz.

Unikátní skleněný picí roh, který byl nalezen v zásypu jímky (nálezový stav).

Foto: Geo-cz.

otvor (20 × 20 cm) starého kamenného trativodu (hloubka 1,8 m od povrchu). Tento trativod je v plném profilu zanesený sedimentem. Výplň trativodu byla vybrána pouze do vzdálenosti 80 cm za roubení jímky. Trativod směřuje na sever od jímky, pod západní křídlo konventní budovy. Do hloubky 1-1,2 m byla jímka zasypána stavební destrukcí ze záchodového přístavku stojícího původně nad ní. Již od této hloubky byla patrná v západní polovině jímky cihlová plenta spojená jílem. Byla však postavena na spodní části výplně (na velké kameny přímo na vápenné vrstvě). Protože hrozilo její zřícení do jímky (na severní a východní straně již nebyla vůbec dochována), byla po dokumentaci snesena. Níže (do hloubky cca 2,5 m) byla již tmavě hnědá vrstva se šterkem, opět se stavební destrukcí, ale jiného charakteru. Převládaly zlomky cihel, dlaždic a prejšů, byl také zjištěn velký počet zlomků kachlů s bílou, zelenou a růžovou polevou z 19. století a zlomky dřevěných předmětů. Shora popsané souvrství nasedá na souvislou vápennou vrstvu s nepravidelnou mocností 5-20 cm.

V hloubce 2,8 m od povrchu terénu jsou ve stěně roubení po celém obvodu patrné kapsy po trámech, které nesly vnitřní dřevěnou konstrukci. Od této úrovně níže byla patrná hnědočerná až černá výplň s množstvím rozbité keramiky, skla, porcelánu a zlomků dřevěných předmětů (šindele, kusy nábytku, trámy, latě, roubíky ad.). Tato vrstva pak byla několikrát rozdělena tenkými (2-3 cm) vrstvami šedého písku (opatření proti zápachu) a sahala až do hloubky kolem 3,5 m. V této hloubce byl zachycen povrch černo-hnědo-zelené silně páchnoucí fekální vrstvy, která obsahovala početnou skupinu nálezů (rozbité sklo, kusy voskových pečeti, keramiku aj.). V hloubce cca 4,2 m byla zastížena další dřevěná konstrukce. Jedná se o jakousi dřevěnou podlahu, tvořenou dvěma vrstvami fošen, uložených ve stejném směru a zakrývajících celý půdorys jímky. Kratší fošny byly v některých případech do sebe „zapojeny“ koncovými zářezy. Celá podlaha byla usazena na neúplném vyrovnávacím věnci tvořeném (podle nepravidelnosti podkladu) trámy a prkny. Zelenočerná fekální vrstva (tedy vrstva č. 3) končila těsně nad prkennou „podlahou“. V této nejnižší části se nacházela cca 5-10 cm mocná poloha světlého písčitého materiálu s drobnými úlomky cihloviny, jinak zcela bez nálezů. Pod dřevěnou podlahou bylo dosaženo šedého hrubého písku vyplňujícího mísovité dno jímky, vysekané do skály. Písková vrstva obsahovala pouze malé jednotlivé zlomky cihel a větší kusy prejšů se zbytky maltového lůžka. Jiné předměty než stavební odpad chyběly. Roubení je založeno na skalním podkladu. Je poměrně precizně zpracované, místy „štětované“ drobnými kameny. Ve spodních partiích je roubení kompaktní, lokálně jsou uvolněné (příp. vypadlé) jednotlivé kameny. Výrazná porušení ve svrchní části (zejména j. a s.) jsou důsledkem druhotných zásahů. Z vnitřních dřevěných konstrukcí jsme odebrali vzorky pro dendrochronologickou analýzu. Tou bylo bezpečně zjištěno, že stromy, ze kterých byly vyrobeny dřevěné prvky jímky, byly pokáceny v prvních letech posledního desetiletí 17. století. To také plně odpovídá nálezovému souboru z výplně jímky. Obrovské množství nálezů z výzkumu je v současné době postupně zpracováváno. Asi

nejvýznamnějším nálezem je barokní skleněný picí roh. Picí rohy jsou výjimečné nádoby a jsou považované za předměty, které byly používány při rituálních oslavách.

Díky přesnému datování nálezového fondu a především dendrochronologickým datům tak můžeme objekt zasadit do historických souvislostí. V období po třicetileté válce začíná díky církevním restitucím milevská premonstrátská kanonie, zaniklá na začátku poslední čtvrtiny 16. století, znovu ožít. Strahovský opat Kašpar Questenberg dosáhl toho, že císař Ferdinand II. potvrdil listinou ze dne 23. 1. 1623 navrácení jejího majetku znovu do rukou řádu. V letech 1641-77 se jednalo na generální kapitule o vytvoření samostatné kanonie v Milevsku (jako původně ve středověku), ale válkou poškozený Strahov své finanční a majetkové nároky uhájil. Císař Leopold I. 26. 3. 1683 potvrdil definitivní připojení Milevska k pražské kanonii, zároveň r. 1689 nechal tento důležitý právní akt potvrdit strahovský opat Hyacint Hohmann v Římě papežskou Kongregací pro záležitosti biskupů a řeholníků. Tím se otevřela cesta ke vzniku nového převorství. Klášterní budovy, poškozené již za husitských válek (připomeňme zobrazení Willenbergovo z r. 1601) a později i za války třicetileté, však nevyhovovaly potřebám nového společenství. Proto byla zahájena barokní přestavba středověkého objektu. Opravy se kromě klášterní baziliky týkaly především budov konventu. Středověké opatství a západní konventní budova byly strženy a podle dochované smlouvy z r. 1692 mezi strahovským opatem Vítem Seiplelem (ve funkci 1690-1711) a pražským stavitelem Silvestrem Carlonim postaveny budovy nové. V místech původního opatství vzniká objekt pro řeholníky a v místech západní budovy konventu pak převorství. To bylo dokončeno 1696, byť na budově je dochován nápis s kryptogramem o dokončení 1695. Jeho součástí bylo pochopitelně i sociální zařízení (podle dendrochronologických dat z r. 1692). To nebylo situováno na nově vzniklé první nádvoří areálu, ale do míst, kde do 16. století stálo románské jihozápadní nároží ambitu. Později byla dřevěná stavba nad jímku zlikvidována a v r. 1715 bylo realizováno postavení kamenného záchodového domku, včetně jeho zaklenutí v přizemí.

Geodet Jiří Šindelář je členem České speleologické společnosti, základní organizace 2-01 Chýnovská jeskyňe.

Trídění obrovského nálezového fondu z historické jímky. Foto: Geo cz

František Krejča při preparaci kostrového hrobu v sondě 1/2018. Foto: Geo-cz.

Ediční a propagační činnost SJ ČR v roce 2017

Milan Hladký

Pracoviště edice, prezentace a propagace je začleněno do sekretariátu SJ ČR a jeho úkolem je ediční činnost, prezentace a propagace všech čtrnácti zpřístupněných jeskyní a jejich činností ve vztahu k veřejnosti. Spolupracuje s vedoucími jednotlivých správ jeskyní a dalšími úseky SJ ČR, institucemi veřejné správy i soukromými subjekty v ČR i v zahraničí, zaměřuje se na různé věkové i cílové skupiny. Pracoviště zpracovává návrh edičního plánu na každý rok, který je po schválení realizován podle finančních možností. Činnost ediční, prezentační a propagační je zajišťována jedním pracovníkem na částečný pracovní úvazek (3 dny v týdnu).

Tradičním začátkem roku je **Region tour** v Brně, následovaný pražským **Holiday World**. Na oba dva veletrhy připravilo propagační oddělení grafiku stánků a vybavilo je propagačními předměty, prospekty a publikacemi o jeskyních. Ty byly poskytnuty také pro následující veletrh **Slovakiatour** v Bratislavě. **Kalendář** na rok 2018 vyšel ve stejném formátu jako v minulých letech a tentokrát se jedná o autorský kalendář Petra Zajíčka. Již druhým rokem jsou ke kalendářům k dispozici plastové odnosné tašky a jejich zásoba je dostatečná i do dalších let. U lenticulárních kalendářů byl z ekonomických důvodů dodržen loňský model a byl vydán pouze jeden motiv místo dřívějších patnácti.

Venkovní reklama

Jednou z viditelných činností oddělení je průběžné doplňování a obměna informačních systémů u našich jeskyní. Tentokrát vzešel požadavek na sjednocení a grafické řešení různorodých cedulek u Jeskyní Na Pomezí. Grafika chvilku dozrávala, než došlo ke vzájemné shodě, ale výsledek je snad uspokojivý. Hlavní billboard na plátně byl vytištěn a instalován místní firmou, zbývající cedule na plastu byly realizovány u výrobce reklamy v Praze. Experimentálně bylo použito i plastické barevné písmo v názvu jeskyně a uvidíme, co s ním provede drsné počasí severní Moravy. Podobný požadavek přišel i ze Zbrašova, kde se však realizace z kapacitních důvodů protáhla do příštího roku.

Obálka kalendáře pro rok 2018. Archiv SJ ČR

Pracovní listy

Nejen velkou módou, ale i skutečně praktickým doplňkem při návštěvách škol jsou tematické pracovní listy. Hodně jsou využívány například při prohlídkách muzeí, galerií a podobně. Žáky provedou jednak samotnou expozicí a vhodně volenými otázkami i prohloubí pochopení daného tématu. V případě jeskyní je trochu problém, že žáci nemohou s touto pomůckou pracovat během prohlídky jeskyně – jednak pro špatné světelné podmínky, ale hlavně je nelze nechat pohybovat se libovolně po jeskyni. Pracovní listy v tomto případě musejí být vymyšleny tak, aby se s nimi pracovalo před a po návštěvě jeskyně. Vznikla zatím první verze pro jeskyni Na Špičáku, která byla dána k připomínkám a bude se na ní ještě hodně detailů dolaďovat. Ze Zbrašovských aragonitových jeskyní byla zaslána osnova základních otázek, které budou teprve výtvarně zpracovány. Tyto pomocné učební pomůcky by měly být ke stažení na našich webových stránkách a pedagogové by se tak mohli lépe připravit na návštěvu jeskyní s dětmi.

Reklama a propagace

Ze standardních reklamních předmětů byly doplněny skleničky s logem SJ ČR a sortiment reklamních tužek byl rozšířen o další barvy. Zcela nové jsou reklamní zapalovače, které jsou určeny hlavně pro prodej. Po

loňském pokusném – a úspěšném prodeji byly pro rok 2017 vyhrazeny kalendáře také pro prodej, a vzhledem k tomu se přesouvá také termín jejich výroby na jaro.

Pro smluvní partnery jeskyní Moravského krasu byly graficky zpracovány návštěvnícké vouchery. Jejich podoba a barevnost je řešena tak, aby jednotliví partneři byli identifikovatelní na první pohled. Partnerům byly dodány v tiskovém pdf tak, aby si tisk mohli zajišťovat sami. Dotisk vizitek dle potřeby byl v roce 2017 minimální, víceméně se týkal pouze nových zaměstnanců a jazykových verzí stávajících vizitek. Byly také připraveny podklady pro tisk dvoubarevných zadních stran ceníků. Tisk hotelových letáků nebyl v roce 2017 potřeba a počítá se s ním zase v roce 2018.

Během průběhu roku došla reklamní trička ve všech velikostech. Firma, která nám je dodávala minimálně posledních sedm let, již neexistuje, a v poptávkovém řízení byla vybrána reklamní firma z Tábora. Ta nabídla skoro poloviční ceny za trika kvalitní značky Adler. Dokonce jsme měli možnost – a využili jsme ji – nechat potisknout trika tří barev. Hotová byla zkráje roku 2018, těšit se můžete na tradiční černá a nově na šedozelená a modrá.

Inzerce a reklama v papírových médiích opakovala model předcházejících let. Pro podporu regionálních slevových karet bylo inzerováno v tisku příslušných regionů, inzerce byla směřována i do tisku sousedního Saska, odkud je část návštěvníků Bozkovských dolomitových jeskyní. Spolupráce s Hedvábnou stezkou byla kromě článků o jeskyních obohacena soutěží – cenou byla kniha Jeskyně České republiky. Nic převratného nenastalo ani v dlouholeté spolupráci s firmou Paseo, kde pravidelně obsazujeme jejich portály o turistice. Užitečná je i spolupráce s institucemi veřejné správy, zejména Ministerstvem životního prostředí. Prostřednictvím inzerce v Učitelských novinách je nabízena možnost prohlídek jeskyní pro školní výpravy, na informovanost o možnosti návštěvy jeskyní má jistě vliv i prezentace v Kapesním katalogu volného času se soutěží. Stále pokračuje také vylepšování Aplikace do chytrého mobilu, zde je ale potřeba doplnit kvalitní signál u všech provozních budov. V této věci probíhají zdlouhavá jednání a snad i rozšíření kvalitního pokrytí dosáhne v ČR jednou standardu jedenadvacátého století.

Stánek na GO 2018 v Brně, připravovaný v závěru roku 2017. Z ekonomických důvodů došlo k omezení plochy stánku na 15 m². Vizualizace: Milan Hladký, SJ ČR

Ediční činnost

Rok 2017 nebyl bohatý na novinky. Nejúspěšnější knižní trhák o netopýrech nemá zatím pokračování, i když se již začíná blýskat připravovaným titulem Moravský kras Ivana Baláka. Rukopis je již připraven, ale ke konečné úpravě dojde až v roce 2018. Každoroční „povinnost“ byla naplněna osmým dílem **Acta speleologica**, a to vydáním práce Karla Kostroně Kras Severomoravský (více v následujícím článku). Oba editoři chystají v dalších letech pokračování – zdokumentování výzkumů Javoříčských jeskyní až do současnosti. Tradičním úkolem byla také grafická úprava a zajištění tisku **Ročenky 2016**, kterou se díky kázni přispěvatelů podařilo vydat již v červenci!

Jeskyně Na Pomezí

Pondělí Monday	Úterý Tuesday	Středa Wednesday	Čtvrtek Thursday	Pátek Friday	Subota-Neděle Saturday-Sunday
I.	—	10:00, 12:00, 14:00	—	—	—
II.	—	10:00, 12:00, 14:00	—	—	—
III.	—	10:00, 12:00, 14:00	—	—	—
IV.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
V.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
VI.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
VII.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
VIII.	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00
IX.	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00	9:00 – 17:00
X.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
XI.	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00	9:00 – 16:00
XII.	—	—	—	—	—

Správa jeskyní České republiky,
Květnové náměstí 3,
252 43 Průhonice

IČ: 75073331, DIČ: CZ75073331

Odpovědná osoba vedení
Správy jeskyní Na Pomezí: Martin Kubalák

Provozovna: Správa jeskyní Na Pomezí,
790 61 Lipová – lázně ev. č. 1

Identifikační číslo provozovny: 1000725260

tel.: +420 584 421 284
e-mail: pomezí@caves.cz
www.caves.cz

SPRÁVA JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

ACTA SPELEOLOGICA

DR. ING. KAREL KOSTROŇ
KRAS SEVEROMORAVSKÝ
TOPOGRAFIE A POPIS KRASOVÉHO ÚZEMÍ
MEZI KONICÍ A LITOVLÍ

SOUPISEM PÍSEMNOSTÍ OPATŘIL
A HISTORICKÝMI POZNÁMKAMI DOPLNIL
DR. MORIC REMES

EDITOŘI:
MARTIN KOULDELKA
RADEK SVOJANOVSKÝ

VOL. 8/2017
ISSN 1804-4217
ISSN 1804-3113

Nová tabule s plastickým písmem umístěná na provozní budově Jeskyní Na Pomezí. Grafické řešení otevírá doby bylo použito již u informačního systému Javoříčských jeskyní a počítá se s ním i pro Zbrašov. Archiv SJ ČR

Další

S obcí Průhonice probíhá spolupráce v ustálené formě, zápisem v místní kronice. Za letošní rok však v kolonce: Počet zaměstnanců SJ ČR pocházejících z Průhonic došlo k zásadnímu nárůstu z nuly na jeden, resp. jedna (kolegyně Eva Koptanová). Snad jsme tím průhonickým udělali alespoň takovou radost, jako když jim poskytujeme propagační předměty do tomboly místního plesu.

Závěrem bych rád vyslovil poděkování všem kolegům a kolegyním z jednotlivých jeskyní, s nimiž byla radost spolupracovat, a také domácímu průhonickému pracovišti za přátelskou pracovní atmosféru. I když je určitě stále co zlepšovat, snad byli také oni spokojeni s naším edičně propagačním „poloprovozem“.

Dr. Ing. Karel Kostroně: Kras Severomoravský. Topografie a popis krasového území mezi Konicí a Litovlí. Acta speleologica, vol. 8/2017

Jaroslav Hromas

Nejlépe by bylo opsat zde celou předmluvu, kterou napsali k práci uvedené v titulu její editoři Martin Koudelka a Radek Svojanovský. Díky neúnavné mravenčí práci při vyhledávání a shromažďování materiálu pro soubornou publikaci o Javoříčských jeskyních a jejich krasovém okolí se jim podařilo objevit v pozůstalosti Doc. Vladimíra Panoše (nyní v archivu České speleologické společnosti) rukopis nevydaného díla Ing. Karla Kostroně (*1913, †1971) z prvních let po 2. světové válce. Mladý zemědělský inženýr z Olomouce (později v Brně), vášnivý skaut a posléze přední odborník na myslivost se začal zajímat o jeskyně „přes netopýry“, ale jeho zájem přerostl v opravdovou speleologii se vším všudy – jeskyně zkoumal, objevoval, ale hlavně také dokumentoval. V průběhu 2. světové války aktivně spolupracoval s objeviteli Javoříčských jeskyní z okruhu Viléma Švece i s jeho následovníky a odborné záležitosti konzultoval a řešil s významným regionálním badatelem Mořicem Remešem. Své poznatky a dokumenty shrnul v rukopisu, který po válce tak dlouho čekal na vydání ve Svazu pro ochranu přírody a krajiny, až zcela došel zapomnění.

„Autor s precizností sobě vlastní zachycuje všechny tehdy známé podzemní i povrchové krasové jevy oblasti. Detailně popisuje propadání a vývěry krasových toků, podzemní chodby a propasti, a to nejen velkých právě objevených Javoříčských jeskyní, ale i těch malých, v celé krasové oblasti mezi Jesencem u Konice a Mladčí u Litovle. Mnohé z popsání lokalit zůstaly dodnes od dob Kostroněvých v podstatě nezměněny, v tom stavu, jak je poznal on. Na mnoha dalších místech došlo postupně, již několika generacemi jeskyňářů, k objevování dalších podzemních prostor“, uvádějí editoři v předmluvě.

Objevená Kostroněova práce vyplňuje mezeru v historii poznávání oblasti mezi rokem 1932, kdy vyšlo dílo Josefa Blekty Kras mezi Konicí a Litovlí, a publikacemi o Javoříčko-mladečském krasu Vladimíra Panoše a později Jaroslavy Loučkové z šedesátých a sedmdesátých let.

To vše jsou pádné důvody, proč se SJ ČR rozhodla Kostroněovu práci v původním znění i s poznámkami a cenným soupisem literatury od Dr. Mořice Remeše po sedmdesátých letech vydat. Z větší části ztracené původní přílohy editoři zdařile nahradili z jiných pramenů. Předmluva obou editorů, téměř detektivní příběh o pátrání po dokumentech i autorovi, i milá vzpomínka jeho syna, dělá ze svazku 8/2017 Acta speleologica velmi zajímavé až poutavé čtení a celé dílo je tak alespoň malým holdem člověku, kterého jsme k obecné škodě objevili až příliš pozdě.

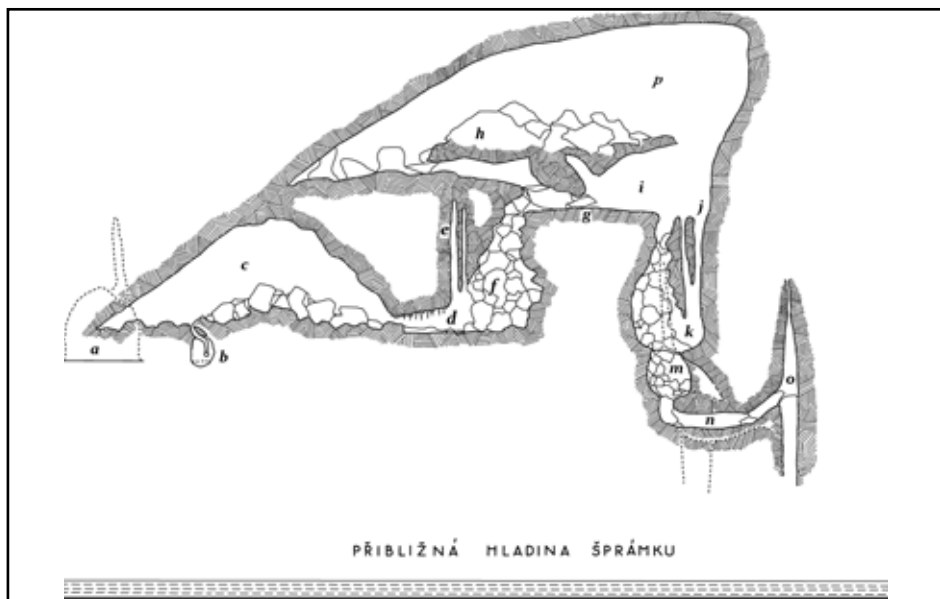
Poznámka k terminologii: Některými autory v minulosti užívaný pojem „Kras Severomoravský“ (na rozdíl od Moravského), se pro jeho nepříhodnost neuznává. Vhodnější termín „Javoříčko-mladečský kras“ zvolil pro popisovanou oblast Vladimír Panoš a přežívá v pracích některých autorů, i když karsologické členění rozlišuje „Javoříčský kras“ a „Mladečský kras“.

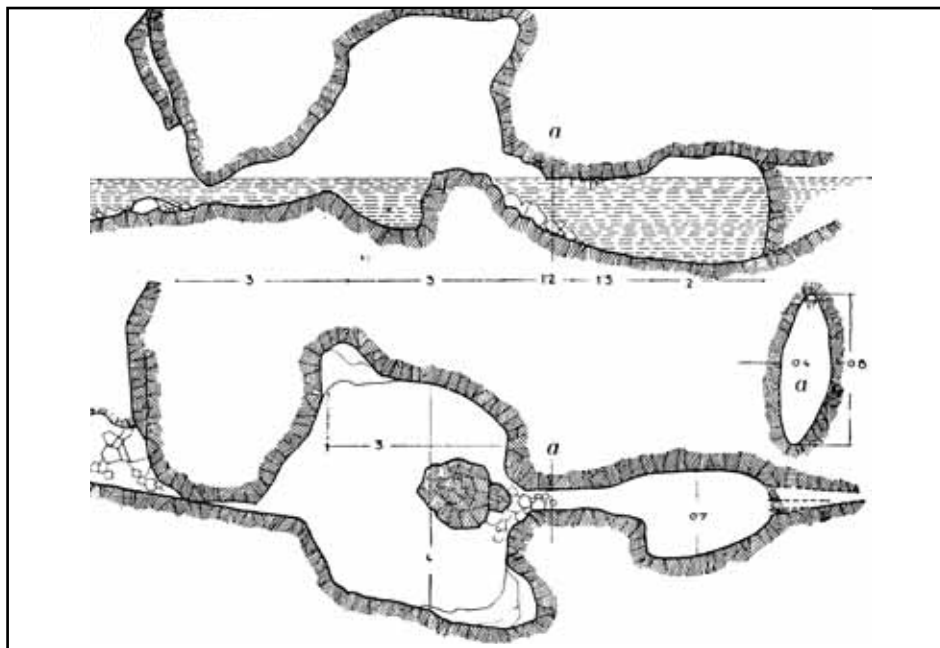
Práce na ponoru Ponikevského potoka – ztrata „X“. Vlevo Karel Kostroně, vpravo Kvapil (?). Archiv SJ ČR.

Stalagmitový dóm (Dóm gigantů) na snímku K. Kostroně z roku 1939. Vlevo v pozadí je zábradlí staré cesty, která vedla pod Niagarským vodopádem. Archiv SJ ČR.

Kostroňův podélný řez prostorami Jeskyně ve Zámečku.
Podle Čsl. krasu 2/1949 rekonstruoval Radek Svojanovský. Archiv SJ ČR.

Kostroňova mapa krasového vývěru Andělčička z roku 1941.
Podle Čsl. krasu 2/1949 rekonstruoval Radek Svojanovský. Archiv SJ ČR.

Expozice Mladečské jeskyně – příroda a člověk

Karel Drbal

Na úvod malé shrnutí publikované v ročence Zpřístupnění jeskyně 2016. Počáteční ideu vytvořil v roce 2011 RNDr. Luděk Seitl. Následně byla vybudována muzejní expozice ve vstupní části provozní budovy, rekonstruovány budovy a areál jeskyně a v jeskyni instalováno první dioráma rituálního pohřbu. V roce 2016 bylo rozhodnuto dokončit expozici z prostředků SJ ČR s termínem dokončení 31. října 2017. Ve výběrovém řízení obstáli tito dodavatelé jednotlivých investičních částí: Zdeněk Hromádka, Praha – videopořady, DIRECT FILM s.r.o. Brno – dioráma a ELPIK s.r.o. Kroměříž – elektroinstalace.

Počátkem roku běželo vše normálně a zdánlivě bezproblémově. Ve dnech 5.-7. května 2017 proběhlo v Mladeči natáčení hraných scén pod laskavým vedením režiséra Petra Dvořáčka. Rolí kromaňonců se ujali členové Ochotného divadélka Tyjatr z Pacova. V táboře lovců se objevili herci všech věkových kategorií, nejmladším bylo kolem 1 roku. Následně probíhaly studiové animace, dotáčky archeologických nálezů a byl zahájen střih filmů.

Problémy se objevily u dodavatele elektroinstalace, kde se narazilo na nepřesný projekt, předimenzovaná svítidla a hlavně na problém s báňským oprávněním projektanta. Nakonec byl projekt přepracován v těsné spolupráci s Karlem Šedivcem, který uzavřel i smlouvu s dodavatelem ELPIK s.r.o., takže náležitosti ve vztahu ke státní báňské správě byly splněny. Vzhledem k časové prodávě byly uzavřeny i dodatky ke smlouvám.

Podstatně horší situace nastala s firmou DIRECT FILM s.r.o. Po počátečním nástupu se zdálo, že vše poběží řádně. 14. března 2018 bylo v jeskyni instalováno první dioráma „obra“ – kostry jeskynního medvěda – a dokonce byly připraveny i modely lovců a medvěda. Tím však celá akce skončila. Firma neplatila dodavatelům replik ani sochařům a proto dodavatelé logicky zastavili práce. Správa jeskyně se dostala do řady nepříjemných problémů. Musely se přepracovat scénáře filmů, které počítaly se záběry diorám. Do problémů se dostala i firma ELPIK s.r.o., které chybějí obrazové a zvukové náplně do přehrávačů, jejímž dodavatelem je rovněž DIRECT FILM s.r.o.

Celou situaci v současné době řeší právní oddělení a ekonomický útvar SJ ČR. Dodávka filmů a elektroinstalace je prodložena do konce května 2018. Jak bude pokračovat dodávka firmy DIRECT FILM s.r.o. lze sledovat s mrazením v zádech.

Z natáčení v Mladeči – kromaňonští lovci a kamerový dron v akci. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

Mezinárodní benefiční festivaly v jeskyních končí

Zdeněk Vilímek

CAVE BEAT 2017 – Mezinárodní benefiční festival v jeskyních

V rámci 6. ročníku Mezinárodního benefičního ročníku CAVE BEAT, který proběhl 27. května 2017 v Jeskyni Výpustek u Křtin, vystoupila legendární finská kapela Värttinä, která patří 33 let k předním světovým world music kapelám. Její hudební kořeny vychází z původní karelské a ugrofinské hudby. Kapela složená ze tří zpěvaček a tří doprovodných hudebníků v České republice zahrála poprvé v propojení s unikátním přírodním chrámem jeskyně.

Předkapelou finské Värttinä byl hudební soubor Fčeličky z jihomoravské Strážnice, který v jeskyni představil finské, norské a švédské písně v původních jazycích. Vrcholem koncertu bylo společné vystoupení obou kapel, které dojalo celé publikum v počtu asi 800 posluchačů.

Šestý ročník festivalu pořádal spolek Jeskynní tep z.s. ve spolupráci se Správou jeskyní ČR. CAVE BEAT nabídl benefiční podporu projektu Farma Sen, komunitnímu centru v přírodě Mikroregionu Podchřibí na jižní Moravě, které nabízí pracovní příležitosti a trávení volného času dospělým lidem se zdravotním postižením, zejména mentálním či kombinovaným postižením, poruchami autistického spektra ap. Více na www.farmasen.cz

Byť se akce velmi podařila a návštěvníci odcházeli plni pozitivních dojmů, bohužel se 6. ročník stal i posledním, neboť finanční náročnost celé akce překročila limity neziskové organizace a dobrovolnické práce celého týmu. Na benefiční účely se vybralo 4005,- Kč, za které bylo nakoupeno nářadí na farmu pro klienty s postižením.

Koncert finské kapely Värttinä. Foto: Robert Dvořáček, SJ ČR

DIDGERIDOO V JESKYNI 2017 – Mezinárodní benefiční festival

Sedmý ročník Mezinárodního benefičního festivalu DIDGERIDOO V JESKYNI 2017 proběhl v sobotu 10. června 2017 tradičně v Jeskyni Výpustek u Křtin. V lůně Matky Země opět zazněly tóny česko-moravské i mezinárodní hudební scény.

Hlavní program se odehrával opět v Jindřichově sále s kapacitou až 1 000 posluchačů, doprovodný program byl situován před jeskyní v přilehlém areálu – stánky řemeslných a chráněných dílen, dětský koutek, čajovna v jurtě, tradiční moravská, vegetariánská i veganská jídla, eko aktivity, zdravotní cvičení. Letos byl v programu zařazen opět cirkus pro rodiny, rockenrollová kapela, výtvarné dílny pro děti a mnohé další. Celkem akci navštívilo přes 350 lidí.

Ranní koncert v kostele opět otevřel festivalový den a této role se výsostně zhostila Milli Janatková, která představila projekt Mým kořenům. Z domácí scény vystoupil v jeskyni a ve venkovním areálu Ondřej Smeykal, Zdeněk Roller, Ondřej Glogar a hosté. Pozvání přijal Renato Oliviera z Portugalska, zakládající člen světoznámého uskupení Olive Tree Dance, který patří k mezinárodně uznávaným hráčům na didgeridoo dynamického stylu organic trance/psychedelic. Dále vystoupila hráčka na didgeridoo a multiinstrumentalistka z Polska Marta Sap, zakladatelka skupiny Mayatri, vedoucí a aktivistka regionální hudební komunity. Její hudba je inspirována etno world music, polskou lidovou tvorbou a současnou elektronickou hudbou. Hlavní hvězdou letošního ročníku se stal duet „Naturton aneb Kořeny evropské didgeridoo scény“ – Willi Grimm (didgeridoo) a Gérard Widmer (fujara) ze Švýcarska. Originální propojení horské a pouštní hudby matadorů a zakladatelů prvního evropského didgeridoo festivalu. Za elektrodidgeridoo scénu vystoupil Sage z Ruska, který zahrál večer v kempu. Večer se opět konal přechod přes žhavé uhlí, taneční veselí a po půlnoci se festival odmlčel.

Festival spolu s hlavním benefičním partnerem NUTREND a. s. podporuje projekt Muzikoterapie u dětí se zdravotně-sociálními riziky v dětském centru Ostrůvek (dříve Kojenecký ústav SZPD) v Olomouci. Sociální a benefiční vizí festivalu je podpora komplexního systému rané péče v ČR a organizací poskytujících zdravotní a sociální služby dětem s vývojovým postižením. Díky návštěvníkům a hráčům mezinárodního benefičního festivalu DIDGERIDOO V JESKYNI je tento projekt podporován již pátým rokem. Celoročně je tak podpořeno 8 dětí ve věku od 0 do 3 let prostřednictvím intervence dvou muzikoterapeutek pod odbornou supervizi. Na projektu se podílejí lékaři, psychologové, fyzioterapeuté, zdravotní sestry a vedení DCO.

Letošní festival byl také bohužel posledním, už zkrátka nejsou zdroje – lidské ani finanční. Celé přípravy trvají 7 měsíců a organizátoři si nyní po sedmi letech práce několik dalších let odpočinou.

Mgr. Zdeněk Vilímek je statutárním zástupcem spolku Jeskynní tep z. s., vedoucím organizačního týmu a benefičních projektů.

Sedmý ročník festivalu Didgeridoo v jeskyni v Jindřichově sále Jeskyně Výpustek.

Foto: Robert Dvořáček, SJ ČR

Časopis Ochrana přírody

Karel Drbal

Časopis Ochrana přírody vstoupil do svého 72. ročníku. Vydavatelem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR společně se Správou jeskyní České republiky, kterou v redakční radě časopisu zastupuje Ing. Karel Drbal.

V ročníku 2017 byly publikovány následující články a příspěvky se speleologickou tematikou:

Číslo 1/2017 – Zajiček: Krajina Moravského krasu před 100 lety a dnes; **Suldovská:** Ochrana jeskyní z pohledu účastníků kongresu EuroSpeleo 2016.

Číslo 2/2017 – Kukla: Některé aspekty návštěvnosti jeskyní v NPR Kaňon Labe; **Lyčka:** Existuje Lolova mapa Býčí skály?

Číslo 3/2017 – Zajiček: Kateřinská jeskyně; **Zajiček:** Jeskyně Solkota, mohutné domy plné kostí; **Mlejnek, Suldovská:** Speleobibliografie našich jeskyní a její využití; **Koudelka:** Zkamenělý zámek.

Číslo 4/2017 – Ouhrabka: Bozkovské dolomitové jeskyně – 70 let speleologických výzkumů.

Číslo 5/2017 – Kolařík: Ichthyofauna v menilitových vrstvách vrchu Turold v Míkulově; **Zajiček:** Krasový kaňon Martvili, další lokalita Gruzie zpřístupněná v krátké době; **Ouhrabka:** Za málo známými krasovými jevy v okolí Ondříkovic.

Číslo 6/2017 – Zajiček: Deset významných krasových badatelů Moravského krasu s výročím v roce 2017; **Zajiček:** Uhlíky uchované ve vrstvách sintrů jeskyně Výpustek.

Elektronická verze časopisu je dostupná na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

Obálky prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody vydaných v roce 2017. Upravil: Karel Drbal, SJ ČR

Propagace SJ ČR na veletrzích cestovního ruchu

Eva Hebelková

Stejně jako v loňském roce se i letos SJ ČR zúčastnila tří veletrhů cestovního ruchu. V Brně a v Praze jsme propagovali jeskyně ve vlastním stánku, v Bratislavě jsme byli součástí stánku Jihomoravského kraje. Účast na polském veletrhu v Poznani jsme neobnovili z důvodu nevhodného data konání. Další propagaci jeskyní zajistili naši partneři z Jihomoravského kraje a z Centrály cestovního ruchu Jižní Morava. Jejich „veletržní záběr“ je širší a účastní se světových akcí např. v Berlíně, Moskvě, Vídni či Amsterdamu. Všude tam vozi prospekty a propagační materiály našich jeskyní.

Veletrh GO a Regiontour v Brně se uskutečnil 19.-22. 1. 2017 na brněnském výstavišti. Regiontour je každoročně vnímán jako přehlídka krajů a oblastí České republiky i některých zahraničních regionů. Setkávají se zde osobnosti cestovního ruchu, hoteliéři, majitelé restaurací, ředitelé zámků, galerií a vyměňují si zkušenosti na aktuální témata. Probírala se zde aktivní turistika, gastronomie, památky regionů a jiná lákadla pro turisty.

Ve dnech 28.-31. 1. 2017 naši zaměstnanci propagovali jeskyně na veletrhu cestovního ruchu ITF Slovakia tour v Bratislavě. Tradičně je tento veletrh nejvíce navštěvován a pavilony doslova praskají ve švech nápojem zájemců o cestování. Vystavovaly zde regiony, cestovní kanceláře, cestovní agentury a současně probíhaly výstavy související s možností trávení volného času, např. Gastro, Wellness a fitness, Poľovníctvo a oddych.

Stánek jeskyní jsme postavili také na veletrhu cestovního ruchu Holiday World v Praze na výstavišti v Holešovicích ve dnech 15.-19. 2. 2017. V hlavním městě byla velká návštěvnost „odborníků“ i veřejnosti a tradičně velký zájem o jeskyně.

Součástí všech veletrhů je bohatý doprovodný program sestavený z přednášek, besed s cestovateli, dokumentů, filmů a výstav fotografií. Expozice ukazují nádhernou zemi, přírodu, měst, památek a zvou k jejich návštěvě. Veletrhy cestovního ruchu se staly součástí života těch, kteří touží po cestování. Jsou stále hojně vyhledávané, protože zde dochází především k osobnímu setkání.

Stánek SJ ČR na veletrhu Regiontour Brno 2017. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Majetek organizace

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2017, sestavila Marcela Šejblová)

K 31. 12. 2017 činí majetek Správy jeskyní ČR	497 400,86 tis. Kč
Dlouhodobý nehmotný majetek činí	9 435,66 tis. Kč
Dlouhodobý hmotný majetek činí	479 019,88 tis. Kč
z toho stavby	487 965,20 tis. Kč
pozemky	5 740,97 tis. Kč
Majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.	

Pohledávky z obchodního styku v celkové výši	1 668,92 tis. Kč
Pohledávky po lhůtě splatnosti	0 Kč
Pohledávky za dlužníky v konkursním řízení	6,30 tis. Kč
Pohledávky, které jsou předmětem právních sporů	185,09 tis. Kč
Pohledávky odepsané	nejdou žádné

Finanční majetek ve výši	90 201,19 tis. Kč
Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů.	

Rozpočet příjmů a výdajů organizace – závazné ukazatele

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2017, sestavila Jana Mazalová)

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů v tisících Kč

Ukazatel	Rozpočet		Skutečnost
	schválený	po změnách	
Příspěvek na činnost PO	10 800	14 324	14 324
Mzdové prostředky celkem	39 177	43 774	43 774
v tom: limit prostředků na platy	32 592	35 767	35 767
vlastní zdroje fondu odměn	0	0	0
ostatní platby za provedenou práci	6 585	8 007	8 007
Počet zaměstnanců	104	104	104

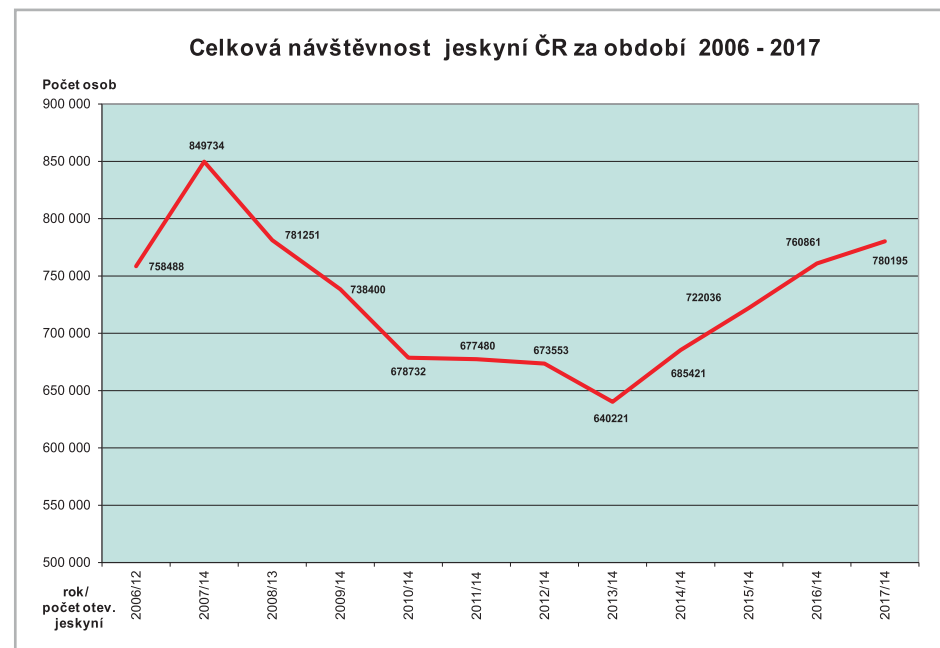
Jeskyně Na Turoldu, Zlaté síně. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Podíl státního rozpočtu na financování činnosti

(Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2017, sestavila Jana Mazalová)

Druh tržeb nebo výnosů	Částka v tis. Kč	Podíl v %
Tržby a výnosy celkem	115 652	100,00
Provozní dotace od zřizovatele celkem	14 324	12,39
- Příspěvek na provoz	9 800	8,47
- ISPROFIN	2 718	2,35
- programy Vědy a výzkumu	0	0
- programy péče o krajinu	700	0,61
Prostředky z rozpočtu ÚSO	10	0,01

Druh tržeb nebo výnosů	Částka v tis. Kč	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy celkem	98 744	85,38
- Tržby za prodej služeb	83 695	72,37
- Tržby za prodej zboží	14 040	12,14
- Tržby z prodeje majetku	52	0,04
- Úroky	25	0,02
- Zúčtování fondů	352	0,30
- Jiné výnosy	581	0,50

Graf č. 1: Vývoj návštěvnosti v průběhu let 2006-2017. Sestavila Daniela Bílková, SJ ČR

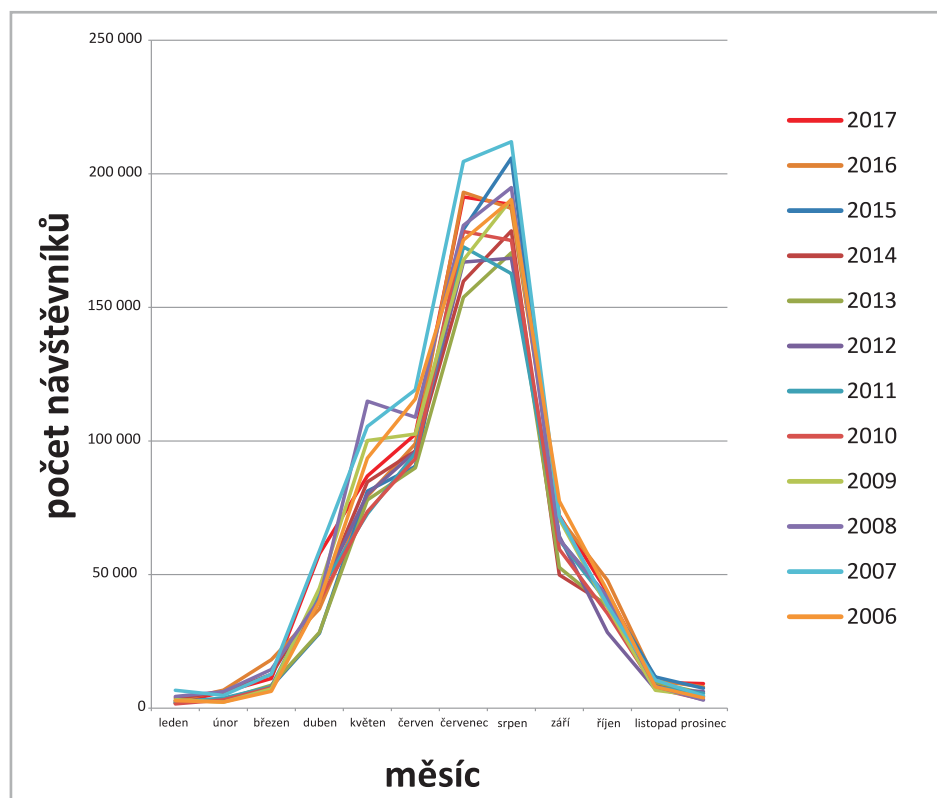
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v letech 2006-2017

Daniela Bílková

Od začátku činnosti SJ ČR v roce 2006 navštívilo zpřístupněné jeskyně celkem 8 746 372 návštěvníků, přičemž průměrná roční návštěvnost za toto období činí 728 846 osob.

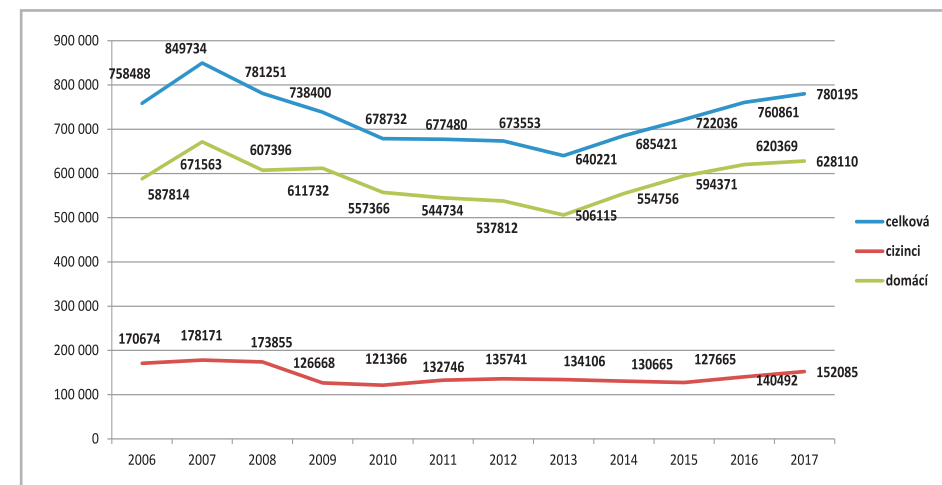
Nejvyšší roční návštěvnost za toto období zaznamenal rok 2007, kdy jeskyně shlédlo 849 734 návštěvníků. Poté začala návštěvnost klesat až do roku 2013 včetně, a za poslední čtyři roky opět začala téměř pravidelně stoupat o cca 35 tis. osob za rok (viz graf č. 1 na str. 85). Lze předpokládat, že pokles návštěvnosti byl dán především celosvětovou ekonomickou krizí v období 2008-2009 s následujícími, několik let přetrvávajícími dopady, tedy menším zájmem návštěvníků, dále aktuálními klimatickými projevy a v neposlední, byť menší míře, uzavírkami přístupových cest k jeskyním i některých jeskyní pro rekonstrukci (j. Punkevní, Javoříčské, Balcarův, Chýnovská). Vzrůst návštěvnosti po roce 2013 byl dán především zájmem návštěvníků z ČR. Vzrůst počtu domácích návštěvníků je zřejmě důsledkem nejisté bezpečnostní situace ve světě, kdy občané ČR dali přednost domácím turistickým cílům.

I trend klesající návštěvnosti ze zahraničí přetrvával až do roku 2013. Návštěvnost počtu cizinců v našich jeskyních vzrostla do roku 2017 o necelých 30 tis. osob (viz graf č. 3 na str. 87). Trvale se zvyšuje zájem návštěvníků z německy mluvících sousedních států (viz graf č. 4 na str. 87). Kolísání návštěvnosti na jednotlivých jeskyních je způsobeno také každoročními změnami programu zájezdů cestovních kancelářů.

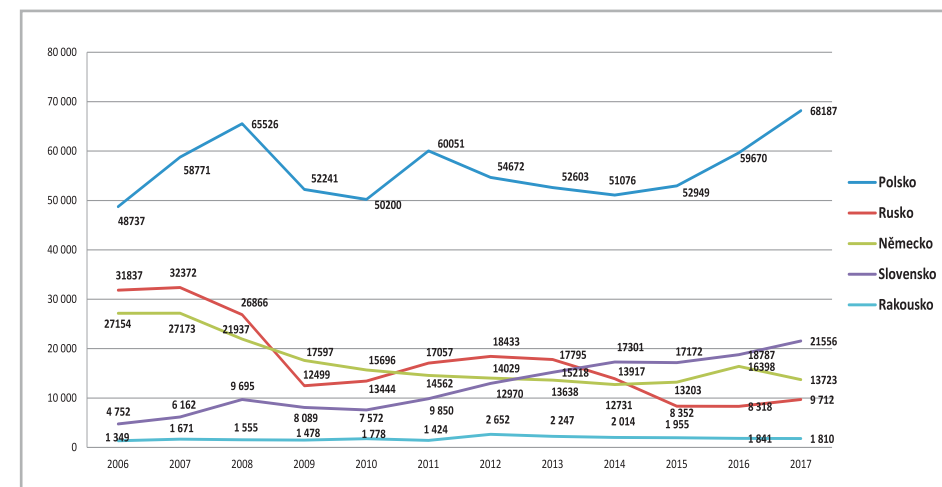

Graf č. 2: Roční průběh celkové návštěvnosti jeskyní v období 2006-2017. Sestavila Daniela Bílková, SJ ČR

Návštěvnícká sezona zpřístupněných jeskyní roku 2017 byla zatím třetí neúspěšnější od vzniku Správy jeskyní České republiky. V roce 2017 navštívilo jeskyně 780 195 návštěvníků, tj. o 19 334 osob více než v roce 2016. Jako tradičně byla nejsilnější návštěvnost v prázdninových měsících, nejvyšší v červenci (stejně jako v letech 2010, 2011 a 2016). Zajímavá je skutečnost, že v roce 2017 byla návštěvnost v obou prázdninových měsících téměř vyrovnaná (viz graf na str. 86). Nejnavštěvovanější zůstaly Punkevní jeskyně s propastí Macochou a atraktivní vodní plavbou na ponorné řídce Punkvě s 212 311 návštěvníky, následovány jeskyněmi Koněpruskými v Českém krasu se 89 674 návštěvníky a Bozkovskými dolomitovými v Podkrkonoší s 68 706 návštěvníky. Menší pokles návštěvnosti zaznamenala Kateřinská jeskyně, způsobený patrně odlivem zájmu do blízkých atraktivních Punkevních jeskyní. Velký zájem návštěvníků přetrvává o mimořádné a dopředu prezentované akce (koncerty, oživené prohlídky, mikulášské nadílky ap.).

Graf č. 3: Vývoj celkové roční návštěvnosti domácí a zahraniční v období 2006-2017. Sestavila Daniela Bílková, SJ ČR

Graf č. 4: Roční návštěvnost cizinců ze sousedních států a Ruska v období 2006-2017. Sestavila Daniela Bílková, SJ ČR

Investiční akce realizované a zahájené SJ ČR v roce 2017

Lubomír Příbýl

Vážení čtenáři, v loňském roce jsem dokončil článek o investičních akcích SJ ČR 11. května, letos usedám k počítači 2. dubna, abych splnil svůj příslib, že během několika let konečně dodržím termín pro jeho odevzdání, stanovený na poslední únor příslušného roku...

Nová plavidla pro Punkevní jeskyně

Když jsem v roce 1992 nastoupil do Moravského krasu na místo ekonoma, v přístavišti u Punkevních jeskyní se lehce pohupovalo 10 plavidel typu PUNKVA, které byly vyrobeny v roce 1982 z ocelového plechu. V roce 1993 jsme přivezli z loděnic v Komárně 5 plavidel typu PUNKVA II vyrobených z hliníku. Oba typy mají určité nevýhody. Ocelové pláště vlivem agresivních krasových vod korodovaly, musely se pravidelně brousit a opatřovat ochranným nátěrem. Následkem toho se za 35 let provozu pláště v některých místech zeslabil z původních 3 na 1,5 mm. To ve mně vyvolávalo děsivé představy, že by se mohl naplnit rádoby humorný výklad našich převozníků (dnes už kapitánů III. třídy), který během plavby už od nepaměti říkají našim návštěvníkům: „*V případě potápění lodi křaulaři opustí loď vpravo po směru plavby, prsaři vlevo, motýlek prosím nepoužívejte, mohli byste se umlátit o strop jeskyně*“.

V případě hliníkových lodí patrně konstruktéři nevzali úplně v potaz, že devonský vápenec je o něco tvrdší než hliník, a za 25 let provozu byly pláště lodí výrazně opotřebený otěry a nárazy o skalní stěny. Na základě zjištění z pravidelných technických prohlídek, které provádí certifikovaná firma Československý Lloyd bylo rozhodnuto zakoupit 10 plavidel typu PUNKVA III. Cílem obnovy je zajistit plnou provozuschopnost plavidel při zvýšení bezpečnosti a spolehlivosti lodní dopravy.

Na dodávku plavidel bylo vyhlášeno výběrové řízení, jehož výsledkem bylo uzavření kupní smlouvy s firmou JESKO CZ, Pardubice. 30. 8. 2017 byla převzata první loď a od září 2017 nasazena do zkušebního provozu. V prosinci 2017 byly převzaty další čtyři, zbylých pět bylo dodáno v únoru 2018. Když jsme umístili na přístaviště všech 10 nových lodí a všechny vyřazované lodě nebyly ještě na souši, vypadalo to u Punkevních jeskyní jako v Pearl Harboru před náletem Japonců.

Spouštění nové lodi na vodu říčky Punkvy v září 2017. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Na všech 10 plavidel nám MŽP poskytlo 100% dotaci ze státního rozpočtu ve výši téměř 10 mil. Kč. Abyste si nemysleli, že Správu jeskyní to nic nestálo, zaplatili jsme za každou loď poplatek 1 000,- Kč za zápis do lodního registru.

Rekonstrukce silničního mostu v areálu Skalního mlýna v Moravském krasu

SJ ČR vlastní v areálu Skalního mlýna účelovou komunikaci včetně silničního mostu přes říčku Punkvu. Most byl postaven kolem roku 1920 a podle revize provedené v roce 2013 vykazoval už takové poškození, že bylo nutno připravit jeho rekonstrukci. K ní bylo možno přistoupit až po dostavění Domu přírody Moravského krasu (akce AOPK ČR), aby po nově zrekonstruovaném mostě nejezdila v průběhu stavby těžká stavební technika.

Projektovou dokumentaci zpracoval Ing. Antonín Hének. V roce 2016 bylo vypsáno výběrové řízení, nejvýhodnější nabídku s nejnižší cenou podala firma PONVIA a.s., Olomouc. Stavba byla zahájena po turistické sezóně v listopadu 2017, její dokončení se předpokládá do 30. 5. 2018. I v tomto případě jsou náklady ve výši 3.103 tis. Kč hrazeny ze 100 % dotací MŽP.

Zbudování nové trafostanice u Kateřinské jeskyně

Po několik desetiletí byl odběr elektrické energie pro Kateřinskou jeskyni (včetně pracoviště dílen a chaty na Skalním mlýně) realizován z napětíové hladiny nízkého napětí na sekundární straně transformátoru, který je ve vlastnictví provozovatele distribuční soustavy (dříve JME, nyní společnost E.ON Distribuce, a.s.).

Realizovaný odběr byl účtován jako odběr z hladiny vysokého napětí VN. Taková smluvní úprava distribuce elektřiny od roku 2016 neodpovídala věcným a legislativním podmínkám pro uplatnění cen za distribuci

elektřiny. Uvedený způsob odběru elektřiny pracovním nazývaný jako „falešný odběr B“ byl za tehdejších podmínek poskytován do 30. 9. 2016. Počínaje říjnem 2016 platila SJ ČR za el. energii cca o 1,50 Kč/kWh víc než do té doby. Pokud jste předchozím odstavcům úplně nerozuměli, jste na tom podobně jako já.

Vzhledem k uvedenému bylo rozhodnuto vystavět u Kateřinské jeskyně vlastní trafostanici, po jejímž zprovoznění nám bude fakturována cena elektřiny odpovídající stavu před 1. 10. 2016. Návratnost této investice byla vypočtena nejvýš na 3 roky. Na realizaci stavby bylo vyhlášeno výběrové řízení, jehož výsledkem bylo uzavření smlouvy o dílo s Energetikou Boskovice a.s. Stavba byla zahájena v prosinci 2017 a bude dokončena do 30. 4. 2018. Náklady představují 843 tis. Kč, MŽP poskytuje dotaci ve výši 650 tis. Kč a Správa jeskyní hradí 193 tis. Kč z vlastních zdrojů.

Oprava povrchu vozovky mezi Skalním mlýnem a Punkevními jeskyněmi v listopadu 2017.

Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Stavba kiosku rychlého občerstvení u Punkevních jeskyní

Naše organizace dokončila v roce 2015 stavbu nové provozní budovy Punkevních jeskyní realizovanou za podpory OPŽP a SFŽP. Podmínky dotace však neumožnily uvnitř objektu zbudovat občerstvení, kde bychom poskytovali alespoň nejzákladnější služby našim návštěvníkům. Punkevní jeskyně ročně navštíví minimálně 200 000 návštěvníků a další tisíce se v areálu zastaví. Denně jsme se z jejich strany setkávali s oprávněnou kritikou a samozřejmě došlo i na medializaci problému.

Připravili jsme řešení, a to zbudování kiosku rychlého občerstvení – montované stavby s vyvýšenou plošinou a venkovním nábytkem. Byla situována do míst původních WC pro veřejnost odstraněných při výstavbě nové provozní budovy. Tím nebyl narušen výstup projektu s dotací z OPŽP a ve vztahu k návštěvníkům byl vyřešen závažný problém. Na umístění kiosku obdržela SJ ČR od MŽP výjimku z ochranných podmínek NPR Vývěry Punkvy.

Projektovou dokumentaci zpracoval ateliér Burian-Křivinka, Brno. Na základě výběrového řízení byla uzavřena smlouva s firmou DA power a.s., Brno. Stavba byla dokončena v listopadu 2017. I v tomto případě nám náklady 1.921 tis. Kč pokrylo MŽP prostřednictvím dotace ze státního rozpočtu. Více se o akci dočtete na str. 32.

Oprava účelové komunikace Skalní mlýn - Punkevní jeskyně

Mezi Skalním mlýnem a Punkevními jeskyněmi se nachází cca 1,8 km vozovky s živým povrchem. Vozovka je v majetku SJ ČR a co si jí pamatují, nebyla celé roky opravovaná. Její stav se ještě zhoršil po stavbě výtlačné kanalizace, vodovodu a pokládání kabelů VN ze Skalního mlýna na PJ. Všechny tyto inženýrské sítě byly umístěny přímo do vozovky. Vozovka byla na mnoha místech vydrozená, zvlněná a při prudších deštích se její drobné segmenty splachovaly do Punkvy.

Na základě výše uvedeného bylo rozhodnuto provést opravu celého povrchu vozovky. Po zpracování projektové dokumentace byla akce překvalifikována z rekonstrukce na opravu, kterou bylo možno hradit z neinvestičních prostředků.

Vzhledem k dřívějšímu zpracování projektové dokumentace se jevílo jako reálné provést akci ještě v roce 2017. Bylo vypisováno výběrové řízení, z pěti podaných nabídek vyšla jako vítězná nabídka s nejnižší cenou firmy Strabag Brno, se kterou byla uzavřena smlouva o dílo. Zakázku zrealizovala během prvních čtrnácti dnů listopadu. Zde musím konstatovat, že toto je naše druhá velmi dobrá zkušenost s firmou Strabag. Jak při opravě této silnice, tak při stavbě parkoviště u Koněpruských jeskyní odvedla velmi dobrou práci, dodržela stanovené termíny a vzorně spolupracovala s naším stavebním dozorem. Akce si vyžádala celkové náklady ve výši 2.541 tis. Kč, z toho dotace MŽP činila 2.189 tis. Kč.

Obnova vozového parku SJ ČR 2017

V roce 2017 obměnila SJ ČR dvě vozidla, jedno bylo hrazeno plně z dotace MŽP a druhé z vlastních zdrojů SJ ČR, a to v souladu s pravidly vydanými MŽP. Byly pořízeny dva osobní automobily Škoda Octavia kombi s alternativním pohonem na CNG. Následně byly dva nahrazované automobily vyřazeny.

Expozice cromagnonského člověka v Mladečských jeskyních

V roce 2017 došlo konečně se značným zpožděním k zahájení prací na zbudování expozice ve vlastní jeskyni i v předváděcí místnosti. Firma Elpik s.r.o. Kroměříž zahájila instalaci elektro rozvodů včetně rozvaděčů

První dioráma expozice „Příroda a člověk“ instalované v Mladečských jeskyních – kostra jeskynního medvěda. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

a osvětlení. K dnešnímu dni jsou natočeny všechny tři filmy určené k promítání v přednáškové místnosti. Největší zdržení představuje výroba a instalace figurín pro dioráma v jeskyni, jejich dokončení je reálné do konce roku 2018. Tuto akci financuje Správa jeskyní v plném rozsahu z vlastních zdrojů a dočtete se o ní také v příspěvku na str. 79.

Akce připravované pro následující roky

1. Nejnáročnější akcí SJ ČR počínaje rokem 2018 bude jistě připravovaná stavba Domu přírody Českého krasu, která nahradí stávající provozní budovu Koněpruských jeskyní. V současné době je ukončeno výběrové řízení na projektční práce, ty budou zahájeny v dubnu 2018. Záměr je připravovaný pro žádost o poskytnutí dotace z OPŽP.

2. V minulém roce jsem psal: „Velmi vážně se zabýváme myšlenkou na dokončení postupné rekonstrukce provozní budovy Jeskyně Na Špičáku. Jedná se o výměnu oken, zateplení obvodového pláště, výměnu rozvodů elektriny, topení, vody, revizi a případnou výměnu podlah, to všechno ve zděné části budovy. Dřevěná část budovy bude vyžadovat opravy a konzervaci vnějšího pláště a zateplení zevnitř budovy“. Vážná myšlenka se během roku změnila v realizované výběrové řízení na projektanta, kterým se stal ateliér Musil-Hybská z Brna. Záměr byl rozšířen o vybudování veřejného sociálního zařízení a čistírny odpadních vod.

3. Zajímavý nápad se zrodil v hlavách hochů z Chýnovské jeskyně. Přehodnotili původní záměr zbudovat návštěvnické středisko ChJ v nedalekém lomu a navrhli stavbu umístit hned vedle parkoviště u provozní budovy. Kromě expozice by se v ní zajišťoval prodej vstupenek, upomínkových předmětů a základního občerstvení. Výstavba i provoz návštěvnického střediska se tím výrazně zlevní. Akce se tak obejde bez nárůstu počtu zaměstnanců, nebude se muset budovat nákladné sociální zařízení, nemluvě o nákladech na energie, údržbu a ostrahu. Na finanční krytí bude Správa jeskyní žádat o poskytnutí dotace z OPŽP.

Když jsem se ve svém spisovatelství dostal až do těchto míst a přečetl si, co jsem v porodních bolestech zplodil, myslím, že nastala ta pravá chvíle, abych poděkoval našim náčelníkům na Ministerstvu životního prostředí za finanční podporu, kterou Správě jeskyní v roce 2017 (a nejen v něm) poskytl.

Budování nové trafostanice u Kateřinské jeskyně. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance

Barbora Šimečková, Jan Flek

Každoroční periodické školení a přezkoušení podle vyhl. ČBÚ č. 378/2012 Sb. absolvovali pracovníci SJ ČR, kteří plní své úkoly ve zpřístupněných jeskyních a zkoušku skládali naposledy před třemi a více lety. Školení se konalo ve dnech 1.-3. února 2017 v zasedací místnosti SJMK v Blansku. Zkoušku úspěšně absolvovalo všech 30 pracovníků pro výkon prací prováděných hornickým způsobem ve zpřístupněných jeskyních. Vedle tohoto stěžejního kvalifikačního školení jednotlivé správy jeskyní zajišťují další odborné zkoušky pracovníků podle požadavků příslušných bezpečnostních předpisů, např. řidičů referentů, elektrotechniků, jeřábníků, lodníků, průvodců, pracovníků s motorovou pilou ap.

Předpokladem zdárného plnění úkolů v oblasti průvodcovských služeb je však také neustálé obnovování a doplňování odborných a osvětových informací souvisejících s danou krasovou oblastí i širším regionem. V tomto smyslu je velmi vítána iniciativa správ jeskyní, které mají možnost uspořádat pro své zaměstnance specifické vzdělávací aktivity tak říkajíc „na míru“.

Počátkem roku se například zaměstnanci Jeskyně Balcarky vypravili do brněnského Anthroposu na prohlídku expozice „Vítejte u neandrtálců“, o níž se blíže dočtete na str. 23. Průvodci z Kateřinské jeskyně vyslechli přednášku prof. Rudolfa Musila o jeskynních medvědech a zúčastnili se akce Fit Day, při níž prošli trasu Skalní mlýn - Punkevní jeskyně - horní můstek Macochy - Balcarka - Kateřinská j. i s prohlídkou obou „spřátelených“ jeskyní. Pracovníci SJMK navštívili rovněž expozice Domu přírody na Skalním mlýně.

Zaměstnanci Jeskyně Výpustek zorganizovali třídní exkurzi s cíli Hranice a Ostrava. V Hranickém krasu si prohlédli Zbrašovské aragonitové jeskyně a Hranickou propast, v Ostravě pak navštívili industriální areál Dolní oblasti Vítkovice a expozice hornictví a báňského záchranářství na Landeku. Nejzajímavějším a po zásluze pozitivním zážitkem pro mnohé účastníky však byla vlastní cesta, neboť výprava jela vlakem!

Každoroční přednáškový cyklus pro pracovníky Zbrašovských jeskyní vyvrcholil letos jak jinak, než prezentací „Hranická propast – nejhlubší zatopená propast světa“ v podání českého potápěčského rekordmana Davida Čaniho. Ve spolupráci s geologem Milanem Geršlem byla uspořádána exkurze do minerálních pramenů lázní Teplíc n. B., kde si zúčastnění pod vedením balneotechnika lázní Zdeňka Růžičky prohlédli technické vybavení všech lázeňských vrtů a pitných pavilonů kyselky. Společně pak pracovníci navštívili výstavu fotografií bratří Necedů na Staré radnici v Hranicích s fotografiemi různých lokalit Hranického krasu pořízených z dronu. Průvodci Jeskyně Na Špičáku nasměrovali svoji listopadovou studijní exkurzi do Mladečských a Javoříčských jeskyní včetně jejich provozních areálů na povrchu.

Koncem roku absolvovali všichni vedoucí pracovníci SJ ČR eLearningový kurz s názvem „Korupce, etika a whistleblowing“ pořádaný Institutem pro veřejnou správu Praha.

Průvodci z Výpustku na studijní cestě v ostravských Vítkovicích.
Foto: Robert Dvořáček, SJ ČR

Rumunskými krasy aneb s Drákulou v patách 7.-17. září 2017

Alena Komašková

Již sedmnáctá zahraniční studijní cesta zaměstnanců SJ ČR vedla tentokrát za poznáním jeskyní Rumunska.

Spád intenzivních zážitků začal v pohoří Padurea Craiului (= Královský hvozď) blízko města Oradea jeskyní **Vadu Crisului**, na úzké puklině místy až 20 metrů vysoké, s bohatou výzdobou. Po houpacím lanovém mostku jsme se dostali k jeskyni **Unguru Mare** s portálem 32 × 22 metrů, obývané už od neolitu. Následovala úžasná jeskyně **Meziad** na úpatí pohoří Apuseni, s obrovskými bohatě vyzdobenými prostorami a obřím skalním mostem. Perla v podhůří Bihoru: jeskyně **Ursilor** (= Medvědí), nazvaná podle nálezů kostí dvou druhů jeskynního medvěda (až 4 m vysoký a až tunový, nejstarší kosti 100 tisíc let staré, poslední medvědi před 17 tis. lety). Výzdoba byla naprosto nevidaná, až „překrápňována“.

Pro změnu solný důl obřích rozměrů: **Salina Turda**, ložiska soli z třetihor stará 13 milionů let. Abychom nemiřili jen pod zem, prošli jsme si kouzelný kaňon **Turda** a prohlédli si **Monastyr Ramet** z konce 14. století, jeden z nejstarších pravoslavných klášterů v Transylvánii. **Transfagarašskou magistrálou** s krásnými výhledy a se zastávkou u jezera **Balea Lac** ve výšce 2 034 m n. m., kde asi polovina účastníků vyběhla na vrchol Iezerul Caprei 2 418 m n. m. (někteří aspoň do sedla Saua Caprei 2 315 m n.m.) přesun do města Brašov. Cestou ještě 1 480 schodů k ruině Drákulova hradu **Cetatea Poenari**. Všude výstrahy „Pozor medvědi!“, naštěstí jsme žádného nepotkali.

Z nejmenších navštívených jeskyní zaujala **Valea Cetatii**, jedna velká prostora, mívají v ní často koncerty. Podél pohoří **Piatra Craiului** (= Královský kámen) jsme se krásným kaňonem dostali k docela nehezke jeskyni **Dambovicioara** (aspoň tam stařík prodával vynikající domácí sýr). Stavili jsme se na malebném filmovém Drákulově hradu **Bran**. K jeskyni **Ialomitei** ztuhla úzkými serpentínami v pohoří **Bucegi** a úzkou štěrkovou cestou

Mohutný vstupní portál jeskyně Unguru Mare. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

až do 1 660 m n. m. V portálu jeskyně je kostelík sv. Petra a Pavla, za ním jeviště pro koncerty. Jeskyni se prochází bez průvodce, mnoha schodišť, velkými prostorami, také místy v předklonu. Nedalekou lanovkou k fotogenickým skalním útvarům **Babele** ve 2 220 m n. m., i přes silný vítr mnoho turistů vůkol.

Velmi dlouhá cesta vedla k další významné přírodní zajímavosti: bahenním sopkám **Paclele Mari a Mici**, ale stála rozhodně zato: výhledy na „měsíční“ rozpukanou krajinu s krátery, odkud probublávaly plyny z hloubky až tři kilometrů a braly s sebou bahno. Fotografové číhali na výtrysky bahna, které chutnalo slané!

Od sopek se nedařilo najít cestu k solnému krasu **Meledic**, ale nakonec se povedlo. Po dlouhém přejezdu nejprůrodnější zpřístupněná jeskyně **Polovragi** (= pololékař) v krásné soutěsce **Oltet Gorges** a poté **Pestera Muierilor** (= Ženská j.), nejděsivěji zpřístupněná (cedule přímo na výzdobě, lano jako zábradlí, často v předklonu). Pod východem ale příjemné překvapení: místní slavnost s mnoha stánky a dobrotami.

Po noci v horském středisku Ranca jsme se zánovní **Transalpinskou cestou** s úžasnými výhledy (až 2 120 m n.m.) dostali k Petrosani v pohorí **Retezat** k poslední velice pěkné průtokové jeskyni **Pestera Bolii**, s několika rozmanitými můstky přes říčku Jupaneasa. Poslední velmi teplý večer patřil Temešváru (po našem odjezdu se tam strhla vichřice, měli jsme kliku).

Na závěr je třeba velmi poděkovat přípravnému týmu Jakub Gabriš, Olga Suldovská, Radka Bodlákova a spol., vše klapalo a navíc i počasí šlo na ruku. Ujeli jsme 4 100 km a opravdu jsme si to užili.

Bahenní sopky Paclele Mari a Mici poskytují opravdu atraktivní podívanou. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Solný kras Meledic, takový u nás nemáme. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Studijní cesta Správy Zbrašovských aragonitových jeskyní

Štěpán Geisler

Jako každý rok se i letos zaměstnanci Zbrašovských aragonitových jeskyní vydali na studijní cestu. Protože jsme měli do hlavního cíle naší cesty na Chýnově dost času, rozhodli jsme se cestou navštívit i Sloupsko-šošuvské jeskyně v Moravském krasu. Prošli jsme horní patro po návštěvní trase a se zájmem si prohlédli novou expozici archeologických nálezů „Jeskyně a lidé“ v jeskyni Kůlna. Poté jsme se vydali na prohlídku spodního patra „Po stopách Nagela“. Stupňovitou propastí jsme sestoupili dolů a za svitu svítilen jsme prošli mohutné prostory, plazivky i koryto Sloupského potoka. Rozsáhlost systému nás ohromila podobně jako profesora Absolona, který zde měl problémy s mapováním prostor neustále zanášených sedimenty. Pro některé jeskyňařinou nepolíbené průvodce to byla první zkušenost s pohybem v nepřístupných prostorách. Odpoledne jsme se vydali na cestu k našemu ubytování v Pacově.

Ráno jsme vyrazili do Husitského muzea v Táboře, kde nás zaujala interaktivní výstava popisující stavební vývoj města. Přímou z průjezdu muzea jsme zamířili pod hlavní Žižkovu náměstí do městského podzemí. Stovky metrů chodeb vyhloubených v období husitských válek propojují několikapatrové sklepy většiny domů na náměstí. Protože jsme viděli kališnickou metropoli z povrchu i z podzemí, přidali jsme ještě pohled z ptáčích perspektivy, a to z nejvyšší věže děkanského kostela. Někteří členové výpravy si navíc udělali krátkou povrchovou exkurzi ke granátové skále nedaleko centra města.

Odpoledne jsme se přesunuli k Chýnovské jeskyni. František Krejča nás provedl po povrchu zavřeného lomu Pacova hora, kde jsme se dozvěděli informace o geologickém vývoji, historii těžební činnosti a jejím dopadu na Chýnovský kras. Na návštěvní trase Chýnovské jeskyně jsme si prohloubili znalosti o vzniku zdejší výzdoby, zejména stropních hrnků vytvářených směsnou (podle novějších názorů kondenzační) korozi, ale získali jsme od Františka také mnoho praktických průvodcovských rad.

Na zpáteční cestě jsme ještě zavítali do města Bechyně, kde jsme si prohlédli barokní zámek a blízký klášter při kostele Nanebevzetí Panny Marie.

Program letošní studijní cesty do Moravského a hlavně Chýnovského krasu, kam se od nás ze Zbrašova jezdí méně často, byl velmi bohatý na zážitky a hlavně nové poznatky. Ty jsou nesporně přínosem, kvůli kterému tyto cesty podnikáme a jsme rádi, že i u našich průvodců je o tyto cesty stále větší zájem.

Zbrašovští průvodci naslouchají výkladu Františka Krejči v lomu Pacova hora. Foto: Zuzana Pleslová, SJ ČR

Studijní cesta Správy Bozkovských dolomitových jeskyní

Miroslav Šimek

Spolupráce Správy BDJ a ČSS, ZO 5-01 Bozkov pokračovala i v letošním roce. Milým překvapením byl větší zájem brigádních průvodců, a to i přes poměrně velký finanční příspěvek účastníků. Studijní cesta se uskutečnila na přelomu září a října, našim cílem bylo Polsko a Slovensko.

Začali jsme v jeskyni Ráj, která se nachází v Svatokřížových horách v Polsku. Někteří polští návštěvníci ji občas srovnávají s naší jeskyní. O to více jsme byli zvědaví. Bohatá, rozmanitá a hlavně zachovalá krápníková výzdoba jeskyně je doplněna o prohlídku archeologické expozice z nálezů při objevování. Určitě jsme nebyli zklamáni a srovnávat obě jeskyně je podle mě velmi těžké.

Další zastávkou byla Kopalnia soli Wieliczka. Upravený vstupní areál a rozšířená nabídka prohlídkových tras jsou jen některé změny, které se uskutečnily od naší poslední návštěvy v roce 2008. Samotná prohlídka nám ukázala důlní zařízení, které funguje od středověku (13. st.) až do současnosti. Vykutané prostory mají dohromady více jak 300 km na délku a nacházejí se v devíti patrech v hloubce od 64 do 327 m. Na návštěvním okruhu se sestupuje maximálně do 120metrové hloubky. Trasu zdobí sochy vytesané ze soli doplněné reliéfy, z nichž nejznámější je „Poslední večeře“ podle světoznámé fresky da Vinciho. Jedna z největších prostor, kaple sv. Kingy, pojme až 500 návštěvníků. První den jsme zakončili návštěvou Krakova, jehož historické centrum s večerní atmosférou muselo oslovit snad každého.

Následující den nás čekal přejezd do oblasti polských Západních Tater. V údolí Koscieliska se nachází turisticky zpřístupněná jeskyně Mroźna (mrazivá, chladná). Její vchod leží 120 výškových metrů nad údolím. Prohlídka je bez průvodce a návštěvní trasa dlouhá 400 m je elektricky osvětlena. Velkým překvapením bylo nerezové zábradlí. Chodby jsou minimálně uměle upraveny a občas je nutné zdolávat některé úseky dokonce v podřepu. Jeskyně je téměř bez krápníkové výzdoby. Po návštěvě Mroźne se už každý samostatně vydal na prohlídku dalších jeskyní v údolí. Jeskyně Raptawicka, Mylna, Smocza jama jsou dostupné s různou obtížností. Překvapivě v některých z nich je instalováno nerezové zábradlí, žebříky a řetězy usnadňující jejich zdolání. Díky malé návštěvnosti jsme se bez problémů do některých podívali. Jak to asi vypadá v letní sezóně, to si opravdu neumím představit.

Třetí den jsme zahájili už na Slovensku v Roháčích a byl opravdu náročný. Nejdříve lanovkou do Salatinské doliny pod vrcholem Brestová. Potom si každý dle svých možností zvolil trasu na celodenní výlet po hřebenech a údolích Roháčů. Počasí a podzimní příroda vykouzila úžasné scenérie: mlha, sluníčko a zbytky prvního sněhu zaujaly nejen fotografy. Po náročném dni si někteří dopřáli koupel v termálním aquaparku Oravice poblíž kempu, kde jsme byli ubytováni.

Závěrečný den jsme věnovali návštěvě Brestovské jeskyně. Veřejností byla otevřena 31. srpna 2016. Styl zpřístupnění nás zaujal. Na trase jsou instalovány nerezové žebříky a lávky nad aktivním tokem. Prohlídku absolvujete s vlastním světlem a přílbou. Velké poděkování patří slovenským kolegům, kteří se nás ujali a věnovali nám celé dopoledne.

To byl také závěr z jedné z náročnějších studijních cest. Většina z nás tyto lokality navštívila poprvé. Vše se podařilo podle plánu, a že jsme byli všude včas, je opět zásluhou našeho řidiče.

Výstup z jeskyně Smocza jama na turistické trase dolinou Koscieliska v polských Západních Tatrách. Foto: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

Studijní cesta zaměstnanců Koněpruských jeskyní

Tomáš Zdílna

Studijní cesta byla zahájena v pátek 10. listopadu 2017 u berounského nádraží. Čekali jsme starou Karosu s linem na podlaze, ale přijel dálkový autobus s kobercem, což pro jeskyňáře věčně od bahna není zrovna nejlepší. Zbytek průvodců jsme nabrali v Praze a vyrazili směr Mikulov. Termín studijní cesty se bohužel křížil se svátkem sv. Martina a tak jsme nemohli využít ubytování Na Turoldu, kde spali průvodci z Moravského krasu, ani v celém Mikulově, jenž byl plně obsazen. Proto jsme se ubytovali v kempu Novomlýnské nádrže, kde nám našťastí zatopili.

Druhý den jsme se vydali do Jeskyně Na Turoldu. Absolvovali jsme zpřístupněnou část jeskyně, kde nás překvapil nález zubu druhohorní ryby *Lepidotus maximus* v podobě malé kuličky ve stěně, dále geologické zajímavosti jako křížení tří puklinových směrů, nebo modelace stropu a stěn v Balvanitém dómu, kde působila vodní eroze i koroze. Poté průvodci absolvovali exkurzi na nezpřístupněné části, kde na ně čekala skluzavka, Maturita a vrápenci, kterým jsme se obloukem vyhnuli.

Po zdáněm výlezu jsme se vydali na Koží hrádek a na křížovou cestu na Svatý Kopeček (dříve Tanzberg), odkud byl krásný výhled na Pálavské vrchy. Večer nás čekali jeskyňáři ve sklípku Na Turoldu. Tam jsme dostali výborné místní víno a občerstvení, čímž bych jim chtěl za všechny poděkovat, že se o nás krásně starali. Vřele doporučuji.

Třetí den jsme se s Turolcem rozloučili a vyrazili do Klentnice na Růžový vrch se zříceninou Siroťčího hradku ze 13. století, jež tvoří nižší část stolové hory (458,5 m n. m.). Na vrcholu silně zkrasovělého hřbetu byly k vidění závrty a vyvětralá krasová okna. Po sestupu jsme se nalodili do autobusu a s kobercem již od bahna vyrazili směr Beroun.

Koněpruští průvodci při prohlídce Jeskyně Na Turoldu vyslechli výklad Petra Kapusty. Foto: Josef Mottl

Studijní cesta Správy Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

V listopadu 2017 uspořádala Správa Jeskyně Na Turoldu studijní cestu do Javoříčských a Mladečských jeskyní. Autobus jsme obsadili 21 zaměstnanci a průvodci. Dalšíh 5 zájemců z řad jeskyňářů, členů ZO ČSS 6-13 Jihomoravský kras, jelo svým autem. Do rekreačního střediska v Javoříčku, kde jsme byli ubytováni, jsme vyrazili ve čtvrtek večer 17. listopadu.

Dopoledne druhého dne jsme navštívili nově objevené části Jeskyně Za hájovnou, do které nás vzali jeskyňáři z prostějovské speleologické skupiny. Pro mnohé, kteří ještě nebyli v nepřístupných jeskyních, to byl podle ohlasů jejich největší zážitek v životě. Po obědě a nezbytné relaxaci jsme přemístili autobusem na prohlídku Mladečských jeskyní a poté vyrazili na exkurzi po naučné stezce Třesín, kde byla naším cílem především prohlídka jeskyně Podkova a Řimických vyvěraček.

Třetí den jsme zahájili prohlídkou zpřístupněné části Javoříčských jeskyní. Odpoledne jsme se rozdělili na dvě skupiny. Ti zdatnější, co jim ještě zbyla fyzická a morální síla, šli do nepřístupných částí Javoříčských jeskyní. Druhá vyčerpanější polovina absolvovala 4 km dlouhou procházku naučnou stezkou Špraněk.

Den čtvrtý, den odjezdu. My máme na jižní Moravě víno, na Hané mají tvarůžky. To jsme si přece nemohli přece nechat ujít. Proto jsme ještě na zpáteční cestě zavítali do podnikové prodejny olomouckých tvarůžků v Lošticích.

Ač nám jako každý rok nepřálo listopadové počasí (přšelo, mrholilo, mrzlo, ale i slunce občas vysvitlo), studijní cesta se vydařila. Především musím poděkovat jeskyňářům z prostějovské speleologické skupiny za umožnění prohlídky Jeskyně Za hájovnou, kolegům z Mladečských jeskyní, Martinovi Koudelkovi z Javoříčských jeskyní, který nám věnoval celý svůj volný den a panu Ing. Pavlovi Ličmanovi, majiteli Rekreačního střediska v Javoříčku, za bezvadný přístup a hlavně trpělivost, kterou s námi měl.

Účastníci studijní cesty Správy Jeskyně Na Turoldu při exkurzi v Jeskyni Za hájovnou.

Foto: Petr Kapusta, SJ ČR

Přednášky pro veřejnost

Barbora Šimečková

Během roku 2017 uskutečnili naši pracovníci pro veřejnost celkem 9 přednášek, tedy o dvě více než v loňském roce.

Nejvíce přednášek, celkem tři, připravil **Petr Zajíček**. V květnu prezentoval na půdě knihovny Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze přednášku „**Kouzlo starých map našich jeskyní**“. Od 24. 4. do 20. 6. zde byla instalována také malá expozice starých map. V červnu zaujal žáky druhého stupně základní školy v Průhonicích přednáškou s kvízem o **krasových jevech České republiky**. V září pak proběhla v Muzeu Blanenska v Blansku konference na téma objevitelů Moravského krasu, kde vystoupil s prezentací „**Průkopníci mapování jeskyní v Moravském krasu**“.

Kolega **Martin Koudelka** přednášel v září na terénním setkání geologů AOPK ČR na chatě Jeskyňka v Javoříčku na téma „**Javoříčko-mladečský kras – geologie a speleologie**“ a o den později vedl na toto téma povrchovou exkurzi po EVL Špraněk. O celé akci se můžete podrobněji dočíst na str. 101. V měsíci říjnu proběhla v rámci „Týdne knihoven“ jeho přednáška v Městské knihovně v Mohelnici na téma „**Květena NPR Špraněk**“ doplněná besedou.

Dvě přednášky prezentoval také **František Krejča**. Tedy podle jeho slov jich bylo asi víc, ale prý to byly jen takové „výklady“ a „vycházky“ po Chýnovském krasu, které nemá smysl ani nějak evidovat. Inu, pověstná Františkova skromnost... V září na Chýnovské jeskyni prezentoval **přednášku se soutěží a ukázkami odhycených netopýrů** pro 60 účastníků Mezinárodní noci netopýrů. V červnu uspořádala obec Horky u Tábora akci „Svatojánská noc“, na níž prezentoval výsledky průzkumů prováděných počátkem roku pro MŽP „**Nové poznatky k dolování stříbra na Horkách**“. Přednáška se konala ve stanu postaveném na výletišti za obcí a zúčastnilo se jí asi 80 místních obyvatel. S výsledky průzkumu se můžete seznámit v článku na str. 64.

Naproti tomu cílovou skupinou obou přednášek **Barbory Šimečkové** se shodou okolností stali senioři. V březnu nejprve přednášela o **Zbrašovských aragonitových jeskyních a Hranické propasti** pro 50 obyvatel Domova seniorů v Hranicích a o den později pak společně s potápěčem Michalem Gubou o **historii a současnosti výzkumů Hranické propasti** pro 150 členů Klubu seniorů v Divadle Stará stělnice v Hranicích.

František Krejča přednáší o historii dolování stříbra pro obyvatele obce Horky.

Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Seminář k výročí deseti významných badatelů Moravského krasu

Petr Zajíček

Každý rok s sebou nese půlkulaté či kulaté výročí spojené s jeskyněmi v České republice. Jedná se o objev či zpřístupnění jeskyně, zdolání významné mety nebo narození či úmrtí významné osobnosti, která se v minulosti podílela na výzkumu či dokumentaci našich krasových oblastí. Rok 2017 byl z tohoto pohledu mimořádný, protože se sešlo hned deset výročí badatelů spojených s Moravským krasem. Někteří z nich jsou notoricky známí, jiní méně, ale všichni se svým způsobem nesmazatelně zapsali do historie poznání tohoto jedinečného krasového území.

Již v předchozím roce se zrodila myšlenka uspořádat k těmto výročím malý odborný seminář. Organizace se ujala SJ ČR, která oslovila Dům přírody Moravského krasu s prosbou o spolupráci. Ta byla vřele přijata a 7. listopadu 2017 se zde seminář za účasti několika desítek hostů uskutečnil. Ve dvou přednáškových blocích bylo představeno devět z deseti osobností a setkání proběhlo ve velmi přátelském duchu, což všichni účastníci pozitivně hodnotili. Vzhledem k tomu, že přednášející připravili řadu zajímavých a mnohdy až pikantních informací ze života jednotlivých osobností, bylo i velmi přínosné.

V dopoledním bloku zazněly 4 přednášky. Autor článku představil Josefa Antona Nagela (1717-1794), prezentovány byly Nagelovy speleologické práce na území císařství, tvorba podrobných map města Vídně, ale také provázání jeho rodiny s W. A. Mozartem. Doc. Ladislav Soldán hovořil o Janu Nepomuku Soukopovi (1826-1892), osobitým způsobem propojil život a práci bývalého sloupského kněze s vlastními životními epizodami. Nelze opomenout, že Soukop se účastnil řady Wanklových výprav do podzemí a napsal poutavé knihy o Moravském krasu. Doc. Martin Oliva prezentoval život a dílo Jana Kniese (1860-1937), archeologa a paleontologa působícího nejen v Moravském krasu, ale i v dalších významných lokalitách na Moravě. Přednáška byla místy doplněna humornými historkami z Kniesova soukromí i práce. Pan Vladimír Šebeček zcela netradičně pojal přednášku o Jindřichu Wankelovi (1821-1897). Vzhledem k tomu, že podstatná část odborné Wankelovy práce je všeobecně známa, hlavní část prezentace pojednávala o milostných dobrodružstvích tohoto významného krasového badatele.

Odpoledne přišlo na řadu 5 badatelů. Mgr. Milan Koudelka pohovořil o dvou významných publicistech, kteří ve svých dílech sepsali převážně rešeršní statě o Moravském krasu, byli to Jan Mayer (1704-1857) a Karel Josef Jurende (1780-1842). Dr. Ladislav Slezák podal řadu informací o Floriánu Koudelkovi (1862-1921) a představil výzkumné práce, které Koudelka vykonával na území Moravského krasu spolu s Martinem Křížem. Zajímavé byly osobní vztahy těchto badatelů, které se později negativně vyhrtily. Prof. Rudolf Musil představil obsáhlé dílo Richarda Trampler (1845-1907), středoškolského profesora, později ředitele reálného gymnázia ve Vídni, který Moravský kras miloval a napsal o něm 32 statí, z nichž nejobsáhlejší je monografie Mazocha. Mgr. Petr Kostrhun prezentoval Karla Absolona (1877-1960). Série málo publikovaných a některých dosud nepublikovaných fotografií s poutavým slovním doprovodem představila našeho nejznámějšího a kontroverzního krasového badatele ve vtipných a neobvyklých pracovních a životních epizodách.

Doc. Martin Oliva přednáší o Janu Kniesovi na semináři v Domu přírody Moravského krasu. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Setkání geologů AOPK ČR v Javoříčku

Jiří Šafář

Pravidelná setkání geologů a příznivců věd o Zemi z řad pracovníků Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se již tradičně konají v místech z hlediska jejich profesního zaměření zajímavých. Při výběru místa pro konání akce v roce 2017 padla volba na Javoříčko, a to plným právem. Jako základna dostatečně posloužila chata Jeskyňa se svéráznou a milou obsluhou a kulisu dotvářelo jedinečné prostředí Národní přírodní rezervace Špraněk s pozoruhodnostmi nadzemními i podzemními.

Jako obvykle byl první den věnován rozšiřování teoretické základny, aby bylo možné se druhý den věnovat v rámci terénní exkurze různorodým krásám nadstavby. Nejdelsí úsek jednání byl věnován Agenturou chystanému projektu „Ochrana vybraných jeskyní a krasových jevů ve zvláště chráněných územích ČR“. Hlavním cílem uvedeného projektu je zachování jeskyní v přírodním dochovaném stavu nebo zlepšení současného, člověkem pozmeněného stavu. V jeho rámci mají být realizována opatření nutná pro ochranu jeskyní, včetně rozšíření údajů o složkách živé a neživé přírody. Dále byly diskutovány nová „Surovinová politika České republiky“, připravovaný metodický list „Jeskyně“ a problematika skalních řícení a zajištění bezpečnosti. Po přednášce shrnující 20 let výzkumu pseudokrasových jeskyní a monitoringu letounů v NPR Kaňon Labe a krátké zprávě o objevu nejvýše položeného důlního díla na Moravě v NPR Praděd vystoupil vedoucí Správy Javoříčských jeskyní Ing. Martin Koudelka s příspěvkem na téma „Javoříčko-Mladečský kras – geologie, speleologie, zajímavosti“, kterým pozval a navrhl přítomné na páteční exkurzi.

Program v terénu byl zahájen prohlídkou dlouhé návštěvnické trasy Javoříčských jeskyní, kde mohli účastníci obdivovat nejkrásnější krasovou výzdobu v ČR. Zároveň se dověděli mnoho zajímavého o objevování systému a také o jeho oživení. Vzhledem k četným dotazům se podzemní část vycházky poněkud protáhla. Pokračování na povrchu bylo věnováno nejen exokrasovým jevům, ale také zajímavostem z fauny a flóry NPR Špraněk i realizovaným managementovým opatřením. Po vyhlídce z bradla Zkamenělého zámku pokračovala exkurze největším skalním oknem na Moravě do údolí potoka Špraněk. Při postupu jeho zcela vyschlým řečištěm se mnozí podívovali, že tudy pulzuje jedna z hlavních sil utvářejících krásu v podzemí u Javoříčka. Kolem ponoru Javoříčky „Pod smrkem“ a jeskyně „V habří“ na jižním úbočí Paní hory se zúčastnění přesunuli k jeskyni „Za hájovnou“, která je zdrojem četných paleontologických nálezů a v posledních letech prakticky každoročně i nových objevů, takže systém již dosahuje délky přes 1 km. Navíc s perspektivou dalšího pokračování. (Více viz příspěvek na str. 60).

Tudy tekla Špraněk – exkurze geologů AOPK ČR prochází jeho vyschlým korytem. Foto: Jiří Šafář, AOPK ČR

Následovalo krátké zastavení v pietním místě javoříčské tragédie, které připomíná zavraždění 38 mužů přítomných v Javoříčku a bezprostředním okolí 5. května 1945 Jagdkommandem SS. Mezi zabitými bylo i několik členů původní skupiny revírníka Viléma Švece, s nimiž objevil a zpřístupnil Javoříčské jeskyně pro veřejnost. Odpoledne byla exkurze ukončena na severním úpatí vrchu Třesín u Mladče prohlídkou jeskyně Podkova a jedné z Řimických vyvěraček.

Rozvojová spolupráce s Gruzii

Karel Drbal

Projekt s názvem „Zvýšení efektivity řízení jeskyní chráněné oblasti Imereti II.“ vedený Českou rozvojovou agenturou pod číslem CzDA-RO-GE-2015-2-41010, jehož řešitelem je SJ ČR, vstoupil v roce 2017 do sedmého roku realizace.

V průběhu roku byl projekt zaměřen především na zavedení speleoterapie v Jeskynní chráněné oblasti Imereti (ICPAs) v Gruzii. Na základě výběru vhodné jeskynní lokality pro provádění speleoterapie byla vybrána a gruzínskou stranou odsouhlasena jeskyně Satsurblia nedaleko veřejnosti zpřístupněné jeskyně Prometheus. Ing. Karlem Klobásou byl vypracován projekt technických úprav této jeskyně a předán gruzínské straně k realizaci. Realizace úprav byla zahájena již počátkem roku 2017 a dokončení výstavby areálu a znovuzpřístupnění jeskyně bylo plánováno na konec roku 2017. Po počátečních problémech s osloveným dodavatelem MUDr. Jaroslava Überhuberová – primárka speleoterapeutické léčebny v Ostrově u Macochy – zachránila situaci a vypracovala metodiku speleoterapeutické léčby.

Konzultace s gruzínskou stranou probíhaly mimo jiné také na téma likvidace lampenflory ve zpřístupněných jeskyních. Byly pořízeny dva speleopotápěčské komplety s kompresorem pro účely průzkumu a monitoringu zatopených částí jeskyní, které byly předány v Tbilisi pracovníkům APA. V rámci PR aktivit bylo pracovníkům ICPAs předáno 4 000 ks pohlednic propagujících jeskyně dané oblasti. Prostřednictvím gruzínské redakce prestižního světového časopisu National Geographic, který v průběhu mise oslovil naše experty, bude veřejnost informována o připravované speleoterapii jak v tištěné formě, tak prostřednictvím TV a internetu.

V rámci projektu byly uskutečněny celkem 3 cesty. První proběhla ve dnech 3.-9. dubna 2017 s cílem předat gruzínské straně projekt stavebních úprav jeskyně Satsurblia pro účely speleoterapie, předat PR materiály a provést výměnu vadných datalogerů. Proběhla také konzultace s generálním projektantem areálu speleoterapie. Druhá se uskutečnila ve dnech 27. srpna až 2. září 2017 a jejím cílem bylo vyzvednutí dvou kompletů pro speleopotápění a 1 kompresoru z letecké dopravy a předání partnerské straně, kontrola postupu výstavby speleoterapeutického centra, přijetí u nového předsedy APA a proces PR aktivit. Třetí cesta proběhla ve dnech 28. října až 6. listopadu 2017, jejím cílem byla kontrola a konzultace úprav v jeskyni Satsurblia, konzultace při zpřístupňování jeskyně Navenachevi, kontrola stahování mikroklimatických dat a jejich interpretace. Důležitým bodem programu byl dvoudenní monitoring naplňování aktivit projektu ze strany Zastupitelského úřadu ČR v Tbilisi, který provedl attaché Jan Černík. SJ ČR prošla monitoringem „bez ztráty desítky“ s velmi dobrým hodnocením.

Na základě dokumentu Amendment No.1 to the Memorandum of Understanding 279771/2017-ČRA ze dne 5. 5. 2017 byl projekt doplněn o výstup doporučující zřízení výzkumného a dokumentačního centra a prodloužení projektu do konce roku 2018. V závěru roku 2017 Česká rozvojová agentura, která plně financuje projekt, potvrdila jeho prodloužení.

Výstavba speleoterapeutické léčebny u jeskyně Satsurblia.
Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

11. vědecká konference „Výskum, využití a ochrana jaskýň“ Liptovský Mikuláš, říjen 2017

Jaroslav Hromas

S obdivuhodnou pečlivostí a pravidelností naši kolegové ze Správy slovenských jaskýň spolu se Slovenským múzeem ochrany prírody a jaskyniarstva, Slovenskou speleologickou spoločnosťou a Asociáciou slovenských geomorfológov pri SAV pořádají kvalitní, mezinárodně obsazené vědecké konference na nevyčerpatelné téma „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“. A dodejme, také v úzké spolupráci s Geologickým ústavem AV ČR s neúnavným Pavlem Bosákem.

Ve dnech 25. až 26. října 2017 se v nádherně zmodernizovaném sídle Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovském Mikuláši konala tato konference již po jedenácté! Zdánlivě bezbřehé téma s programem 26 přednášek a 18 posterů bylo racionálně rozčleněno a prezentováno v průběhu jediného (avšak zcela vyčerpávajícího) dne, zatímco druhý den byl věnován prohlídce expozic muzea a exkurzi do nově a netradičně zpřístupněné Brestovské jeskyně, o níž se podrobněji dočtete v následujícím článku.

Nelze zde vyjmenovat všechny příspěvky, které přednesli účastníci ze Slovenska, České republiky, Polska a Indie, a tak si připomeňme alespoň ty nejpodstatnější. Mezi nimi převládaly zejména aktuální poznatky o genezi krasových oblastí a jeskyní, jejich výplní, výsledky absolutního datování sintrů a sedimentů a z toho odvozených názorů na stratigrafické pozice, vývojové fáze i genetické procesy podzemních systémů, včetně dopadů těchto nových informací na dosud tradované představy o vývojových fázích (zejména Karpatských) orogénů. Prezentovány a diskutovány byly výzkumy nejen z Demänovských jeskyní a Ochtinské aragonitové jeskyně, ale také z jeskyní v Polsku (Gleboka) a Bulharsku (Orlova Čuka), všechny realizované mezinárodním týmem v čele s Pavlem Bosákem, Helenou Hercman a Pavlem Bellou.

Pravidelnými se na konferencích staly také zprávy Josefa Stemberka z Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR o aktuálních výsledcích systematického monitoringu pohybu na zlomech v krasových i pseudokrasových jeskyních, který provádí už 15 let na řadě míst Evropy (!) včetně zpřístupněných jeskyní v naší správě. Jeho spolupracovník M. Briestenský představil konkrétní výsledky měření v Bozkovských jeskyních, kde dva

extenzometry TM-71 zaznamenaly pohyby na dvou výrazných tektonických směrech, které prochází jeskyněmi a dělí dolomitové masiv na tři tektonické bloky. V období 2011-2012 došlo k výraznému pohybu na dislokaci procházející severovýchodní částí Nové jeskyně a v období 2014-2015 na dislokaci, která protíná Starou jeskyni. Na konci roku 2015 byl na obou „skocích“ zaznamenán opět částečný návrat.

Na druhém místě, co do počtu referátů, byla témata biospeleologická, hydrologická a klimatologická. Prezentovány byly i výzkumy v Moravském krasu – terestrických bezobratlých na podzemní Punkvě, žíhal v Amatérské jeskyni a netuberkulózních bakterií ve znečištěných vodách Moravského a Hranického krasu. Nás mohou zajímat také výsledky monitoringu radonu ve Vážecké jeskyni a vliv návštěvnosti na teplotu vzduchu v Brestovské jeskyni. Zajímavé bylo i seznámení s webovou aplikací „Zoznam jaskýň Slovenska“.

Závěrem nelze pominout, že mimořádný zájem vzbudila také prezentace velmi vydařených posterů o rekordních ponorech v Hranické propasti, o kterou se postarala Barbora Šimečková.

Nákladem 9,5 mil. eur zrekonstruovaná budova kláštera v Liptovském Mikuláši, dlouholeté sídlo Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva.

Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Přednášky probíhaly v konferenčním sále. Foto: Pavel Bella

Exkurze účastníků konference do Brestovské jaskyne. Před vchodem do jeskyně zleva speleolog a fotograf Pavol Staník, Barbora Šimečková, hydrogeoložka Dagmar Haviarová a biospeleoložka Zuzana Višňovská. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Brestovská jaskyňa – nový příklad netradičního zpřístupnění

Jaroslav Hromas

Tytam jsou doby, kdy „zpřístupněná“ jeskyně musela mít „průchozí výšky“, betonové chodníky a schodiště, zábradlí vysoké 110 cm s příčkou uprostřed, elektrické osvětlení. Dnes se i veřejnost pohybuje v podzemí po břiše či po kolenou, na laně či žebříku, s baterkou či čelovkou.

Jedním z posledních příkladů nevšední úpravy jeskyně pro veřejný provoz je Brestovská jaskyňa na Slovensku. Je národní přírodní památkou v katastru obce Zuberec v Západních Tatrách v nadmořské výšce 867 m. Puklinovo-říční jeskyni s četnými jezery a sifony vytvořil Studený potok v triasových dolomitech a vápencích chočského příkrovu. Po dlouhodobých speleologických a potápěčských průzkumech je v současnosti známa v délce 1 890 m.

Po dlouhých úvahách o jejím zpřístupnění veřejnosti, včetně alternativy s vodní plavbou, bylo na příslušných místech rozhodnuto o jejím zpřístupnění pro soukromého provozovatele. Protože však vznikly „pochybnosti“ o regulérnosti užití dotačních prostředků k tomuto účelu, byla nakonec dána do správy a provozu Správě slovenských jaskýň.

Jeskyně není zpřístupněna klasickou formou, k pohybu návštěvníků zde slouží řada dosud neužívaných, nápaditých technických prvků a zařízení. Nemá zpevněné chodníky, k překonávání výškových rozdílů a jezer slouží nenáročné ocelové konstrukce různého typu s nerezavějící povrchovou úpravou. Vysoké stupně spojují ocelová schodiště „žebříkovitého“ charakteru s profilovanými/vykrajovanými stupnicemi. Překonání skalní a kluzké svahy pomáhají v počtvě zapaštěné kramle nebo řada samostatných roštových stupínek, ne nepodobných malým „nočním stolčům“. Přes jezera vede velmi úzká lávka s ocelovým roštem bez zábradlí, jen s občasnými sloupky dosahujícími výšky kolen. Tu a tam, nikoli však nad vodou, pomáhá k přidržení „madlo“ z horolezeckého lana na stěně. Každého návštěvníka v maximálně patnáctičlenné skupině vybaví dva průvodci přilbou a čelovkou. Trasa jeskyní netvoří okruh, po dosažení koncového domu s posledním jezerem, kde je také umístěna monitorovací aparatura mikroklimatu, se výprava vrací stejnou cestou. Při malé troše nadsázky lze konstatovat, že se jedná o prohlídku adrenalinovou, pro slabší povahy možná až dost. Myslím, že není problémem namočit se v jezeře (není hluboké!) šlápnout vedle „nočního stolku“ nebo uklouznout po žebříkovém schodišti.

Proto také na provozní chatce visí toto výstražné sdělení: „Prehliadka jaskyne prebieha po trase v upravenom teréne, po železných roštoch a schodiškách. Vstup len pre deti nad 6 rokov, deti do 10 rokov len so sprievodom dospelaj osoby. Návštevníci obdržia prilbu a čelovku lampu, musia mať pevnú turistickú obuv a voľné ruky. Batožina maximálne do rozmeru 40×30×20 cm. Možnosť znečistenia rúk a odevov. Zvážte prosím svoje schopnosti.“

Je vidět, že naši slovenští přátelé a jejich návštěvníci jsou odolnější povahy i tělesné konstrukce a nebojí se novot.

Provozni „budova“ Brestovské jaskyně a její vedoucí Juraj Pajerský.

Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Zpřístupněná trasa v Brestovské jeskyni. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

Seminář osvětlovacích technik v Grottes de Han 16.-18. 11. 2017

Jakub Gabriš

Jeskyně Han se nachází v jihovýchodní Belgii v blízkosti obce Han sur Lesse v lesnatém pohoří Ardeny. Přílehlé území o rozloze asi 250 ha tvoří přírodní park ve vlastnictví soukromé společnosti, jež provozuje jeskyni a další aktivity v této oblasti. Vlastníky společnosti jsou převážně potomci zakladatele, což dnes představuje asi 200 akcionářů. V přírodním parku jsou chována zvířata, např. vlci, medvědi, rysy, jeleni, bizoni, divočáci ap. Prohlídku parku lze absolvovat ve speciálně upraveném silničním vláčku, něco jako známe u nás v Moravském krasu. Ke vchodu do jeskyně jezdí z obce vláček, připomínající starší tramvaj. V areálu správy jeskyně se mimo administrativní budovy nachází víceúčelová stavba s expozicemi o výzkumech a historii jeskyně a okolí, restaurací a kinosálem, v němž seminář probíhal.

Kromě správy jeskyně Han (Ewa Krywko, Brigitte Malou) spolupořádala seminář také firma Cave Lighting (Alexander Chrapko, Německo). Cílem organizátorů bylo informovat o nových osvětlovacích strategiích pro podzemní objekty, tedy zpřístupněné jeskyně a doly, a to z různých hledisek, a dále zprostředkovat výměnu informací mezi účastníky semináře, kterých bylo přes 70 z celkem 15 zemí. Součástí programu byly i exkurze do jeskyní Han, Hotton, Lorette de Rochefort a Remouchamps. SJ ČR na semináři zastupovali Josef Vandělik, Zdeněk Zapletal a Jakub Gabriš. Naše skupina v řadě diskusí úzce spolupracovala s delegací Správy slovenských jaskýň vedenou Peterem Gažikem. Seznámili jsme se také s prezidentem ISCA Bradem Wuestem a pozvali ho k nám, což s radostí přijal.

Firma Cave Lighting se podílela na organizaci semináře také proto, že v jeskyni Han v současnosti provádí kompletní rekonstrukci elektroinstalace a staré osvětlení mění na LED systémy. Momentálně jde o celosvětově významného dodavatele osvětlení veřejnosti zpřístupněných jeskyní.

Vývoj technologií osvětlení obecně v současnosti směřuje právě k LED, ale jeskyně jsou specifickým prostředím a je nutné se nad mnoha věcmi zamyslet. V budoucnu je to zřejmě směr, kam se budeme ubírat, ale nese mnohá rizika a také samotný vývoj LED neustále pokračuje. Na semináři bylo LED osvětlení prezentováno jako nová vize a nová era osvětlování zpřístupněných jeskyní.

Zde je však třeba uvážit, jakou technickou úroveň mělo dosavadní osvětlení příslušné jeskyně. Na rozdíl od našich zpřístupněných jeskyní, jejichž osvětlení je na velmi vysoké technické i výtvarné úrovni, v jeskyni Han sloužilo několik desítek let staré osvětlení různého druhu a tudíž přechod na LED se někomu může jevit jako opravdu moderní zázrak. Nově bylo do této jeskyně instalováno přes 1 700 svítidel firmy Cave Lighting o celkové spotřebě 9 000 W, z toho 37 % světel určených pro chodníkové osvětlení. Elektroinstalace je koncipována na napětí 24 V stejnosměrného proudu (od rozvaděče). V některých částech jeskyně je umístěno až nesmyslně mnoho různých osvětlovacích jednotek, které nejsou vůbec skryté, což kazí dojem přírodního rázu jeskyně. Je to zřejmě tím, že díky typům svítidel na malém napětí s menším výkonem, intenzitou a úhlem rozptýlu je nutné použít více světel, aby dosáhly určité úrovně osvětlení. Bohužel některé prostory jsou osvětleny bodově a nevynikne mohutnost celé prostory.

Co mě ale každopádně překvapilo, je barevná teplota světla, která se blíží nebo odpovídá dennímu spektru. Některé partie jeskyně tak příliš nevyniknou, nejsou v této barvě dobře vykresleny a často např. žlutá barva chybí. Toto téma jsem otevřel následující den při přednášce. Odpověď zněla, že novým trendem je osvětlovat jeskyně pouze v barvě denního světla (tedy něco jako pocitově studená bílá, přesněji okolo 5000-6000 K). Žlutou barvu prý máme zafixovanou geneticky jako příjemně spojenou s ohněm, sluncem ap. a je to prý jen

Svítidla firmy Cave Lighting nainstalovaná na zkorodovaném zábradlí v jeskyni Grottes de Han.

Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

v hlavě. To může být pravda, ale kdo určuje správný směr? A pokud některé části jeskyně vyniknou lépe ve spektru barvy „směrem ke žluté“ (cca 2 700 K) a působí to zároveň i příjemně, proč od toho ustupovat? Pro dané místo je třeba navolit vhodnou barvu podle konkrétních podmínek.

Důležitým parametrem je index CRI – tzv. index podání barev, který hraje v reálném zobrazení barevnosti velkou roli. Čím je kvalitnější světlo (vyšší CRI), tím je celé spektrum světla vyrovnanější (a podobnější slunci nebo klasické či halogenové žárovce) a má menší intenzitu modré barvy. V současnosti se obvykle vyrábějí LED s indexem CRI okolo 80, ale pokud mají CRI přes 90, jejich pořizovací náklady jsou zatím mnohem vyšší a proto na trhu nejsou časté. Např. CRI u klasické vláknové žárovky může dosahovat 95 a rozdíl v podání barev je opravdu znát.

Významným rizikem je také fakt, že právě při těchto barvách (studené bílé) hrozí při stejné intenzitě světla nárůst lampenflory (díky vyššímu podílu modré složky světla, která podporuje růst rostlin obsahujících chlorofyl). V tomto spektru barvy krásně vynikne čistě bílá sintrová výzdoba, což je např. dobře vidět v Masarykově domě v Punkevních jeskyních, musíme si však uvědomit, že v našich jeskyních je lampenflora neustále monitorována a pravidelně likvidována – v takovém případě je užití „studené bílé“ na místě. Tato dnes už u nás zcela běžná sanace lampenflory není však ve světě, Belgii nevyjímaje, stále zavedena, natož pravidelně prováděna!

S předneseným argumentem, že se v jeskyních po přechodu na LED osvětlení výskyt lampenflory zmenšil, nesouhlasím. Domnívám se, že zdánlivý úbytek lampenflory je způsoben tím, že prostory jsou nasvíceny jinak, z jiných míst a do jiných směrů. V jeskyni Han jsme v prostorách se zvýšeným skapem pozorovali poměrně značný nárůst lampenflory na místech, kde ji podle sdělení vedoucí jeskyně likvidovali před rokem. Ta nám také v zákulisí potvrdila, že na některých místech došlo ke zmenšení výskytu, jinde k navýšení. Toto srovnání ale stále probíhá jen vůči starému osvětlení. Velký rozdíl přitom udělá už jen zkrácení doby osvitu – tedy nově častější zhasínání pomocí dálkového ovládání. V jeskyních ČR tato obecná pravidla péče o jeskyně fungují už dávno a proto některé zde uváděné argumenty vyzněly podle našich zkušeností hodně zjednodušeně.

Podle mého názoru autoři „nové vize“ používají denní bílou barvu hlavně proto, že v tomto okamžiku je nejvýhodnější (nejlevnější) z hlediska výroby čipů do LED světél. Všeobecně jsou nyní LED světla založena právě na principu vyzařování v modrém spektru a různými prostředky je možné docílit změny jejich barvy (luminofor apod.). To však znamená na úkor intenzity, výkonu a účinnosti. Zjednodušeně řečeno, je jednodušší docílit výkonnějšího světla v denní studené barvě než ve žluté.

Slovenští kolegové ale těmto názorům nepodlehli a při instalaci LED v Belianské jeskyni firmou Cave Lighting trvali na svých požadavcích. Oproti belgickým jeskyním působí instalace v Belianské j. podstatně pozitivněji. V nových projektech slovenských kolegů jsou v zadání požadována už i svítidla s větším úhlem rozptylu, která dříve nebyla touto firmou dodávána. Je zjevné, že dodavatel je pod tlakem požadavků investora schopen nalézt i jiná technická řešení, než když je mu při tvorbě projektu ponecháno „volné pole“ jako v případě belgických jeskyní.

Jiné řešení od jiné firmy jsme viděli v navštívené jeskyni Hotton. V rámci nové elektroinstalace nainstalovali vysoce svítivé LED reflektory ve žluté barvě (výkon 75 W,

Nasvětlení krápníkové výzdoby v Grottes de Han.

Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

světelný tok 5600 lm) napájené střídavým proudem o napětí 230 V. Např. na krátkodobé intenzivní osvětlení velkých prostor či komínů (samozřejmě i se splněním podmínkou vysokého CRI) by tato varianta mohla stát za zkoušku.

Elektroinstalace firmy Cave Lighting je z hlediska technického provedení na velmi vysoké úrovni včetně standardů pro vlhké/mokré prostředí, standardně v IP65, koncové osvětlení v IP68. Nevýhodou malého napětí je, že např. při bouři v některých jeskyních odchází koncová světla, neboť i přes přepětíovou ochrany nejsou schopna zvládat vysoké špičky tak jako u rozvodů 230 V. Samozřejmě pokud přijde výboj mimořádně velký, nemusí už pomoci nic, to je jiná otázka.

Je potřeba si také uvědomit vyšší nároky na kvalifikaci obsluhy provádějící po rekonstrukci údržbu či opravy. U takto koncipovaného zařízení je potřeba nejen znalosti z oboru elektrotechniky, ale ve značné míře také z oblasti IT.

Velkou výhodou je malé bezpečné napětí, získávání informací o poruchách jednotlivých úseků díky počítačovému přístupu, menší emise tepla v porovnání s klasickými žárovkami, vysoká účinnost z pohledu svítivosti a výkonu, větší odolnost vůči chladu (LEDkám je v chladu lépe než žárovkám, které praskají, a spíše potřebují ochlazovat), možnost speciálních efektů (např. k hudbě) aj.

Sporný je argument menší platby za elektrickou energii. Spotřeba je samozřejmě mnohem nižší, ale je třeba brát v potaz, do jakého tarifu odběratel po rekonstrukci „spadne“. Z hlediska environmentálního znamená snížení spotřeby samozřejmě příznivý efekt. Opačný protipól představují mnohem vyšší celkové pořizovací náklady i cena případných oprav.

Na zpřístupněných trasách belgických jeskyní jsme zaznamenali značné nedostatky z hlediska jejich bezpečného provozu: zkorodované zábradlí, pochybně ukotvené kovové konstrukce, velmi kluzké schody, neudržované pochůzi trasy ap., které mohou vést až k vážným úrazům návštěvníků. Z našeho pohledu jsou naprosto nepřijatelné. V porovnání s nainstalovanou špičkovou (a ne právě levnou) osvětlovací technikou by jejich oprava na přijatelný standart nebyla zase až tak nákladná. Záleží jistě na prioritách provozovatele a dostupnosti finančních zdrojů (v případě osvětlení vstupuje patrně do hry argument úspory energie preferovaný v dotačních programech EU).

Problematika osvětlování jeskyní je specifickým oborem, vždy je třeba přizpůsobit projekt konkrétní jeskyni a vzít do úvahy řadu aspektů. V současnosti to vypadá, že LEDky nás neminou, ale je třeba zkoušet, testovat a shromažďovat informace.

Celkové osvětlení velké prostory v Grottes de Han. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Životní jubilea

Rok 2017 s sebou přinesl významná životní výročí několika našich kolegů. Společně jsme je oslavili a popřáli jim do dalších let všechno nejlepší a hlavně pevné zdraví! Skutečný věk se přece, zejména s ohledem na dámy, neprozrazuje, a tak je rozhodující, jak „mladí“ se naši jubilanti cítí!!

Marcela Trojanová	Zdeněk Zapletal
Petr Zukal	Miluše Hasoňová
Milan Hladký	Lenka Hrubá

Jaromíra Krpcová Badalová

Marcelky si rozumějí... Finanční účetní SJ ČR Marcela Trojanové (vlevo) blahopřeje k životnímu jubileu vedoucí průhonické úctárny Marcela Šejblová. Foto: Ivana Mrázková, SJ ČR

Odchod do důchodu

Koncem roku 2017 ukončila pracovní poměr v naší organizaci Jana Plišková, dlouholetá „paní účetní“. Správy jeskyní Moravského krasu v Blansku. Děkujeme jí za nekonečnou trpělivost a neokázalou pečlivost, s jakou vždy zvládala hory čísel pro dobro jeskyní a lidí kolem nich a do nové funkce „babička na plný úvazek“ upřímně přejeme hodně sil a elánu!

Důchodový věk zaklepal na dveře už i kolegovi Josefu Jarůškovi, rovněž dlouholetému loďaři a zástupci vedoucího Punkevních jeskyní. Kaca, jak mu všichni říkáme, se však s námi ještě neloučí, zůstává ve službě a věříme, že ještě převezme po Punkvě hezkou řádku spokojených návštěvníků.

Miminka

Na rozdíl od loňské „nadúrody“ letos na našich pracovištích nepřibyl žádný malý jeskynář. A tak jedinou zajímavostí, kterou je vhodné kolem miminek zaznamenat, se stal církevní křest, první v našich zpřístupněných jeskyních. Odehrál se v srpnu v Eliščině jeskyni ve Sloupsko-šošůvských jeskyních.

Svatby

Barbora Šimečková

Již třetím rokem dosáhl počet svateb pořádaných v našich jeskyních stejného počtu –16. Pozici rekordmanů po tradičních Sloupsko-šošůvských jeskyních přebraly Punkevní jeskyně, kde se konaly celkem čtyři svatby. Jednou z nich byla svatba „otužilecká“, kdy novomanželé po uzavření sňatku společně plavali Punkvou z Masarykova domu ven. Brrr.....

Dvě veselky proběhly v jeskyních Javoříčských, Sloupsko-šošůvských, Balcarce, Kateřinské a Chýnovské – přesněji řečeno poblíž poslední jmenované. Zdejší sezónní průvodkyni Martinu Krejčovou s jejím nastávajícím Liborem Felcmanem oddal v květnu mocí úřední pověřený zastupitel města Pacova Karel Drbal v kapličky sv. Vojtěcha na vrcholu Pacovy hory nad Chýnovskou jeskyní a o měsíc později pak sezónního průvodce Filipa Jalala s nevěstou Terezou Žemlíkovou na etáži bývalého kamenolomu Pacova hora.

Po jedné svatbě přidaly jeskyně Koněpruské a Zbrašovské – v nich vstoupili do stavu manželského Lucie a Martin Prachařovi a popřát jim přišli skoro všichni potápěči z Hranické propasti, protože ženich je jedním z nich.

Všem novomanželům srdečně gratulujeme a přejeme jim na společné cestě životem co nejvíce slunných dní!

Novomanželé Felcmanovi v Chýnovské jeskyni. Foto: Iva Vrkočová

Novomanželé Jalalovi se svatebčany na etáži lomu Pacova hora. Foto: Daniil Belokopytov

Setkání jeskyňářů – seniorů v Moravském krasu

Ladislav Slezák

Ukutečnilo se v sobotu 10. června 2017. A zase ten 10. červen! Mám smůlu. Na tentýž termín svolávají kluci, bývalí maturanti z gymnázia v Králově Poli abiturienták. Po 65 letech! A teď babo rad'. Vzhledem k tomu, že už nás z bývalé třídy 8C, kde nás maturovalo 42, zbylo celkem 9, padla na mne docela depka.

Vždycky, kdy na mne tahle mizérie padla a věřte, že za doby mého ředitelování v Moravském krasu to bylo docela častokrát, jsem utíkal do přírody, mezi bílé skály Moravského krasu. Tam jsem vždycky našel rovnováhu, klid a návrat optimistické nálady. Bylo rozhodnuto, pojedu mezi dědky jeskyňáře, je jich víc a kácení ve vlastním lese není tak úděsné. A přece se rok 2017 neobešel bez smutných a hlavně překvapivých událostí.

Ono to setkání má dvě fáze. První, která se tváří společensko-odborně, a tu druhou, která se už permanentně odehrává na hřišti ve Vilémovicích. Ta už se netváří, ale je skutečnou otevřenou diskusní arénou doplněnou občerstvením, ochutnávkami přinesených (docela jedlých) výrobků a prozpěvováním písní. Je to milé, v koncovce někdy až úsměvně roztomilé.

První část se odehrála na Výпустku, kde se Robert mj. vytáhl instalací unikátní kolekce modelů letadel a jiné bojové techniky (holt voják se nezapře). V jeskyni samé je též celá řada instalačních změn, jen ten zatracený potok Křtinský se potouchle vyšklebuje ve spodním patře dál. No, snad ta chvíle zlomu přece jen jednou nastane, ať to bude ve Výпустku, Drátenické či Mariánské nebo někde úplně jinde...

Mnohopočetný dav se od Výпустku neorganizovaně přesunul do Vilémovic. Tam už se „douzovala“ cigára, roztáčelo pivo a voněl čerstvý chléb. Zkrátka pohoda, i když tvrdé lavice nemají opěradla. Kolem stolů se sesedly skupinky spřízněných duší. Jak potěšitelné je konstatování, že rozkurážený, až bojovně laděný lid jeskyňářský z dob minulých se baví kultivovaně, všichni si tykají a „zalamují“ palce. Asi jsme nějak zmoudřeli nebo snad rezignovali stářím?

Každopádně se sraz seniorů vydařil a všichni si slíbili, že zas za rok... No a co čert nechtěl, štoura Pepa Weigl vyčmúchal, že mám zrovna desátého narozky a napráskal to na mne! Dostal jsem spoustu „hubanů“ a kytilci polních květů. Díky moc!

Jestě několik užitečných postřehů. Součástí prohlídky Výпустku byla též návštěva expozice Jeskyně a člověk instalovaná v provozní budově. Všichni účastníci se shodli, že je to dílo velice zdařilé a rozhodně schopné konkurence s expozicí v Domě přírody na Skalním mlýně. Před východem z expozice mnohé zaujaly v trávníku usazené dva vápencové bloky, které si zasloužily komentář. Jsou základem samostatného venkovního exponátu. V jejich tělech jsou uchováni zkamenělí duchové všech již nežijících jeskyňářů a badatelů v Moravském krasu. K jejich vyvolání je třeba pokory a vzpomínek těch, kteří je znali. Věřme, že po doplnění exponátu několika drobnostmi si průměrně inteligentní návštěvníci uvědomí, že se nejedná o cvičnou prolézačku jejich nezvedených potomků.

Nakonec trochu faktologie. První setkání seniorů-jeskyňářů, jehož otcem je bezesporu Kelf, se uskutečnilo v roce 2003 a účastnilo se 17 věkově odpovídajících jeskyňářů. Čtrnáctého setkání (!) v roce 2017 se zúčastnilo neuvěřitelných 60 seniorů. Tak jakpak to půjde dál?

Manželé Musilovi gratulují k narozeninám Ladislavu Slezákovi, přihlížejí zleva Pavel Vašík a Antonín Chaloupka.
Foto: Jan Flek, SJ ČR

Z činnosti odborové organizace

Vratislav Ouhrabka

Zároveň se zřízením Správy jeskyní ČR v roce 2006 vznikla sloučením několika místních organizací současná „Základní odborová organizace Moravský kras při Správě jeskyní ČR“. Spolu s dalšími organizacemi z resortu ochrany přírody (národní parky, zoologické zahrady) a resortu kultury (muzea, galerie, divadla, knihovny aj.) je součástí Odborového svazu pracovníků kultury a ochrany přírody. Naše odborová organizace v současné době sdružuje 42 členů – zaměstnanců Správy jeskyní ČR z jednotlivých pracovišť.

Přestože hlavním posláním odborových organizací je zastupovat a obhajovat hospodářské a sociální zájmy všech zaměstnanců v rovnoprávném dialogu se zaměstnavatelem, a to zejména prostřednictvím kolektivního vyjednávání, poskytuje naše základní odborová organizace svým členům i některé benefity, jako jsou příspěvky na dovolenou, bezúročné půjčky, dary k životním a pracovním výročím, příspěvky na rekreační pobyty ve smluvních zařízeních, příspěvky na dětskou rekreaci či na penzijní připojištění.

V roce 2017 se naše odborová organizace solidárně připojila ke stávkové pohotovosti a podpořila požadavky odborových svazů na zvyšování platů ve státní sféře. Pod tlakem odborů byly nakonec v průběhu roku skutečně platy navyšovány. V souladu s těmito změnami byly po dohodě s odborovou organizací zvyšovány i mzdy zaměstnanců Správy jeskyní ČR. Výbor odborové organizace touto cestou děkuje vedení organizace za vstřícný přístup k požadavkům na lepší finanční ohodnocení našich pracovníků.

Akce Českomoravské konfederace odborových svazů požadující růst platů a mezd se konaly i za účasti členů našich odborových organizací (OSPKOP). Zdroj: portál ČMKOS e-sondy.

Kniha Jeskyně České republiky na historických mapách získala dvě ocenění

Petr Zajiček

V roce 2016 vyšla zajímavá a svým způsobem unikátní knižní publikace Petra Zajička Jeskyně České republiky na historických mapách. Kromě vlastní knihy, která pojednává o přibězích starých map českých jeskyní od roku 1784 až do 50. let 20. století, obsahuje publikace i kartonový box s 46 kopiemi vybraných map.

Publikace zaujala natolik, že v roce 2017 v rámci 9. ročníku Cen Nakladatelství Academia získala Cenu poroty. Současně byla kniha nominována také do 24. ročníku Ceny Jednoty tlumočnicků a překladatelů, kde jí porota udělila čestné uznání.

Rytinu Ochozské jeskyně neznámého autora poprvé opublikoval Jan Nepomuk Soukop v roce 1858. Vznikla v době Wanklova mapování jeskyní Moravského krasu.
Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Kniha historických jeskynních map v doprovodu obou udělených ocenění. Foto: Petr Zajiček, SJ ČR

Cena města Hranic pro potápěče z Hranické propasti

Barbora Šimečková

Slavnostní atmosféra zavládla odpoledne 25. ledna 2017 v zasedací síni Městského úřadu v Hranicích při vyhlášení Ceny města Hranic za rok 2016. Asi už se nikdy nepodaří, aby se u jednoho oválného stolu sešly všechny generace potápěčů z Hranické propasti, přes 40 mužů slavnostně oděných i naladěných, od rozechvělých elévů po šedovlasé nestory.

Samotnému ceremoniálu předcházela usilovná spolupráce příslušných úředníků MěÚ Hranice, pracovníků Správy ZAJ a výboru ČSS, ZO 7-02 Hranický kras. Bylo nutno zformulovat návrh ocenění, připravit důvodovou zprávu pro městské zastupitelstvo, dohlédnout na bezchybné znění nápisů na pozvánkách, pamětním listu, plakete a ve Zlaté knize města, dohledat pokud možno všechny potápěče, vyrobit informační postery, zajistit prostory pro společenské posezení a tisíc dalších maličkostí.

Městské zastupitelstvo akceptovalo doporučení odborníků a cenu udělilo celému potápěčskému týmu České speleologické společnosti, základní organizaci 7-02 Hranický kras, Krzysztofu Starnawskému a Bartłomieji Gryndovi, za systematický potápěčský průzkum Hranické propasti. Ten vyvrcholil prokázáním hloubky vody 404 metrů, která z Hranické propasti činí nejhlubší zatopenou propast světa.

Vyhlašování Ceny města se již tradičně koná v reprezentačních prostorách hranického renesančního zámku, který je od roku 1998 sídlem městského úřadu. Zasedací síň s nádherným štukovým stropem v jižním křídle byla zaplněna do posledního místa – odborníky, spolupracovníky, přáteli, fandící veřejností i zástupci médií. Po zahajovacím proslovu starosty města Jiřího Kudláčka byla Cena města nejprve předána hranickému rodáku, kameramanu a scenaristovi Petru Čepickému.

Druhá polovina už patřila oceněným potápěčům. Jejich dlouholeté úsilí při průzkumu Propasti přítomným krátce představila autorka příspěvku. Z rukou starosty pak současný předseda speleopotápěčského týmu Michal Guba převzal plaketu, pamětní list a kytici

Pamětní plaketa udělená zastupitelstvem města Hranic. Foto: Dušan Šuráni

Kolem oválného stolu v zasedací síni hranického zámku zasedli potápěči, jejich činnost právě představuje autorka článku. Foto: Milan Geršl

s radostným zvoláním: „*Chlapi, je to Vaše!*“ Stejným adresátům poputuje i příjemný finanční dar 10.000,- Kč spojený s oceněním. O slovo byl požádán také RNDr. Jiří Pogoda, vůdčí osobnost průzkumu, který zavzpomínal na pionýrské počátky potápění v šedesátých letech minulého století. Následoval slavnostní přítisk s přáním mnoha dalších úspěchů na Propasti, osobní gratulace a rozhovory pro média. Všichni ocenění se také postupně podepsali do Zlaté knihy města Hranic, v níž byly rukou grafičky Hany Dostálové připraveny stránky právě pro tuto příležitost.

Akci rámovaly postery prezentující aktuální potápěčské dění na Hranické propasti, její vědecký výzkum a také nový idealizovaný svislý řez Propastí po dosažení hloubky vody 404 m. Závěrečnou tečku za oficiální částí pak učinila společná fotografie, k níž se na ochozu severního křídla zámku seřadili všichni zúčastnění. Neopakovatelné protnutí legend a toku času v jediném okamžiku...

Slavnostního ceremoniálu se bohužel pro zaneprázdnění nemohli zúčastnit polští kolegové – Krzysztof Starnawski, potápěč, jehož extrémně hluboké sestupy přinesly při průzkumu Propastí zásadní posun, a Bartłomiej Grynda, konstruktér „rekordního“ dálkově ovládaného robota ROV GRALmarine.

Po ukončení ceremoniálu se všichni přesunuli do salonku nedaleké restaurace u Kramplů za občerstvením, přátelským setkáním a rozhovory kamarádů, kteří se i léta neviděli. Během večera Miroslav Lukáš promítl prezentaci o historii potápěčského průzkumu Propastí dokumentující všechny důležité mezníky odhalování neznámých hlubin „Tajemné dámy“. A kdyby mnozí účastníci nedorazili až z druhého konce republiky a čas neuprosně nevelel k návratu, seděli bychom tam ještě mnohem, mnohem déle.

Událost byla prezentována také regionálními médii a na webových stránkách. Celý tým si tak za své dlouholeté – u mnohých celoživotní – „uhranutí“ Hranickou propastí odnesl nejen veřejné ocenění, ale také zasloužené a opravdu upřímné poděkování. A to určitě hřeje u srdce.

Vzpomínám nestora potápění na Hranické propasti RNDr. Jiřího Pogody naslouchají zleva zastupitelka Lenka Kopřivová, hudebník Raдек Kňura, současný předseda potápěčů Michal Guba s kyticí a cenou, major Martin Kučera, příslušník Odboru speciálních potápěčských činností PČR a autorka článku. Foto: Dušan Šuráni

Všechny generace potápěčů z Hranické propasti se už asi takto nesejdou. Foto: Luděk Peřina, ČTK

Setkání jeskyňářů 2017 v Labských pískovcích

Michal Kolčava

Pomyslný horký pořadatelský brambor putovní akce „Setkání jeskyňářů“ se v tomto roce dokoulel z Bozkova do Staré Olešky do rukou Základní organizace České speleologické společnosti 4-03 Labské pískovce. Velitelských opratí příprav se zde ochotně ujal Jarda Kukla ml. a Bety Zinková. Vnější podporu skupině pak poskytly ZO 1-08 Týnčany a ZO 1-05 Geospeleos, které si organizaci vyzkoušely v minulých ročnících na vlastní kůži.

Oblíbená akce probíhala o víkend 22.-24. září 2017 a místem konání se stal kemp Pod Lesem u Olešského rybníka. Areál kempu bylo ale nutné pro tuto příležitost mírně přizpůsobit. Tak se např. kempová jídelna proměnila v konferenční salón, doplněný soutěžní výstavou fotografií s podzemní tematikou a nesoutěžní ukázkou mapové dokumentace a autorských kreseb rovněž na podzemní témata. Tím ovšem byla vědou

a uměním vytesněna základní lidská potřeba – jídlo. Proto byl před objektem zbudován „na zeleném drnu“ prostorný jídelní stan sdružující kuchaře i strážníky pod jednu plachtu. Jen pípa zůstala v objektu; ke štěstí jeskyňářů zapojená – z ochotných rukou majitelů kempu bylo postupně podáno do speleologických hrdel celkem 8 sudů místního Břežňáku. K ubytování účastníků posloužily kempové chatky, odolnějším jedincům vlastní stany.

Víkendový program probíhal přibližně podle tradičního scénáře. Úvodní páteční večer rozehráli labští, a to představením zdejšího pískovcového fenoménu a svojí podzemní činnosti, kterou na závěr prezentace doložili první exkurzí do podzemí v nedaleké Jánské. Málokdo z účastníků tušil, že si zamaže overall již v pátek večer.

Hlavní exkurzní menu bylo ale připraveno na sobotu a neděli. Účastníci mohli vybírat např. z rozsedinových jeskyní v oblasti Labského kaňonu (jeskyně Přátelství a jeskynní systém Loupežnická-Pytlácká), z podzemí bývalých nacistických továren Rabštejn či povrchových tras Jetřichovickými stěnami. Na exkurzním listku nesměla chybět ani známá Pravčická brána nebo naopak téměř neznámá Stříbrná štola ve Stříbrných stěnách pocházející údajně až z dob vládky šlechtického prospektorství.

Exkurzní jedničkou se ale bezesporu staly rozsedinové jeskyně Pod Děčínským Sněžníkem ukryté v podzemí bývalého fluoritového dolu a pečlivě opatrované Správou jeskyní ČR. Zkrátka každý chtěl vidět onen pověstný zelenavý a fialovějící fluorit pokrývající jeskynní stěny.

Pozdní sobotní odpoledne patřilo 8. ročníku konference „Výzkum v podzemí“, která byla letos tematicky věnována především pseudokrasu. Ve večerních hodinách pak konferenci vystřídal vyhlášení výsledků fotosoutěže, která se letos odehrála v komornějším vydání bez odborné poroty – vítěze tak určovali přímo účastníci setkání. Poslední sobotní oficiální bylo ohlášeno brambory na patřičnou teplotu a její vložení do rukou zástupce skupiny Myotis (ZO ČSS 6-21), která si ho odvezla do moravsko-krasových Vilémovic, kam se můžeme těšit na podzim 2018. Neoficiální program následně šlapal až do nočních hodin v okolí pípy, ať již podzemními diskuzemi či spontánní hudební produkcí.

Jeskyně Pod Děčínským Sněžníkem č.5.

Foto: Petr Kříž

Speleologické obecnstvo v konferenčním salónu Setkání jeskyňářů. Foto: Michal Kolčava

Účastníci exkurze do Jeskyně Pod Děčínským Sněžníkem naslouchají úvodnímu výkladu Vratika Ouhrabky. Foto: Jaroslav Hromas, SJ ČR

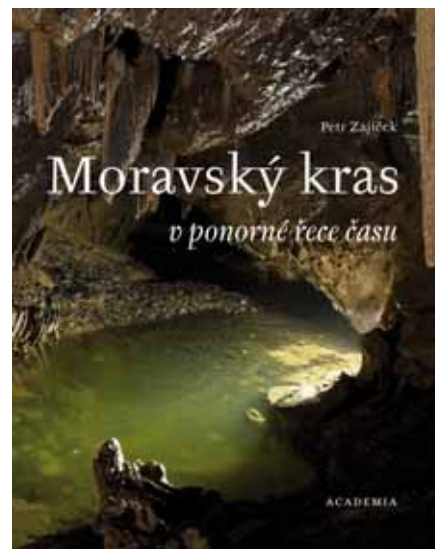
Akce byla úspěšná a spokojenost více jak 100 účastníků nezlomilo ani nevlidné deštivé počasí, které po většinu víkendu panovalo. Na závěr zbývá poděkovat za vstřícný přístup nejen Správě jeskyní ČR, ale také Správě NP České Švýcarsko a Spolku Rabštejn.

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2017

Petr Zajíček: Moravský kras v ponorné řece času. Nakladatelství Academia Praha, 2017

Jaroslav Hromas

Mnoho knih již bylo napsáno o Moravském krasu a mnohé bylo opsáno. Abychom nekřivdili, každá publikace přinesla i mnoho novinek. Za počátek jejich dlouhé řady můžeme s trochou nadsázky považovat už práce ze 17. století a za její aktuální závěr knihu Petra Zajíčka „Moravský kras v ponorné řece času“, vydanou nakladatelstvím Academia v Praze v roce 2017. (Dlužno poznamenat, že v SJ ČR je nyní v redakční přípravě práce Ivana Baláka „Moravský kras, jeskyně a člověk“.) Z oně zmíněné dlouhé řady publikací výrazně vyčnívají kniha Jindřicha Wankela „Obrazy z Moravského Švýcarska a jeho minulosti“, která vyšla zprvu německy v roce 1882 a poté v českém překladu roku 1984, dále celoživotní dílo Karla Absolona, dvoudílný „Moravský kras“ (Academia Praha, 1970) a na něj volně navazující „Moravský kras – labyrinty poznání“, editorsky připravený Rudolfem Musilem (GEOprogram Adamov, 1993).

Obálka nové knihy Petra Zajíčka.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

textů autora) je velmi pečlivě připraven. Obrazový doprovod není jen náhodným výběrem těch lepších prací z autorovy tvorby, ale vhodně doplňuje text, jakož i řada historických dokumentů, z nichž mnohé Zajíček objevil při své práci a takto uvedl ve známost. Knihu velmi vhodně doplňují stručné medailonky osobností spojených s Moravským krasem, nepřehledný seznam literatury, rejstříky místopisný i osobní a poctivě zpracovaný přehled zdrojů vyobrazení.

Zajíček je fotograf a psavec. Racionálně využívá své pracovní zařazení v oddělení péče o jeskyně, kde zajišťuje nejen kvalitní fotodokumentaci jeskyní (méně pak akcí a aktivit SJ ČR), zpracovává a spravuje fotoarchiv a má přístup k dokumentům i k aktuálním informacím o dění v krasu. To jsou zdroje nejen jeho odborných prací, ale i nepřetržitě série jeho novinových článků. Kdo chce mít u ruky souhrn všech základních informací o Moravském krasu, nechť Zajíčkovu knihu zařadí do své knihovny. Je opravdu mimořádně povedená!

Zajíčkova práce o Moravském krasu není první jeho knihou, ani jeho první knihou o Moravském krasu. Již v roce 2007 vyšla jeho fotografická knížka „Moravský kras“ (KANT), spíše jako upomínková pro návštěvníky této úžasné oblasti.

„Moravský kras v ponorné řece času“ je výpravná, 276stránková kniha s pevnou vazbou, efektním přebalem z autorových fotografií, s klasickou grafickou úpravou Jana Franty. Ve 43 (!) kapitolách provází autor čtenáře „historií“ Moravského krasu od hranice spodního a středního devonu před 380 miliony let až do 21. století a nevynechá snad jediný významnější moment či událost, týkající se této mimořádné oblasti Moravské země. A „historie“ je to opravdu pozoruhodná, v Zajíčkově podání místy i poutavá. Od popisu geologických peripetií při genezi podstaty krasu – devonských vápenců, vzniku a dlouhého vývoje krasových jevů v nich, přes osídlování a využívání jeskyní pleistocenní (dokonce i starší) zvířenou a následně prvními lidmi, až po...

Až po poslední objevy amatérských speleologů nebo současnou práci Správy jeskyní ČR. Ale to bychom přeskočili těžiště knihy – popis krasové oblasti, seznámení s její přírodou, popis i historii objevů a výzkumů nejvýznamnějších jeskynních systémů a samozřejmě také zpřístupněných jeskyní. Text se dobře čte, je znát, že (na rozdíl od některých služebních

Čertík Chýnovské jeskyně opět v akci!

Karel Drbal

Řadu let se v Chýnovské jeskyni návštěvníkům říká pro pobavení pověst o Čertíkovi. Čertíka sestavil ze dvou přírodních kamenů bývalý majitel jeskyni pan Václav Rothbauer při zpřístupňování a úpravách jeskyně. Má růžky a na těle prohlubeň připomínající pupík. Podle pověsti ten, kdo si jej pohladí mezi rohy, narostou mu parohy, kdo si jej však pohledí na pupíku, může očekávat přírůstek do rodiny. Legrace, pobavení návštěvníků, pověst....

Jenže jak se rozum popasuje s realitou, že již řada návštěvníků poslala děkovný dopis na adresu správy jeskyně? Dokonce svého času i časopis Vlasta publikoval tuto chýnovskou kuriozitu. A tak přikládáme dopis pana Jaroslava Matějky z roku 2017 včetně fotografie „jeskynní“ Aničky. Přejeme jí i všem ostatním „čertíkovým dětem“ šťastný a pohodový život.

Dobrý den,

před rokem, 28. 10. 2016 jsme s mou družkou, nyní snoubenkou, navštívili vaši jeskyni. Mimo jiné zde byl v prohlídkové trase i čertík, který v případě, že se mu sáhne na břicho, dokáže splnit přání v podobě přírůstku do rodiny. Je to taková pověst pro návštěvníky a pro pobavení. I já jsem občas skeptik k takovým pověstem. Nicméně jsem si miminko přál a tak jsem si na břicho čertíka sáhl. V červenci 2017 porodila má snoubenka krásnou holčičku Aničku. Dle doktorů došlo k usazení vajíčka – k oplodnění někdy v týdnu kolem 2. 11. 2016. Takže bych Vám chtěl, vážení, říci, že ta pověst má něco do sebe a že i věci zdánlivě nadpřirozené se mohou proměnit ve skutečnost. Moc děkujeme. Víte, já se o to miminko snažil neskutečně dlouho. A až po té návštěvě jeskyně Chýnovské se to splnilo. Možná náhoda, ale možná to fakt funguje. Díky a mějte se.

Jaroslav Matějka, Jihlava

Chýnovský kamenný čert. Foto: Josef Vandělík, SJ ČR

Čertíkovo dítě – čtyřměsíční Anička Matějková.

Foto: Jaroslav Matějka

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2017

Malířka na Macoše

Jakub Gabriš

Na konci roku 2017 se objevila velmi neobvyklá žádost ohledně možnosti namalování obrazu v Punkevních jeskyních, přesněji přímo v propasti Macocha. Informace byly velmi strohé, pouze, že se jedná o Katerinu Mukhinu z Ukrajiny. Velkým překvapením pak byl finální výsledek v podobě povedené olejové malby. Protože si myslím, že se s Katerinou v našich jeskyních nevidíme naposledy, požádal jsem ji, aby nám o sobě a své práci prozradila více.

Narodila se roku 1991 v Moskvě (Rusko) a v současnosti žije v Kyjevě (Ukrajina). Vyrůstala v jeskyňářské rodině a je tedy po otci a dědovi třetí speleologickou generací. Otec Konstantin Mukhin se podílel na objevech a rekordech ve známé nejhlubší propasti světa Krubera-Voronja v Abcházii (v současnosti 2 197 m). I mladá Káťa tuto jeskyni navštívila a sestoupila do hloubky asi 500 m. Její vůbec první sestup do jeskyně s otcem a dědečkem proběhl, když jí bylo asi 5 let, někde v nejmenované jeskyni na Kavkaze. Od té doby se pravidelně účastní mnoha akcí a expedicí v různých oblastech světa.

Katerina má vystudovány tři různé obory – sbornírovství, biochemii a také právě umělecký, zaměřený na olejomalbu. V současnosti pokračuje ve studiu zabývající se počítačovou grafikou. Maluje již od útlého dětství, jejími oblíbenými technikami jsou olejomalba, černý akvarel a airbrush. Myšlenka malovat v jeskyni vznikala dlouhou dobu. V nepřístupných jeskyních by to bylo obtížné, proto se rozhodla to zkusit nejprve ve zpřístupněné jeskyni, a to se stalo poprvé právě v Macoše. Navštívila mnoho jeskyní, ale toto místo ji uchvátilo a proto se pro ně rozhodla.

Olejomalba Macochy chvíli po dokončení.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Klimatické podmínky při tvorbě obrazu nebyly zrovna příjemné.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Malířka s hotovým dílem v provozní budově Punkevních jeskyní v doprovodu asistentů Mojmiry Ditricha (vlevo) a Hynky Pavelky.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

V Moravském krasu se pohybovala asi dva týdny. Klasická olejomalba je velmi pomalý proces, neboť první vrstva musí napřed zaschnout, teprve pak je možné pracovat na další. Jedna taková návštěva zabrala asi 3-4 hodiny a v Macoše bylo zrovna dost chladno, takže ani rukavice už nepomáhaly. Ale výsledek je velmi zdařilý. Katerina si přeje, aby jednou mohla uspořádat výstavu s jeskynní tematikou, děkuje všem zainteresovaným za pomoc a doufá, že bude s námi moci spolupracovat i v budoucnu. Už teď mohou slíbit, že jí rádi vyhovíme a bude nám potěšením!

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ 2017

Jeskyň v Moravském krasu přivítaly 25.000 000. návštěvníka

Jiří Hebelka

Moravský kras je nejznámější a také nejvíce navštěvovanou krasovou oblastí České republiky, jeho roční návštěvnost se v současnosti pohybuje okolo 370 000 návštěvníků. Nejvíce navštěvované jsou Punkevní jeskyňe s roční návštěvností přes 210 000 návštěvníků, dále jeskyňe Kateřinská – cca 55 000, jeskyňe Sloupsko-šošůvské – 46 000, jeskyňe Balcarka – 37 000 a jeskyňe Výpustek – cca 21 000 návštěvníků.

Mezi nejstarší zpřístupněné jeskyňe Moravského krasu se řadí Sloupsko-šošůvské jeskyňe, které byly zpřístupněny již v roce 1879. Další jeskyňe byly postupně zpřístupňovány v letech 1910-2007. Údaje o počtech návštěvníků jeskyní před rokem 1955 jsou však velice kusé a bohužel se nezachovaly kontinuální řady. Víme, že podzemí Moravského krasu již navštívilo mnohem více než pětadvacet milionů turistů. My jsme však vyšli z podrobných statistik návštěvnosti jeskyní, které jsou vedeny až od roku 1955.

Z nich vyplynulo, že v pátek 28. 7. 2017 navštíví jeskyňe 25.000 000. návštěvník od roku 1955. Toho jsme přivítali za hojné účasti sdělovacích prostředků v 10 hodin u Jeskyně Balcarky. Jubilejním pětadvacetimiliontým návštěvníkem se stala paní Zdeňka Richterová z Mokrě-Horákova u Brna, která přijela k Balcarkě na výlet s manželem a dvěma vnoučkami. Jako dárek dostala privátní prohlídku Jeskyně Balcarky a také poukaz na vstup pro čtyři osoby do všech čtrnácti jeskyní ve správě SJ ČR, které může navštívit během následujících 4 let. Svůj dárek komentovala slovy: „Já jsem vlastně ještě nic nevyhrála, takže to je poprvé, co jsem něco vyhrála, a ještě něco většího, takže to víte, že jsme rádi“.

Paní Richterovou mile překvapil přímo u pokladny Jeskyně Balcarky vedoucí SJMK Jiří Hebelka s pamětním listem v ruce. Foto: Eva Hebelková, SJ ČR

FOTO ROKU

Fotografie roku 2017

Karel Drbal

Soutěž oblesali čtyři autoři celkem 7 snímků. Na jednu stranu byl jednodušší výběr vítězných fotografií, na druhou stranu je škoda, že se této soutěži zúčastnilo relativně málo lidí. Já osobně bych uvítal širší výběr a vyzývám všechny zaměstnance k vyšší účasti v této soutěži. Jsem přesvědčen, že ve svých archivech mají spousty zajímavých dokumentárních, reportážních a možná i úsměvných snímků. Já jsem vybral fotografii Vratíka Ouhrabky z Gruzie. V rámci projektu České rozvojové agentury jsme pořídili a do Gruzie letecky transportovali dva speleopotápěčské komplety a kompresor. Věci jsme předávali v Tbilisi na dvoře Agentury chráněných území Gruzie (APA). Výraz předsedy APA Davida Markozašviliho je výmluvný. Vratík svoji fotografii nazval: „Co jste nám to, proboha, poslali?“. Snímek roku 2018 tedy bude vybírat Vratislav Ouhrabka. Kromě vítězných fotografií zveřejníme také další dvě, které se umístily v těsném závěsu.

„Co jste nám to, proboha, poslali?“

Zleva Giorgi Chkheidze, David Markozašvili, Petr Zajíček a Karel Drbal. Foto: Vratislav Ouhrabka, SJ ČR

„A přece se vrtá!“

Po návratu ze zbrašovských kominů.

Foto: Miroslav Vaněk

„Heduš, to jsou panoramata, co?“ Rumunský Fagaraš obdivují zleva Radek Blažek, Jim Šebek a Kaca Jarišek. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Josef Anton Nagel známý, neznámý

Pavčina Zajíčková

Nagel Mathemat. 1748 Austr Imperatoris Francisci hanc cryptam perlustrabat

[Nagel matematik 1748 rakouského císaře Františka zkoumal tuto jeskyni]

Tento nápis zanechal Josef Anton Nagel v květnu 1748 v chodbě U stříbrné skály ve Sloupské jeskyni. Kdo to byl, jak a proč se do Sloupu vypravil?

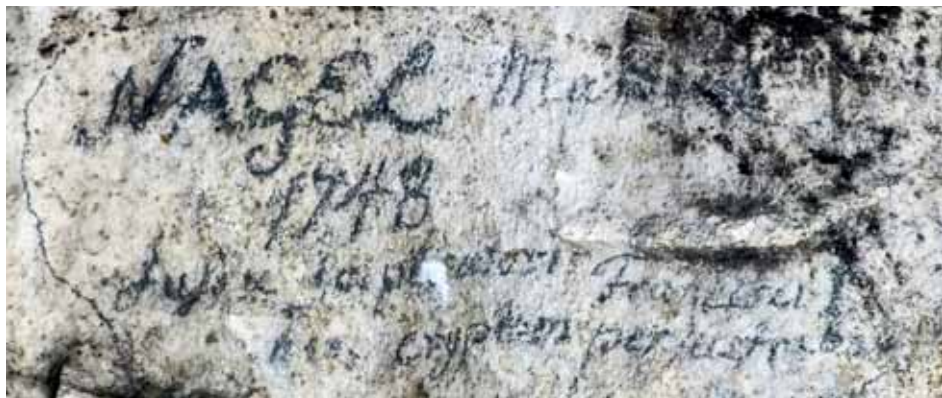
Narodil se 3. února 1717 v Rietbergu na území dnešního Německa jako jedno z mladších dětí v rodině Johanna Christopha Nagela a jeho ženy Marie Anny Fürbergerové (nebo Feuerbernové). Rodiče mu dali jméno Josef Anton. V naší literatuře se většinou uvádělo jako jeho křestní jméno Johannes Anton, pravděpodobně z důvodu omezeného množství pramenů. Jeho dědeček, soudní vykonavatel ve službách hraběte z Rietbergu, se jmenoval Johann Christoff, otec Johann Christoph působil jako vrchní hraběcí archivář a ze sourozenců je nejznámější nejstarší bratr Franz Christoph Melchior, pozdější významný stavitel či architekt.

Josef Anton získal základní vzdělání ještě v Rietbergu, poté nastoupil na jezuitské gymnázium v Paderbornu a následně pokračoval od roku 1733 na tamní univerzitě. V jednom z prvních zaměstnání se J. A. Nagel krátce ocitl v Brně jako účetní auditor solného dolu v Solivaru (část dnešního Prešova).

Jakým způsobem se dostal Nagel do služeb císařského dvora ve Vídni, není přesně známo, ale pravděpodobně to bylo přes kontakt s knížetem Václavem Antonínem z Kounic-Rietbergu, který ve Vídni působil jako domácí, dvorský a státní kancléř. Většina spisů týkajících se J. A. Nagela se dochovala v archivu osobního sekretáře Františka I. Johanna Adama von Posche, jenž byl pravděpodobně i osobním přítelem Nagela; mimo jiné mu svědčil na svatbě a například zprostředkoval v roce 1747 jeho první průzkumnou cestu do oblasti Ötscher-berg v Dolním Rakousku. Úspěch této cesty Nagelovi přinesl jednak finanční odměnu, a také mu bylo nabídnuto místo dvorního matematika. V Poschově archivu se dochoval seznam činností, jimiž byl Nagel pověřen, jsou zde zaznamenány i výdaje pro Kabinet přístrojů a Kabinet přírodních kuriozit, které měl také na starosti.

František I. Štěpán Lotrinský se velmi zajímal o přírodní vědy a Nagel v jeho službách podnikl mnoho cest po Evropě, často do málo známých oblastí habsburské monarchie. Studoval je nejen z přírodovědného, ale například i z etnografického hlediska. Z našeho pohledu je nejzajímavější cesta, kterou podnikl v roce 1748 na Moravu. Jeho prvořadým úkolem bylo prozkoumávat známé jeskyně vytípaných území a s tím spojená sbírková činnost pro nově vznikající mineralogický kabinet Františka I. Štěpána.

Při všech výpravách postupoval podobně. Vyhledal dostupné písemné prameny, vztahující se k dané oblasti; například ve Slovinsku to byl spis, jehož autorem byl Johann Weikhard von Valvasor, na Moravě potom známé

Nagelův nápis ve Sloupských jeskyních. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

dílo „Tartaro-Mastix Moraviae“ brněnského lékaře Johanna Ferdinanda Hertodta. Poté navštěvoval popisované jeskyně, znovu je zkoumal, porovnával svá zjištění se svými předchůdci a ve světle nových poznatků „uváděl věci na pravou míru“. Nikdo od něj neočekával nové objevy, zadání znělo jasně: správně vědecky interpretovat přírodní jevy, kolem kterých se často šířily báje a legendy. Na každé cestě jej doprovázel nějaký kreslíř, který obrazově dokumentoval prozkoumávané lokality. Během prvních cest po Rakousku to byl Franz Rosenstingl, kterého pak vystřídal Carlo Beduzzi, stavitel zámku v Rájci.

Cestu na Moravu Nagel uskutečnil od března do května 1748 a postupně navštívil i několik jeskyní v oblasti dnešního Moravského krasu. Nejvíce času věnoval průzkumu a popisu Sloupských jeskyní. Prošel všechny tehdy známé části jeskynního systému, sestoupil i do spodních pater protékajících podzemním tokem Sloupského potoka a krátce zmiňuje i jeskyni Kůlnu. Navštívil Císařskou jeskyni u Ostrova a popsal i propast Macochu. Na její dno však nesestoupil, ale pověřil tímto úkolem místní sedláky, jejichž služeb využil již při sestupu do Stupňovité propasti ve Sloupských jeskyních. Zajímavé je, že zcela opomíjí jeskyni Výpustek u Křtin, která byla v té době stejně známá jako Sloupské jeskyně či Macocha. Nagelovy barvitě a autentické popisy jeskyní byly přeloženy a mnohokrát publikovány pozdějšími badateli. V rukopisu J. A. Nagela se dochoval mj. i seznam přírodnin, které z této cesty přivezl do mineralogického kabinetu (bílý krápník ze Sloupské jeskyně, kámen z propasti Macocha, ametyst z Květnice u Tišnova).

Josef Anton Nagel prožil bohatý a naplněný život, který tento článek nemůže v žádném případě obsáhnout, proto uvedu již jen několik střepků. 22. 11. 1757 se oženil s Marií Annou Pergerovou. Ze šesti dětí se dospělosti dožily tři. Dcera Maria Theresia bývá zmiňována v souvislosti s W. A. Mozartem. Byla jeho žačkou, věnoval jí jednu ze svých skladeb. Během svého působení ve službách císařského dvora Nagel vytvořil několik plánů města Vídně a krátkou dobu byl také učitelem druhého syna císařského páru Karla Josefa, který však záhy zemřel na neštovice. V roce se 1772 stal ředitelem fyzikálního kabinetu. Roku 1792 byl penzionován a umírá 7. 5. 1794.

Použitá literatura:

Johanna Schönborg-Hartenstein: Josef Anton Nagel – ein Direktor des physikalischen Kabinettes, Wien 1987

Rudolf Musil: Sloupsko-šošůvské jeskyně, jeskynní bludiště pod Bradanami, jeho historie a význam, Brno 2002

Pozn. red.: Křestní jméno Josef je věrně přepsáno v té podobě, jak jej uvádí výše citovaná publikace rakouské badatelky. V němčině existují totiž dvě psané podoby tohoto jména – Josef i Joseph.

Beduzziho vyobrazení Nagelovy výpravy ve Sloupských jeskyních. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Svaz obcí Moravského krasu

Ivo Štelcl

V meziválečné historii Moravského krasu často narazíme na pojem „Svaz obcí Moravského krasu“. Řekněme si tedy, o jaké sdružení se jednalo.

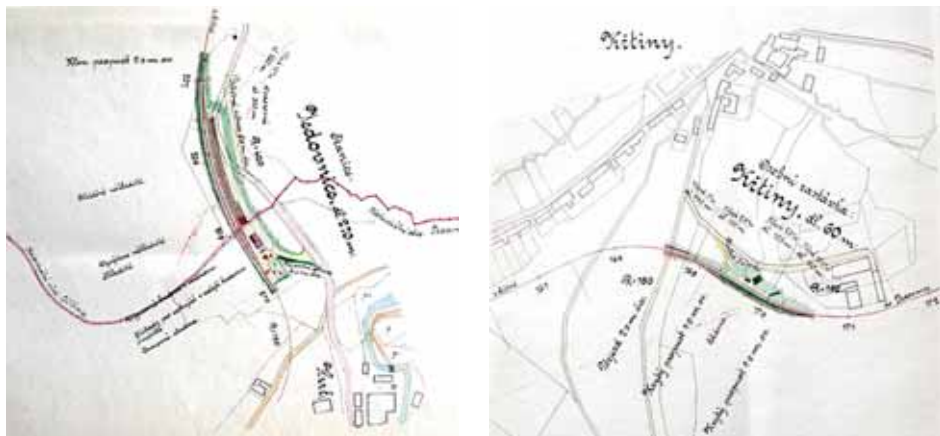
Svaz obcí Moravského krasu (dále jen Svaz) byl ustaven dne 2. ledna 1922 v Jedovnicích jako volné sdružení obcí v obvodu Moravského krasu v území od Boskovic k Brnu. Z jednacího řádu Svazu můžeme vyčíst, že si dal do programu starat se o zpřístupnění a vhodnou úpravu všech pozoruhodností v Moravském krasu. Dalším cílem bylo zvyšovat zájem o návštěvu Moravského krasu, prezentovat znalosti o krasu, přispívat ke zvelebení krasu a k jeho vědeckému prozkoumání a napomáhat k duševnímu i hmotnému povznesení obyvatelstva Moravského krasu.

Bez ohledu na to, že převážná většina obcí nevlastnila žádné jeskyně, vyhradil si Svaz ve svém Organizačním a jednacím řádu konečné rozhodování ve všech důležitých otázkách krasového území, zejména v otázkách komunikací i jejich provedení po dohodě s krasovými obcemi.

Zastoupení obcí bylo stanoveno tak, že obce s počtem obyvatel do 1 000 zastupoval 1 delegát, obce nad 1000 obyvatel měly delegáty dva a také 2 hlasy. Hlasování na valné hromadě bylo povinné a jmenovité. Představenstvo (předsedu, 2 náměstky a 8 členů představenstva) volili delegáti na 4 roky, a to nadpoloviční většinou hlasů. Schůze představenstva se konaly 4× ročně, plénární schůze byla svolávána nejméně jedenkrát za rok. Jednání a usnesení bylo důvěrné a zprávy o jednáních i o vlastním Svazu byla vyhrazena představenstvu.

Veškeré kancelářské a právní záležitosti byly svěřeny k vyřízení předsedovi, který měl pobírat sjednaný paušál. Ten měl být hrazen jednotlivými obcemi poměrnou částkou, kterou určovala dohoda. Případné příjmy měly být rozdělovány procentem, jakým obce přispívaly na úhradu správních nákladů. Dopis J. Nezvala, bývalého předsedy Svazu, který byl dne 21. 5. 1951 adresován Národní správě Moravského krasu, uvádí, že obce do Svazu nepřispívaly a žádný funkcionář nebyl placen.

Ve Svazu byly sdruženy následující obce: Jedovnice, Rudice, Olomučany, Vilémovice, Lažánky, Ochoz, Klepáčov, Kotvrdovice, Obce (dnes neexistující), Hostěnice, Sloup, Těchov, Rogendorf (dnešní Krasová), Ostrov, Žďár, Petrovice, Lipovec, Suchdol, Křtiny, Vavřinec, Molenburk a Housko (dnes sloučené do obce Vysočany), Šošůvka, Senetářov, Mokrá, Krásensko, Lišeň, Rájec, Kanice, Němčice, Babice, Habrůvka, Proseč, Březina, Kulířov, Holštýn, Horákov a Podomí. V pozdější době byly usnesením valných schůzí přijaty obce Rozstání, Otínovec, Drahany, Hartmanice, Bousín, Ruprechtov, Studnice, Račice, Bukovina, Ježkovice, Protivanov, Nové Sady a Říčanice. Z celkového výčtu je zřejmé, že geograficky už se nejedná o „obce obvodu jeskynního“, jak ve svém úvodu uvádí Organizační a jednací řád Svazu.

Nerealizované plány železničních stanic Jedovnice a Křtiny z počátku dvacátých let. Moravský zemský archiv Brno

Hned v prvním volebním období byl do funkce předsedy představenstva zvolen starosta Jedovnic, továrník Josef Nezval. Valná schůze 6. 1. 1925 konaná v Jedovnicích zvolila do čela Svazu opět Josefa Nezvala, starostové Polák z Březiny a Veselý ze Sloupu byli zvoleni za místopředsedy. Za členy správní rady v akciové společnosti Moravský kras byli potvrzeni již dříve zvolení poslanec Šamalík a starosta Nezval, za náhradníky starostové Polák a Hrazdára.

V návaznosti na předchozí větu se však jeví podivně následující událost. Mimořádná valná hromada akciové společnosti Moravský kras v prosinci 1924 měla potvrdit volbu zástupce za Svaz, továrníka Nezvala z Jedovnic. Proti jmenování Nezvala členem správní rady se vyslovilo 31 krasových obcí i další právnické osoby. Ještě hodinu před valnou hromadou protestovala proti tomuto jmenování u zemského výboru zvláštní deputace. Delegace asi 30 starostů dostavila se poté na valnou hromadu a žádala odložení rozhodnutí. Továrník Nezval byl přesto později do správní rady akciové společnosti MK zvolen. Schůzí správní rady se zúčastňoval až do 28. 3. 1939, kdy na základě rozhodnutí valné hromady akciová společnost MK vstoupila do likvidace. Zápis z této valné hromady uvádí, že Svaz měl v té době 90 akcií (= 1 hlas) a byl zastupován továrníkem J. Nezvalem. Jak konstatuje výše zmíněný dopis, J. Nezval vlastnil ještě v roce 1951 akcie v počtu 10 ks a nominální hodnotě 2 000,- Kč.

Nebylo jistě náhodné, že Svaz vznikl v době, kdy se začala vytvářet akciová společnost Moravský kras. Ve stanovách této společnosti byly pro krasové obce vyhrazeny akcie v objemu 50 000,- Kč. O tom, které obce jsou považovány za krasové, rozhodoval Zemský moravský výbor, na členství ve Svazu nebyl tedy brán zřetel.

Počátkem dvacátých let byl připravován projekt železniční dráhy Tišnov-Blansko-Jedovnice-Prostějov. Předsednictvo Svazu považovalo tento projekt za naprosto nevýhodný nejen pro Moravský kras, ale i pro celý kraj, a Svaz žádal vybudování železničního spojení z Brna přes Lišeň, Jedovnice a Sloup do Prostějova. Z důvodu nedostatku finančních prostředků nakonec nebyla realizována žádná z těchto variant.

Za jeden z hlavních cílů Svazu byla nepochybně považována elektrifikace obcí Moravského krasu. Obce společně s a. s. Moravský kras za podpory tehdejšího poslance J. Šamalíka dlouho usilovaly o získání bezúročné státní půjčky. Po složitých jednáních byla nakonec tato půjčka až do výše 5 milionů povolena. Později byla půjčka zvýšena na 7 milionů s tím, že kromě elektrizace obcí má půjčka sloužit na záchranná opatření Masarykova domu u Macochy a vybudování elektrického osvětlení v jeskyních.

Elektrorozvodná síť byla vedena z Brna přes Lišeň, Křtiny, Jedovnice, Ostrov, Vilémovice, Rogendorf (dnešní Krasová) do Sloupu. Hlavní síť byla vybudována ze státní půjčky pět milionů korun. Jednotlivé obce hradily příspěvek dle počtu obyvatel 30,- Kč na hlavu a rodiny doplácely za zřízení elektrického osvětlení svých obydlí. Přes řadu problémů v průběhu elektrizace, kdy řada obcí splácela dluh, ale elektrický proud dosud neměla, byla nakonec akce zdárně dokončena.

Svaz obcí Moravského krasu v Jedovnicích ukončil svou činnost za mobilizace v roce 1938 a dle vyjádření předsedy Josefa Nezvala se v období okupace Svaz angažoval pouze v otázce zmírnění osudu vystěhování obcí v souvislosti s rozšiřováním výskokové vojenské střelnice.

ského Krasu nepřispívali a také žádný funkcionář Svazu placen nikým nebyl. Poslední protokol z valné schůze Svazu obcí Moravského Krasu v Jedovnicích jest z 1. ledna 1937 a z poslední schůze výboru 29. května 1938. Spisy jednotné až na malý zbytek dány do sběru papíru. Pro likvidaci společnosti Moravský Kras zřízená byla zvláštní komise, kde mi není nic známo jak se rozešla a jak vše ukončeno bylo. V dokonalé účtě :

NB: Dopis Váš nesl poznámku a též na obalce znamená bylo, že přiložena známka a obalka, což však nedošlo.

Část dopisu Josefa Nezvala Národní správě Moravského krasu Brno. Archiv autora.

Zajímavá pohlednice z roku 1940

Petr Zajíček

V roce 2017 přibyla do soukromého archivu autora řada zajímavých dokumentů. Mj. i ručně vyrobená fotopohlednice zobrazující čtyři postavy – autora fotografie, dalšího muže a dvě ženy u autobusové zastávky u Punkevních jeskyní. Z odhalení adresáta, odesílatele a vlastního textu na pohlednici se vynořil zajímavý příběh:

P.T. pan
Suchánek
vrchní průvodce jeskyní
Blansko, Macocha

Praha, 29. 7. 40

Pane Suchánek!

V upomínku Vám zasíláme přislíbený snímek, na který jste již asi zapomněl. Zasíláme ji proto teprve nyní, jelikož po návštěvě Macochy následovala dlouhá dovolená a teprve teď jsme snímky vypracovávali. Vzpomínáme, jak jste nám svým humorem zpříjemnil prohlídku Macochy. S pozdravem V. Stehlík s chotí.

Adresátem je tedy Jan Suchánek mladší, krasový badatel, člen tzv. Absolonovy čtyřky, a později vedoucí Punkevních jeskyní. A odesílatel je patrně fotograf Vladimír Stehlík, který v roce 1953 vydal s Josefem Kuským výpravnou obrazovou publikaci Macocha a její okolí.

Jak je patrné, mezi lidmi a v různých archívech je stále řada skvostů, které čekají na odhalení. Je jen smutné, že mnoho podobných cenných dokumentů mnohdy nenávratně končí v odpadu.

Rubová strana pohlednice. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Historická pohlednice z roku 1940, vrchní průvodce Jan Suchánek ml. je druhý zleva. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Jak to bylo s Bozkovskými jeskyněmi v roce 1947?

Jaroslav Hromas

První objevy Bozkovských dolomitových jeskyní jsou spojeny s těžbou kamene v místním lůmku Na Vápenci. Prý první, následně zcela odlámané dutiny byly odkrývány už v roce 1944, kdy lom provozovala německá firma. Pisemně je však zaznamenán až objev v roce 1947. Do Bozkovské kroniky popsal kronikář a pozdější hlavní iniciátor průzkumných aktivit František Tichánek tehdejší objev původního otvoru do Staré jeskyně a jeho následné záměrné zatarasení, aby nájemce lomu nepřišel o povolení k těžbě. Je tento zápis opravdu autentický a pravdivý? Co dodat po létech na jeho podporu?

Když Správa Bozkovských dolomitových jeskyní v roce 1997 připravovala oslavu k výročí objevů, přispěl Prof. RNDr. Ferry Fediuk, geolog a významný petrograf, k historii jeskyní překvapivě hned dvěma dopisy, které stojí zato po sedmdesáti letech opět alespoň v úryvcích připomenout:

„V prosinci 1947 jsem se doslechl, že v kamenolomu u Bozkova při těžbě odkryli vstup do podzemních prostor a tak jsem se tam z domu mých rodičů v Tanvaldě s kladivkem a batohem sám vypravil. Lom byl tenkrát dost zasněžen, ale nevelký průlez dovnitř, tak akorát na proniknutí, jsem bez problémů našel. Vlezl jsem dovnitř a úzký, dolů šikmo padající prostor v celé jeho délce cca 35-40 m jsem prolezl. Karbonátová velmi jemnozrnná až celistvá hornina nažloutlé barvy mě zaujala tím, že v 5% kyselině chlorovodíkové z ní šuměly jen ojedinělé vlasově tenké bílé žilky, zatímco hornina jako celek ani trochu. Někdy o zimních prázdninách v únoru 1948 (zrovna zuřila politická krize) jsem získal od prof. Kratochvíla souhlas, abych si mohl v laboratoři petrologického ústavu horninu zanalyzovat. ... A tak jsem s překvapením zjistil, že bozkovská hornina obsahuje zhruba 30 % kyslíčnicku hořečnatého a že je to tedy dolomit mimořádně čistoty. Byl jsem tenkrát úplný geologický zájíc a vůbec jsem neměl přehled, co už je v tomto ohledu známo, ale stále si myslím, že moje chemická analýza bozkovského dolomitu byla – když né první – tak určitě jedna z nejstarších. Jak tedy vidíte, k bozkovským jeskyním mám vztah od samého začátku jejich historie...

Profesor Ferry Fediuk. Archiv SJ ČR.

...Abych Vám dopověděl druhou část popisu svého prvořestupu do bozkovských jeskyní z prosince 1947. Když jsem se tenkrát vysoukal vstupním otvorem zpět na povrch, stál na pokraji lomu nějaký místní strejda a zahalekal na mně: 'Tak co mladej, jaký to tam je?' Odpověděl jsem mu: 'Pěkný, ale krátký.' A on na to: 'To nic, to je jen začátek. Tenhle kopec je děravec jako ementál.' Byl jsem z domova vychován k respektu vůči starším, a tak jsem nahlas neoponoval. Ale v duchu jsem si pomyslel: 'Jdi se bodnout, strejdo, s takovejma naivními názorama.' Cítil jsem se povznesen nad to, abych diskutoval s laickými pindy. Vždyť jsem v té době měl za sebou už skoro celý semestr na Přírodovědecké fakultě slavného Vysokého učení Karlova založeného v roce 1348! Co mně, odborníka a vzdělance, bude tady poučovat nějaký venkovan, kterému čouhá sláma z bot? A tak se stalo, že jsem se hned na začátku své odborné kariéry pěkně sekl. Bohužel to nebylo naposled. Ale přece jen to svůj pozitivní dopad ve mně zanechalo v podobě trvale působícího mementa, abych napříště svou namyšlenost trochu krotil a o názorech jiných více přemýšlel.“

Objevný vchod Staré Bozkovské jeskyně před zajištěním v roce 1957. Archiv SJ ČR.

První zajištění objeveného vchodu Staré Bozkovské jeskyně po objevu krápníkové výzdoby v roce 1957. Archiv SJ ČR.

Lezení ve stěnách propasti Macochy

Pavel Weissner

Nikdy nezapomenu na ten pocit, když jsme s kamarádem Erikem poprvé přišli na horní můstek propasti Macocha a Erik řekl: „Tady vlevo půjdeme lézt“. Vyklonil jsem se trochu přes zábradlí a poznamenal: „Tady?“, a hned začal vnitřně pochybovat, jestli jsme na správném místě. Vybrali jsme si tehdy nejobtížnější výstup, který neměl opakování, a bohužel neuspěli. Expozice, lezecké obtíže a chybějící vybavení nás tehdy sice nepustily k vrcholu, ale stěna, prostředí a duch tohoto místa nás nadobro očaroval a donutil k častým návratům. Tuto cestu jsme později, stejně jako mnoho ostatních, prostoupili a podařilo se nám ve stěnách Macochy i několik dalších prvovýstupů.

V žádné jiné stěně v Moravském krasu se vám také nestane, že dostanete od turistů šiškou do hlavy nebo budete polití pivem či jinou tekutinou přímo při lezení. Když jsou obtíže velké nebo vás zastihne při lezení tma, obvykle se lezci snaží dostat dolů. Tady ovšem voláte o pomoc nahoru, aby vám kamarádi shora hodili pomocné lano, cesta do bezpečí vede nahoru. Máte-li tam kamarády s autem (jak se jednou skutečně stalo) a ti přivážou lano k tažnému zařízení, vytáhnou vás potom nahoru sakra rychle a dotýčný se prý hodně bál, aby nebyl protažen i přes zábradlí Horního můstku.

Vezměme to ale popořádku. Macocha a její stěny začaly přitahovat horolezce zhruba od druhé světové války a v jejích stěnách působili nejlepší krasoví lezci tehdejší doby. První cesta v propasti Macocha vznikla ve stěně vedoucí k Hornímu můstku a byla vylezena v roce 1944 tehdy legendárním lezcem a speleologem Františkem Plškem, který spolu s Františkem Vlkem prostoupili její horní polovinu.

První horolezecký výstup ze dna propasti směrem k Dolnímu můstku se podařil v roce 1945 dvojici O. Soška, H. Pavlovský. Následně v roce 1946 opět Franta Plšek, tentokrát s B. Kyněrou a H. Pavlovským, prostoupil

Pavel Weissner ve stěně Macochy pod Horním můstkem v lezecké cestě s názvem „Vršek Macochy“. Foto archiv autora.

*Autor v roce 2009 při prvovýstupu v klenbě Macochy v cestě nazvané „Pekelné otvory“.
Foto archiv autora.*

*Lezci ve stěně pod Horním můstkem v cestě zvané „Vršek Macochy“.
Foto archiv autora.*

celou hlavní stěnou ze dna propasti od Dolního jezírka až k vrcholu. Uvědomíme-li si tehdejší vybavení, obtíže s vlhkem, lámavou skálou a zhruba od 1/3 stěny nemožnost návratu na zem, řadil se tento výkon na dlouhou dobu k tomu nejtěžšímu, co horolezci v Moravském krasu prostoupili.

Postupem času výstupů v horní stěně propasti přibývalo a pozornost lezců se začala stáčet k přezení jednoho z největších střešovitých převisů na světě – klenbě Macochy. Bylo potřeba vyřešit mnoho technických problémů. Po prvním neúspěšném pokusu Radka Hýska s Pavlem Pochylým v roce 1963 se nakonec průstup podařil v roce 1970 skupině lezců Vladimír Fery Pípal, Jiří Pytlík Unger, Leopold Polda Páleníček a Hana Myslivcová, kteří patřili v této době k elitě československého lezení. K přezení použili velké množství skob a vrtaných nýtů a jednalo se o velmi obtížný výstup kombinující technické a volné lezení.

V dnešní době je v horní stěně propasti Macochy vytvořeno celkem 27 cest obtížnosti 6 až 9 stupnice UIAA. Všechny výstupy zde jsou prostoupeny takzvaným volným lezením, kdy lezci postupují vzhůru jen pomocí vlastní síly a dovednosti a zanechané jisticí prostředky slouží pouze pro zachycení případného pádu. Naproti tomu celkem 10 cest v klenbě Macochy reprezentuje lezení technické, kdy lezci postupují vzhůru pomocí zavěšování se do vlastních vyjímatelných prostředků, například skob, vklíněnců, frendů, smyček atd. Tyto „jistítka“ často neudrží větší zatížení než je váha lezce a pokud jich takových máte v cestě několik po sobě, zažije každý lezec slušnou dávku adrenalinu, mnohdy se „dá i na modlení“, aby s ním nic nevypadlo.

Lezení ve stěnách a klenbě propasti Macochy patří dodnes k velkým a nezapomenutelným zážitkům horolezců v oblasti Moravského krasu.

Pavel Weissner; nar. 1963, je významný moravský horolezec a prvovýstupce. K lezení jej přivedli rodiče. Aktivně leze od 13 let a v oblasti Moravského krasu působí od roku 1981. Je předsedou Oblastní vrcholové komise ČHS Jižní Morava a správcem lezecké lokality Macocha. Je autorem cca 200 prvovýstupů, převážně v oblasti Moravského krasu, ale např. i v Himaláji.

Jeskyňe Na Špičáku – její návštěvníci a průvodci

Ivana Foitová

Jeskyňe Na Špičáku patří k našim nejdéle navštěvovaným jeskyním. Jako „důlní dílo“ byla písemně zmíněna již v 15. století a nejstarší letopočet, nalezený na její stěně, pochází z roku 1519. Turistům jeskyni oficiálně otevřel Sudetoněmecký horský spolek roku 1885. V dnešním rozsahu byla zpřístupněna v roce 1955 a po rekonstrukci v roce 2008 je patrně nejlépe upravenou jeskyní u nás.

Historie turistického provozu jeskyňe je bohužel nešťastně poznamenána tragickým osudem Sudet, a tak nám v ní dodnes zůstalo mnoho nepopsaných listů. Před lety jsem se dostala ke starým provozním deníkům a zaujalo mě množství lidí, kteří naši jeskyni navštívili. I když mám některé záznamy z roku 1958, podařilo se mi najít roční návštěvnost až od roku 1961. Po roce 1989 mohu uvést údaje dokonce po měsících.

Byly nejrůznější důvody, proč návštěvnost jeskyní kolísala. Například v roce 1997 postihly Jesenicko velké povodně (voda vystupující z propasti na pár dní dokonce zaplavila i jeskyni), takže k nám přišlo jen 8 072 návštěvníků. Zato v roce 2005 jsme měli od půlky dubna až do června nasmlouvané návštěvníky, kteří jezdili na předváděcí akce. Tehdy jsme jich uvítali zatím rekordní počet – krásných 23 907! V roce 2007 jsme jeskyňe kvůli rekonstrukci trasy zavřeli od září až do dubna následujícího roku.

Zajímavé je sledovat i denní návštěvnost jeskyňe. Rekord zatím drží 26. červen 1989, kdy jeskyni prošlo 656 návštěvníků. Na naši malou jeskyňku krásná denní návštěvnost! Bylo by dobré vypátrat ještě další podrobnosti, například odkud k nám návštěvníci přijížděli, jak a kým byly jejich cesty organizovány a samozřejmě dohledat také co nejvíce informací z dob, kdy byla jeskyňe v péči německých obyvatel Supíkovic.

Ze starých deníků známe i jména průvodců. Od roku 1973 se jich u nás vystříдалo celkem 115. Někteří vydrželi třeba jen týden, nejdéle prováděla paní Emilie Mitková – 9 let. Někteří bývalí průvodci se k nám i po letech hrdě hlásí. A pokud se nenajdou v mém seznamu, tak je tam moc ráda dopíšu. Je zajímavé poslouchat jejich povídky, jak to dříve u jeskyni vypadalo a občas si i vzpomenu na průvodcovský text. Práce průvodce je zajímavá a hlavně „musí bavit“. Jde poznat, jestli tuto práci někdo dělá pro peníze nebo z lásky. Vždycky mám radost, když se k nám vrací nejenom bývalí průvodci, ale i návštěvníci.

Do Jeskyňe Na Špičáku se rádi vrací také hudebníci. Koncert Zdeňka Vilímka v červenci 2017.

Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

POHLEDY ZVENČÍ

Návštěvní kniha 2017

Vybírala Ivana Mrázková

Ve webové návštěvní knize se objevilo celkem 38 příspěvků, ve kterých se nejčastěji objevuje kladné hodnocení nejnavštěvovanějších jeskyní naší republiky – Punkevních. Slova chvály se ale objevují i v hodnocení dalších zpřístupněných jeskyní ČR.

Nicol Sara Johnson-Tomes, 19.04.2017, 09:21

Prosíme zajistit vstupenky na 21. června 17, máme navstevu z USA, my dva přes 70 let dospělá žena, dcery studentky 18 a 14, já jsem jediná kdo mluví česky, prosím máte průvodce mluvící anglicky? Zaplatíme kartou. Předem děkujeme za službu, Johnsonovi Nicol a Tony

Ivana Mrázková, 21.04.2017, 11:30

Zájem až ze zámorí nás velmi těší. Pro zajištění vstupenek se obraťte na příslušnou jeskyni. Kontakt naleznete na webových stránkách naší organizace: www.caves.cz. Anglickou verzi je nejlepší stáhnout z naší aplikace přes QR kód. V jeskyních nabízíme tištěné průvodcovské listy. Pokud je ve skupině více než 15 zájemců o stejný jazyk, pak v Punkevních jeskyních nabízíme reprodukováný výklad v požadovaném jazyce. Každá zpřístupněná jeskyně v ČR má pro své návštěvníky podobnou nabídku. Platba kartou je možná. Teď ještě, kterou jeskyni si 21. června přejete navštívit?

Ivana, 28.04.2017, 22:54

Dobrý deň. Sme zo Slovenska a radi by sme navštívili vaše dve jaskyne – Javoříčska a Mladečská. Nakoľko som ZŤP-P a používam barlu chcela by som sa opýtať, koľko schodov je v každej jaskyni a či zľavnené vstupné platí aj pre nás Slovákov. Ďakujem.

Ivana Mrázková, 03.05.2017, 11:12

Zájem ze Slovenska o prohlídku jeskyní ČR nás vždy mile potěší. Slevy na vstupném platí pro všechny návštěvníky bez rozdílu národnosti. V **Mladečských jeskyních** je celkem 161 schodů, ale dle zkušenosti vedoucí Mladečských jeskyní trasu lidé se ZTP zvládnou. Javoříčské jeskyně jsou na prohlídku náročnější. Celkem mají 250 schodů. Invalida může po předchozí dohodě získat výjimku ze zákazu vjezdu a dojet s autem až k pokladně jeskyní, ale pak ho čeká výše zmíněných 250 schodů, které jsou mnohdy vlhké, strmé. Vedoucí **Javoříčských jeskyní** doporučuje návštěvu spíše mimo sezonu, kdy je větší možnost přizpůsobit tempo prohlídky.

*Provozní budova Mladečských jeskyní.
Foto: Ivana Mrázková, SJ ČR*

Sláma Jakub, 22.05.2017, 13:25

O víkendu jsme navštívili několik jeskyní Moravského krasu. Všechny byly nádherné. Nejvíce nás ale pobavil a zaujal průvodce ve **Sloupsko-šošůvských jeskyních**. Prohlídka se nám líbila natolik, že jsme se rozhodli vypravit i do spodních pater. Ještě bych chtěl vyzdvihnout i ochotu všech paní na pokladně, přestože jsme šli vandrem s velkými batohy a ne ve všech jeskyních je zajištěna úschova zavazadel nějakým běžným oficiálním způsobem, tak nebyl nikde problém schovat si batohy k nim do kanceláře. Ještě jednou díky.

Ivana Mrázková, 23.05.2017, 13:36

Krásné místo, milí a ochotní lidé jsou zárukou příjemně strávených chvil. Jsme potěšeni, že se Vám ve zpřístupněných jeskyních Moravského krasu líbilo. Vaše rozhodnutí vypravit se do spodních pater Sloupsko-šošůvských jeskyní je výborné. Určitě si prohlídku s nadšenými a zkušenými průvodci užijete. Neváhejte ale a prohlídku si včas zajistěte. „Po stopách Nagela“ se do podzemí vypravuje stále víc a víc odvážlivců.

Petra, 03.08.2017, 11:56

Dobrý den, chtěla jsem se zeptat, zda budete pořádat noc s netopýry, pokud ano, tak prosím o informaci o termínu. Loni se nám to moc líbilo. Děkuji.

Ivana Mrázková, 04.08.2017, 14:22

Noc pro netopýry se letos koná v Jeskyni Na Špičáku, a to 25. srpna. V Javoříčských jeskyních se 4. listopadu uskuteční „Uspávání netopýrů“, které by se vám určitě také líbilo.

Peter, 05.08.2017, 09:29

Prosím vás, máte na predaj vreckové kalendáriky?

Ivana Mrázková, 15.08.2017, 14:45

Kapesní kalendáříky neprodáváme. Jsou součástí propagace. Letos jsme vydali pouze jeden typ tzv. lentikulárních kalendáříků. Pokud zájemci chtějí do své sbírky kalendáříky, pošlou obálku s adresou a se známkou.

Instalace nových panelů k archeologickým profilům v jeskyni Kůlna. Foto: Jiří Hebelka, SJ ČR

Pohádková prohlídka

Lenka Závorová

Na konci školního roku jsme se rozhodli s naší mateřskou školou navštívit Jeskyni Na Špičáku. Vydali jsme se na speciální prohlídku s pohádkou. Děti byly nadšené. Dozvěděly se, že v jeskyni žijí skřítkové Venušanci a některé také viděly. Dokonce i slyšely, jak někde v dáli Venušanci pracují. Děti prošly celou jeskyní a v poslední prostře našly poklad, který jim tam Venušanci nechali. Každé dítě si odneslo na památku malý penízek a krásný zážitek. Přejeme zaměstnancům jeskyně hodně podobných dobrých nápadů.

Lenka Závorová je učitelkou mateřské školy v České Vsi nedaleko Jeseníku.

Skřítkci schovali dětem poklad.
Foto: Evelyn Vozábalová, SJ ČR

Pohádková prohlídka Jeskyně Na Špičáku. Foto: Lenka Závorová

Fotografování v jeskyních pro knížku Podzemí České republiky

Kamila a Jiří Širovi

Ve spolupráci s nakladatelstvím Rubico připravujeme knížku Podzemí ČR, která by měla čtenáře seznamovat s nejzajímavějšími podzemními prostory, jak přírodními, tak antropogenními. Připravujeme ji, pravda, již pár let, protože se tu a tam vyskytnou různé nepředvídatelné komplikace a prodlevy, jako třeba utržené rameno při parakotoulu (dospívající synek situaci okomentoval významným potůkáním na hlavu a slovy: „V padesáti dělat parakotoul, hm, hm...“). Taková knížka se pochopitelně nemůže obejít bez jeskyní pod Správou jeskyní ČR.

Většinu jsme jich během roku 2017 zdárně zvládli, pár jich nás ještě čeká. Proto bychom chtěli na tomto místě poděkovat především panu řediteli RNDr. Jaroslavu Hromasovi za laskavé svolení a umožnění fotografování ve všech těchto kouzelných prostorách a rovněž všem vedoucím jednotlivých jeskyní i všem průvodcům, kteří byli s námi vysláni na trasu. Těm často patří i velký obdiv, protože zatímco my při fotografování provádíme různé prostocviky, pořád někde běháme se světlem, zapomínáme na hlad i chlad, tak oni často mrznou a hladoví (doufáme, že se s námi aspoň moc nenudí). Rekordem byl zřejmě pobyt ve Sloupsko-šošůvských jeskyních, kde jsme v prvním případě strašili skoro osm hodin s Ondrou Moravcem (nesl to velmi statečně), podruhé pak ve Spodních patrech asi hodin sedm – tam projevil velké pochopení a nadšení pro věc Libor Zukal. To pánové na Javoříčku nebo Na Pomezí se na nás raději střídají...

Srdcová chodba v Jeskyni Na Špičáku je podle slov autorů jejich „srdeční záležitostí“. Foto: Kamila a Jiří Širovi

Jsme velmi vděční za nesmírnou vstřícnost, ochotu i čas všech zúčastněných, které nám umožnily, že jsme nemuseli fotografování „odbýt“ záběrem z ruky nebo „šupšupšup ze stativu“, že okolí každé prohlídkové trasy můžeme detailně zkoumat, hledat a vymýšlet záběry a svícení, zkrátka, že si s fotografiemi můžeme pohrát a „vymazlit je“. Že můžeme plně zažít a procítit atmosféru každé jeskyně. Jsou místa, na která jsme se opakovaně vraceli a snad pokaždé člověk objeví něco, co mu předtím uniklo, objeví další úhel pohledu. Určitě by se celá akce dala pojmout mnohem racionálněji, říci, že pro účely knížky přeci stačí vybrat pár fotogenických míst, která jsou pro danou jeskyni podstatná a charakteristická, a je to. Jenomže naše fotografování (nejen) jeskyní už dávno není o materiálu pro tuto knihu, kouzlo podzemí už nám příliš učarovalo...

Všechny povedené fotografie (občas se přeci jen něco nepovede) skončí v archivu SJ ČR a fotografie z jednotlivých jeskyní také u příslušných vedoucích. A protože víme, jak obtížně se někdy shánějí archivní záběry, tak doufáme, že třeba za několik desetiletí někomu poslouží. A abychom se o radost z nich alespoň trochu rozdělili, pár jich přikládáme také do této ročenky.

Nakonec bychom rádi popřáli všem pracovníkům SJ ČR vše dobré a ještě jednou poděkovali za spoustu úžasných a milých setkání, na která rádi vzpomínáme a těšíme se zase někdy na viděnou!

Staré sintrové kúry ve Spojovací chodbě Javoříčských jeskyní vytvářejí zajímavou strukturu zvanou „Mořský příboj“. Foto: Kamila a Jiří Širovi

Kateřinská jeskyně – neobvyklý pohled z Ledové chodby k Hlavnímu dómu. Foto: Kamila a Jiří Širovi

Chýnovská jeskyně a korunovační klenoty

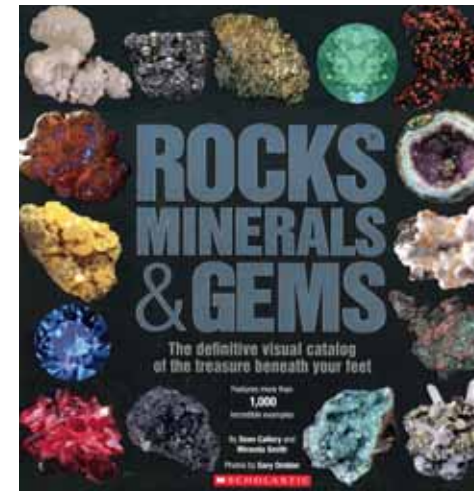
František Krejča

Po přečtení názvu tohoto krátkého příspěvku asi každého napadne, že je volen tak rafinovaně (nebo naivně), aby již v úvodu vyvolal základní otázku – co mají tato dvě témata společného?

Odpověď na ni je v podstatě velmi jednoduchá. V červenci 2017 se mezi návštěvníky naší jeskyně objevila rodina z USA a po zakoupení vstupenek se maminka zvesela rozpovídala, jak v České republice tráví dovolenou a nezapomněla přidat ani důvod jejich zastávky u nás. Během jízdy si prý totiž její asi desetiletý syn všiml směrové tabule do Chýnova a nedal jinak, než že musí vidět Chýnovskou jeskyni. K našemu údivu nám pak chlapec, nadšený zájemce o mineralogii, ukázal publikaci, z níž se o existenci naší jeskyně dozvěděl. Díky kontaktům kolegy Luboše Hájka za velkou louží se nám posléze podařilo zmíněnou publikaci sehnat i pro naši knihovnu.

Kniha s názvem ROCKS, MINERALS & GEMS je poměrně rozsáhlou encyklopedií, která s využitím velmi efektních barevných fotografií doplněných stručnými texty představuje základní horniny, minerály a drahé kameny celého světa. Chýnovská jeskyně je zde zmíněna v souvislosti s výskytem horniny amfibolitu a důvodem je pravděpodobně jeho podíl na stavbě tzv. ok (např. Purkyňovo oko). Pod fotografií, na které mimochodem není po amfibolitu ani památka, se pak dočteme, že jeskyně byla objevena v roce 1863 pracovníky v kamenolomu a stala se první českou jeskyní zpřístupněnou veřejnosti. Následuje zmínka o ukloněných vrstvách světlejšího mramoru, které se střídají s polohami tmavého amfibolitu a vytvářejí tzv. oka – kruhové útvary na stěnách. Podle textu vedou strmé chodby až do hloubky 135 stop.

A teď tedy konečně ty korunovační klenoty. V celé publikaci jsou totiž pouze tři zmínky o České republice: obecný záznam ve výčtu lokalit kalcitu, Chýnovská jeskyně a Svatováclavská koruna – ta je uvedena v oddíle zabývající se využitím safíru. Můžeme samozřejmě pouze spekulovat, proč autoři zařadili do svého díla právě „amfibolitová“ oka v Chýnovské jeskyni. Nicméně se o nich museli někde dozvědět a pravděpodobně pro ně byla i dostatečně zajímavá. Kniha byla vydána v roce 2016 v nakladatelství Scholastic (New York) a lze si ji opatřit za necelých 20 dolarů. Takže nezbývá než konstatovat – v Americe o nás vědí.

Titulní strana knihy. Foto: František Krejča, SJ ČR

Na straně 154 se dočteme o Chýnovské jeskyni.

Foto: František Krejča, SJ ČR

POD POKLIČKOU

Bramborové placky na sladko aneb „Süßkartoffelpuffer“

Ivana Foitová

Tento zapomenutý recept ze staré jesenické kuchařky jsem získala od paní Aloisie Nikové, roz. Hadwigerové z Nyznerova.

Budeme potřebovat:

- 1 kilo brambor, lepší jsou starší
- trochu soli
- 2 vajíčka
- solamyl
- polohrubou mouku na zahuštění
- máslo, cukr a mletou skořici.

Uvaříme brambory ve slupce, oloupeme je a propasírujeme, nejlépe mlýnkem na maso. Trochu osolíme, přidáme vajíčka, mouku a solamyl. Těsto spojíme, vytvoříme bochánky a následně rozválíme placky. Sudetští Němci je pekli přímo na plotně kamen. Můžou se však péct i na plechu nebo v pánvičce na palačinky. Hotové placky vložíme do misky, potřáeme rozpuštěným máslem a sypeme cukrem se skořicí. Doporučuji mazat kvalitním máslem a seshora zatížit talířem, aby se máslo vsáкло.

Vyzkoušejte tento jednoduchý recept a uvidíte, že se budete olizovat!

Pro čtenáře ročenky napekla a také vyfotografovala Ivana Foitová, SJ ČR.

POHÁDKA NA KONEC

Hranická propast

S využitím textů H. Lisické (1968), T. Pospěcha (2007) a J. J. K. Nebeského (2013)
převyprávěla Barbora Šimečková

Hranická propast je tajemným místem, a to nejen díky svým bezdným hlubinám. Je opředena i řadou pověstí. Lidé ji znali odjakživa a potřebovali si vznik tak zvláštního přírodního úkazu nějak vysvětlit. Zaposlouchejte se do vyprávění ze starých časů....

... Nedaleko Hranické propasti, na skalnatém ostrohu nad řekou Bečvou stával strážní hrad, jmenoval se Svrčov. Dnes už z něj zbyly jen rozvaliny. Podle pověsti v něm žil bohatý rytíř Michal. Kousek dál proti proudu za řekou sídlil v tvrzi zeman z Ústí, který si z dalekých Uher přivezl mladou černovlasou krasavici a oženil se s ní. Rytíř Michal se do ní zamiloval, i když věděl, že je manželkou jeho souseda. Tajně se spolu scházeli a po čase se domluvili, jak by zemana sprovodili ze světa. Rytíř pozval zemana na lov divočáků, v lese ho připravil o život a nastrojil to tak, aby zemanova smrt vypadala jako nešťastná náhoda. Mladá vdova jen krátce předstírala zármutek, ale brzy se chystala na svatbu s pánem svrčovského hradu. Když se novomanželé po svatebním obřadu vraceli v kočáře z kostela a k hradu už zbýval jen kousíček cesty, na vrcholu kopce se pod nimi propadla země a celý kočár i s koňmi se zřítíl do Propasti. Dodnes prý je v noci z jejích hlubin slyšet nářek a volání. A jezírko na dně Propasti má zelenou barvu, právě takovou, jako měly šaty nevěrné zemanky v onen svatební den...

Podle jiné varianty této pověsti prý svatebčané cestou z obřadu potkali u cesty dudáka a přibrali ho do kočáru, aby jim hraním zpříjemnil svatební hostinu. Když vyjeli na vrchol kopce, dudák s chechotem vyskočil z kočáru a ten se propadl přímo do pekla. Dudák byl totiž převlečený ďábel a potrestal zlého rytíře i nevěrnou zemanku.

Hrad Svrčov vznikl někdy ve 14. století. Založil jej moravský vladický rod, v němž bylo jméno Svrč tradiční. A víte, co znamenalo? Byla to obranná zbraň, válečnické náčiní. „Svrček“ byl oboustranně nabroušený kus železa ve tvaru písmene N. Házel se pod nohy nepřátelských koní, aby jim poškodil šlapy, tedy „svrhával“ jezdce ze sedla. Malý háček byl svrček, velký rytíř se jmenoval Svrč a podle něj jeho hrad – Svrčov.

Podle jiné pověsti prý za vznik Hranické propasti mohl divoký loupeživý rytíř Rolf. Jeho hrad stával prý na stráni nad Bečvou a Rolf byl postrachem celému okolí. Se svou družinou na koních sjížděl dolů k řece, kudy vedla obchodní cesta. Přepadával kupce, pobral jim všechno zboží i peníze a když je nechtěli vydat, bez milosti všechny zamordoval. Ale všeho do času, Pán Bůh na věky. Když se jednou Rolf vracel v noci z lupičské výpravy, uslyšel najednou strašlivý rachot a ucítil, jak jeho koni mizí půda pod kopyty. Propadl se do země i s celou čeládkou i hradem, nezůstalo po něm ani stopy. Jen jednou za rok, o Štědrém večeru, je prý z Propasti slyšet smutný hlas zvonku z propadlé hradní kaple. A duch zlého Rolfa prý za trest bloudí za bouřlivých nocí na ohnivém koni kolem Propasti a hledá svůj ztracený majetek. Ale kdo by tam v tu dobu chodil...

Na erbu Kunčických z Kunčic vidíme vyobrazený svrček.

Zdroj: Erbovník, databáze erbů české, moravské a slezské šlechty.

Svrček – účinná středověká zbraň, německy Wolfsangel (vlčí udice). Z jejího tvaru vycházely mj. také četné germánské znaky.

Zdroj: en.wikipedia.org.

Z hradu Svrčova se zachovaly už jen příkopy, nejlépe vyniknou pod sněhovým popraškem. Foto: Milan Geršl

Údolí Bečvy s teplíckými lázněmi a Hranickou propastí z dronu. Foto: Martin Necid

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEV	Centrum ekologické výchovy
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýrů
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČT	Česká televize
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezinár. identifikace číslování knih)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrovaný záchranný systém
JNŠ	Jeskyně Na Špičáku
JNT	Jeskyně Na Tuřoldu
KJ	Kateřinská jeskyně
KČT	Klub českých turistů
MK	Moravský kras
MŠ	mateřská škola
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	obvodní báňský úřad
OPJ	oddělení péče o jeskyně
ORC	Olomouc Region Card
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
SDD	staré důlní dílo
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SOD	smlouva o dílo
SP	stavební povolení
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
UP	Univerzita Palackého
ZAJ	Zbrašovské aragonitové jeskyně
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO	základní organizace

Zpřístupněné JESKYNĚ 2017.
Ročenka Správy jeskyní České republiky.
Vydala Správa jeskyní České republiky, Květnové nám. 3,
252 43 Průhonice v červenci 2018 nákladem 650 výtisků.
1. vydání.
Sestavila: Barbora Šimečková
Tisk: Reprocentrum a.s. Blansko, www.reprocentrum.cz
ISBN 978-80-87309-43-8
Neprodejné.

